Philippe Sollers

Roland Barthes'ın Dostluğu

Çeviren: Sema Rifat

DENEME - MEKTUP

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

ROLAND BARTHES'IN DOSTLUĞU

Philippe Sollers (1936, Bordeaux): Gerçek adı Philippe Joyaux olan Sollers, ilk romanı *Une curieuse solitude* (1958, Bir Garip Yalnızlık) ile Aragon ve Mauriac'ın ilgisini çekerek edebiyat dünyasına hızlı bir giriş yaptıktan sonra *Le Parc* (Park) adlı romanıyla 1961 Médicis Ödülü'nü kazandı. 1960'ta, Julia Kristeva ve genç kuşaktan birkaç yazarla birlikte *Tel Quel* dergisini ve dizisini kurdu. Uç sol bir siyasal çizgiye koşut bir yazı kuramı arayışına giren ekip, çalışmalarıyla 70'lerin sonlarına dek Fransa, İtalya ve ABD'de etkili oldu. Sollers *Drame* (1965) adlı romanıyla kuramsal savlarının bir örneğini sunduktan sonra, *Lois* (1971), *H* (1973), *Femmes* (1983, *Kadınlar*) ve *Paradis*'yi (I, 1981; II, 1986) yayımladı. Deneme ve araştırmalarıyla da döneme damgasını vuran Sollers üstüne Roland Barthes'ın *Sollers ecrivain*'i (Yazar Sollers) dikkat çekti. *L'Infini* dergisinin de kurucusu ve yöneticisi olan Sollers, *Portrait du joueur*'den (1984, Oyuncunun Portresi) *Dictionnaire amoureux de Venise*'e (2004, Venedik Sevdalısı Sözlük), *Médium*'dan (2014, *Medyum*) Kristeva ile birlikte kaleme aldığı *Du mariage considére comme un des beaux-arts*'a (2015, Güzel Sanatların Bir Dalı Olarak Evlilik) ve *L' Ecole du mystère*'den (2015) *Complots*'ya uzanan yapıtlarıyla Fransa'nın en çok yankı uyandıran yazarlarından biri olmayı sürdürüyor.

Sema Rifat: İşlevsel dilbilim, metin kuramı, çeviri, eleştiri, İtalyan şairleri ve yazar mektupları üstüne incelemeleri yayımlandı. Fransızca ve İtalyancadan Barthes, Eco, Butor, Balzac, Flaubert, Rus biçimcileri, Propp, Jakobson, Şklovski, Eliade, Manganelli, Pessoa, Charles Juliet, Dai Sijie, Nicole Avril, Pascal Picq, Louis-Jean Calvet, Philippe Sollers ve başkalarının yapıtlarını çevirdi.

Philippe Sollers'in
YKY'deki kitapları:

Kadınlar *(1993)*
Stüdyo *(1999)*
Sabit Tutku *(2004)*
Venedik Karnavalı *(2007)*
Görmek ve Yazmak *(2010)*
Medyum *(2016)*
Roland Barthes'ın Dostluğu *(2017)*

PHILIPPE SOLLERS

Roland Barthes'ın Dostluğu

Fransızcadan çeviren
Sema Rifat

Deneme / Mektup

İstanbul Valiliği'nin Kütüphaneye bağışıdır.

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 4816
Edebiyat - 1380

Roland Barthes'ın Dostluğu / Philippe Sollers
Özgün adı: L'amitié de Roland Barthes
Fransızcadan çeviren: Sema Rifat

Editör: Korkut Erdur

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Gülçin Erol Kemahlıoğlu

Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1. Cad. No: 16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

Çeviriye temel alınan baskı: Seuil, Paris, 2015
1. baskı: İstanbul, Mart 2017
ISBN 978-975-08-3919-1

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2015
Sertifika No: 12334
Copyright © Editions du Seuil, 2015

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İçindekiler

Türkçe Çevirinin Sunuşu (*S. Rifat*) • 7
Dostluk • 9
R. B. • 35
Roland Barthes'ın Philippe Sollers'e Mektupları • 49

EKLER:
Çin İşkencesi • 151
Barthes'ın Antifaşizmi • 157

Türkçe Çevirinin Sunuşu

Bu kitap Philippe Sollers'in farklı tarihlerde (1971, 2009, 2014, 2015) kaleme aldığı dört yazı ile Roland Barthes'm ona 1964-1979 yılları arasında gönderdiği mektuplardan oluşuyor. Sollers'in, Barthes ile olan dostluğuna verdiği önem daha kitabın adında kendini gösteriyor. İki yazarın arasında epeyce yaş farkı var. Sollers, Barthes'a hayrandır, Barthes da ona çok değer verir. Aralarındaki sarsılmaz dostluğun bu kitapta, birinin yazılarına ötekinin de mektuplarına yansıdığı görülüyor.

Barthes Sollers'i hep kollamış: Sollers'in gençlik dönemi yapıtları "okunmaz" diye eleştiriye uğradığında Barthes onların "okunabilir"liğini kanıtlamak için yazılar yazmış, 1979'da da *Sollers écrivain* (Yazar Sollers) adlı bir kitap yayımlamıştır. Paris'te birlikte akşam yemeği yedikleri ünlü kafelerde yaptıkları sohbetlerde, tartışmalarda (gevezelikler değil, yazınsal-düşünsel tartışmalar) karşılaştıkları, yaşadıkları sorunlar ele alınır. Sözgelimi Barthes'ın bir kitabına vereceği başlık (*S/Z*) böyle bir ortamda Sollers'ten gelmiştir. Ayrıca *Femmes* (*Kadınlar*) romanında Barthes'a "Werth" adı altında yer vermiştir Sollers. Öte yandan, söz konusu akşam yemeklerine katılan, Sollers'in karısı ve Barthes'ın çok sevdiği Julia Kristeva da *Les Samourais* (*Samuraylar*) romanında yine Barthes'ı "Armand Brehal" adıyla canlandırmıştır.

Barthes ile Sollers arasında sevgi ve düşünceyle temellenen dostluk, bu kitaptaki dört yazıda farklı üsluplarda dile getirilmiş. Özellikle 1971 tarihli, "R.B." başlığını taşıyan yazı, Sollers'in, yönettiği *Tel Quel* dergisi için kaleme aldığı bir gençlik dönemi yazısıdır ve çok sonraki yıllarda yazdığı öteki üç metinden hem içerik hem de anlatım açısından farklıdır.

Ancak, Sollers'in bütün bu yazılarında, söylem farklılıklarına karşın, Barthes hayranlığı kendini açıkça gösterir.

Sema Rifat
İstanbul, 2017

DOSTLUK

Roland Barthes'ın 26 Mart 1980'de ölümü benim için çok büyük bir şok oldu, sürmekte olan bir şey bu, geçmeyen bir şey. Acıklı biçimde başına gelen konusunda –annesinin ölümü– tiksindiği bir sözcük var, "deuil" ("yas") sözcüğü. *Journal de deuil* (*Yas Günlüğü*) güzel bir başlık, ama burada söz konusu olan yas değil de kendisinin, bütün anlam gücünü yeniden yüklediği bir sözcükle "chagrin" ("üzüntü") olarak adlandırdığı şeydir. Üzüntü, yas'tan apayrı bir şeydir – yas, psikanaliz profillerine göre iki yıl, vb. sürer. Bu üzüntüyü ben her gün hâlâ içimde yaşıyorum. Hem de eskisi kadar yoğun biçimde. Önce, haberlerde bu kazanın üstünün büyük bir sisle örtüldüğünü duyar duymaz yaşadığım üzüntü. Ölümcül bir kaza olmamalıydı bu aslında. François Wahl gözümün önüne geliyor, yine, sesi hâlâ kulaklarımda: "Yok, yok, küçük bir kaza bu, kurtulur, durumu çok iyi". Bir yıl sonra cumhurbaşkanı olacak François Mitterrand ile yenen öğle yemeği mi yoksa böyle bir gizlemeye yol açtı? "Önemli değil"! Sanki Mitterrand'ın Barthes'a nazarı değmişti. Sonunda Barthes'ın durumunun kötü, çok kötü olduğu –can çekiştiği– haberini aldım ve Julia Kristeva ile birlikte onun ellerini tutacak zamanı ancak bulabildim. Tanıdı bizi, "mersi" dedi. Kendisine onu sevdiğimizi söyledik. Ama yolun sonundaydı. Şunu her zaman tuhaf bulmuşumdur, yoksun kaldığımız şey, Barthes'ın Mitterrand ile ilgili bir söylemiydi, solun gelecekteki bu başkanının bir "mitoloji"siydi çünkü. Demek ki, cumhurbaşkanları gelip geçerler ama Barthes'ın söz konusu öğle yemeğiyle ilgili anlatısı –*kendi* anlatısı– yok elimizde.

Madem ki cumhurbaşkanlarından söz ediyorum yine de şunu belirtmek isterim: Nicolas Sarkozy Julia Kristeva'ya liyakat nişanı verirken birden kendisinin Roland *Barthez*'in (*sic*) dostu olduğunu söyledi. Törende hazır bulunanlar arasında gülüşmeler oldu, ama hemen önlendi. Bu yine de bir dil sürçmesiydi, bana göre Fransız

siyasal yaşamındaki sürekli bozulma durumunu ve her şeye yeniden başlanması gerektiği konusundaki düşüncemi açıklıyordu.

Demek ki, Barthes'ın bu yokluğu yalnızca onun var olma biçimine, bedenine bağlı. Barthes piyano çalabilirdi, tamamıyla spontane olarak desen çizebilirdi, yazısı –onun mavi renkli yazısını, yazı yazma biçimini görmek bir zevkti–, sesi, sesinin tınısı, diksiyonu... Seslerle ilgili ne durumdayız? Kimin sesi var hâlâ? Bana göre apaçık iki ses var, Lacan'ın doğaçlamaya başladığındaki sesi (konuşurken düşündüğü için konuşma olgusu onu düşündürmekteydi) ve Barthes'ın sesi: Barthes yazmaya koyulur ama sonuçta yazmaya koyulduğu için arkası gelir. Seslerdir bütün bunlar, yani büyük zorluklarla yendiği hastalıktan dolayı, onda belli bir solukla, belli bir güçlükle geçen nefesle içe çekilmiş bir şey. Duyulan da bütün bunlardan kaynaklanan çok tuhaf bir kopma.

Barthes'ın benimle ilgili ilk metni 1965 tarihini taşır, *Drame* başlıklı kitap konusundadır ve *Critique* dergisinde yayımlanmıştır. Yani aradan elli yıl geçmiş. Günümüzdeki edebiyatın durumu o dönemin verimsizliğine göre gelişme halinde mi? Barthes hiç olmadığı kadar güncel ve kesin, ben de ona *siyasal* bir övgü düzeceğim, çünkü o her zaman varoluşunun temelini böyle algılamıştır, yani edebiyat, siyasete yönelik tamamıyla özel bir bakışa olanak verir. Buna kanıt olarak da onun Platon'un *Kriton*'u üstüne o çok güzel gençlik metni ele alınabilir; Barthes burada intihar etmeyen bir Sokrates hayal eder – ne de olsa işler başka türlü gelişebilirdi, intihar etmek, sitenin yasalarına uymak, kendini feda etmek zorunlu değildir. 1934'te Barthes on dokuz yaşındadır, Louis-le-Grand Lisesi'ndedir ve dediğine göre küçük bir edebiyat dergisi kurduğu dönemi yaşar – bu bir edebiyat dergisi değil de "felsefe şubesinde çoğunlukta olan 'yurtsever' gençlerin küstahlıklarına karşı kendimizi korumak için kurduğumuz DRAF denen antifaşist cumhuriyetçi bir savunma grubudur". Günümüzde, 2015'te ne durumdayız biz?

Barthes: Edebiyat üzerinden siyaset yapan biridir. Edebiyat daha çok siyasete ilişkin doğruyu, gerçeği söylemeye olanak verir. Neden? İşte bu da Barthes'ın doğrudan bütün çalışmasıdır: Basma-

kalıp düşünceler, sözler, beylik sözler söylemenin nasıl önüne geçilir? Dünya yalan söylüyor, ticari ürünler yalan söylüyor. Daha şimdiden, *Mythologies* (*Çağdaş Söylenler*) (zaten bunu yeniden ele almak gerekecek, çünkü amacı gereği eskimeyecek; bugünün *Mitolojiler*'ini yazmak gerekecek). 1957 yılında yeni yeni tanınmaya başlayan yazar Barthes tuhaf ve soğuk, alışılmamış, sarsıcı, mitleri kırıcı nitelikte küçük bir kitap yayımlar: *Mythologies*. Amacı toplumsal komediyi, daha iyi yansızlaştırmak için, uzaktan betimlemektir. Başvurduğu yöntem Gulliver'in bir yolculuğundan pek farklı değildir, yalnız burada Lillipütler, spontane inançların ve belki de bizim her zamanki boş inançlarımızın tutsaklarıdır. O kadar dönüşüm ve değişim yaşadık ki bütün bunların uzaklarda olduğu düşünülecektir. Ama hayır. Somut bir örneği, Poujade'cılığı ele alalım. Yine ve her zaman geçerli, özellikle de Fransızlara özgü sahte bir nezaket. Öte yandan, edebiyat eleştirisi, magazinler ve haftalık yayınlar (*Elle*, *Paris Match*, vb.), altyazılar ve ikonlar, her türden gösteriler: Her şey birbirini tutuyor, doğal olduğu söylenen ama her bölümünde büyük ölçüde bile bile istenen bir düzende yaşadığımızı keşfediyoruz. Oysa Barthes'ta tumturaklı sözler yoktur; büyük eleştiri, vaız, ihbar yoktur: Tanıtlamanın bütün gücü görünüşte yansız olan betimlemede yatar. Bir toplum için, kendisinin bizzat kendisine böyle gösterilmiş olması küçük düşürücüdür, ona yapabilecek en büyük hakaret kendisine inanılmadığını iletmektir. Demek ki Barthes hemen kötü bir ün yapacaktır. Yanıl(t)ma kaynaklı yalan(cılık) vardır, her yerde yalan(cılık) vardır, Barthes da Gösteri çağının geldiğini ilk hisseden kişidir. Yine de bunu anlamak gerekecekti. Burada kesinlikle kurucu, temel metinler söz konusudur: Toplum bir gösteridir, siyaset de öyle, bu alanda herkes çoğu kez, sık söylenen sözcüklerle yalan söyler. Yani her şeyi derinden etkileyen ideoloji –her yönüyle incelemeyi, betimlemeyi bilmek gerekir– ve Barthes'ın "poisse" ("sıkıntı") –çok eğlenceli bir sözcük– dediği şey, ağır basan, tuzağa düşüren, yavaşlatan şey, bu da fazla gürültü olduğunu gösterir. Bir de özellikle "babil" ("gevezelik") vardır – eşsiz buluş, Babil kulesi (*la tour de Babel*), Gevezelik kulesi (*la tour de Babil*). Çene çalma daha onun zamanında vardı, peki ya şimdi için ne demeli! On bin katı!

Sıkıntı, nihilizm, gerçeklikten bütün bir gizlenme tarzı yalnızca. Kitlesel uyuşturucular bunlar. Bir mektupta bana "kolaylaştırıcı büyük uyuşturucu" unvanını verdiği için çok memnunum. Çok farklı yaşamlarımız vardı bizim, doğru. Onun bende hemen saptadığı şey, benim erkenden çok özgür ve çok hareketli bir yaşam sürmeye başlamış olmamdı. Onunsa yaşamının sonunda başına korkunç bir şey geldi, bunu belirtmek gerekir.

Œuvres completes'in (Bütün Yapıtları) V. cildi, sayfa 570; hemen biraz siyaset, çünkü sanırım günümüzde buna gerek var. 1978 yılındayız, magazin dergisi *Elle* için bir görüşme söz konusu olduğundan ilginç; dergi *Mythologies*'de son derece sert biçimde anımsatılmıştı, zaten tıpkı bütün magazin dergileri gibi yeni bir mitolojiler dizisinde daha da sert biçimde yeniden anımsatılacaktır. Bu arada, 1978'deki durumla ilgili olan şeyi okumadan önce –içinde bulunulan durumun günümüzdeki gibi olduğu görülecektir– *Le Monde*'dan söz edelim. Bildiğiniz gibi *Le Monde* Roland Barthes'ın *Sur Racine* (Racine Üstüne) başlıklı kitabına karşı sözcüsü Raymond Picard'ı savunarak kesinlikle çılgınca bir kampanyaya girişti. "Picard olayı"dır, "*Sur Racine* olayı"dır bu. Dönemin tanıklıkları yeniden okunursa, şaşırtıcı oldukları görülür! Bu, bir kişinin ölümünü istemekten başka bir şey değildir, onun ortadan kaldırılmasını ve bu işin bir an önce yapılmasını istemektir, ne diye gelip alışkanlıklarımızı bozuyor ki... Racine olayının da gösterdiği gibi bu derece güçlü savunulan, patlamaya hazır bir üniversitede, karışıklıkların çıktığı 1968 yılında hiç değiliz. Olağanüstü şiddet. Ardından yine de şaşırtıcı derecede aşırı, uzun bir basın kampanyası ve anında gerçekten savaş. Zaten edebiyatın kendisi savaştır. Daha başka nedir ki? Biri bunu bana anlatsın. Barthes tamamıyla bilincindeydi bunun. Edebiyat savaştır.

1978 yılında bakın Roland Barthes ne diyor: "Gelecek saf halde asla önceden bildirilemez. Ama şimdinin her okunuşu korkular ve tehditler dolu yarınların tahmin edilmesine olanak verir gerçekten de. Gizli Yahudi düşmanlığı, tıpkı her ülkedeki, her uygarlıktaki, her anlayıştaki ırkçılık gibi, küçük burjuva ideolojisinde her zaman canlılığını korur. Fransa'da iyi ki geniş çaplı siyasal kararlarla desteklenmemiştir. Ancak Yahudi düşmanı ve ırkçı eğilim basın

alanında ve konuşmalarda varlığını korur. Bunun ideolojik düzeyde bir gerçeklik olması entelektüelleri büyük ölçüde dikkatli davranmak zorunda bırakır. Burada pozitif rol oynarlar [...] Bütün bu tehlikeler karşısında, doğru olan, yani umut her zaman sınırlar tarafındadır". Bu arada şunu da belirtelim: Doğruluğun tanımı olarak umut şaşırtıcıdır ve ilginçtir.

Ancak simgesel olan şey bireysel çapta kavga düşüncesidir. Barthes çoğunluğa en az uyan, en az komünotarist bir kişidir. Çevresinde bir dostlar vardır, bir dostlar grubu vardır, bir de farklı yaşam biçimine, bedensel tatminde farklı eğilimlere sahip olmadığı halde kimi kez baş başa kalma hakkına sahip seçilmiş biri vardır. Ben aslında Barthes için bir şeyi temsil etmede bu derece üstünlük kazanmış tek heteroseksüelim. Daha başka heteroseksüel dostları olmadığını söylemedim elbette, ama komünotarist bir kitleselleşmedeki bulunduğumuz noktada sizlere yine de *Sollers écrivain*'in (Yazar Sollers) başlangıcını anımsatmak isterim (cilt V, s. 582) – 6 Ocak 1979'da yazılmış olduğu dikkate alındığında bugün için önemli sayılır: "[...] yazar yalnızdır, eski ve yeni sınıflar tarafından terk edilmiştir. Bugün yalnızlığın, niteliği gereği hata gibi kabul edildiği bir toplumda yaşadığı için, yazarın düşüşü daha da kaygı vericidir. Biz özgünlükleri değil de partikülarizmleri [yörecilikleri], bireyleri değil tipleri kabul ederiz (bizim Ustalığımız da buradadır). Sesleri ısrarlı, cırlak ve zararsız olan bireylerden kurulu korolar yaratıyoruz (dâhice kurnazlık). Ama ya mutlak yalıtılmış olan? Ya ne Bröton, ne Korsikalı, ne kadın, ne eşcinsel, ne deli, ne Arap, vb. olan? Ya bir azınlığa *bile* ait olmayan? Edebiyat onun sesidir [...]". Bu yine de çok açıktır! Önce, çok iyi yazılmıştır, her yaptığı gibi. Özgünlük, işte tam da onun aradığı şey.

Julia Kristeva ile kendimi Pitié-Salpêtrière Hastanesi'nin avlusunda görüyorum, ona henüz veda etmiştik, *üzüntü*den de gerçekten sarsılmıştık. Roland Julia'yı çok severdi; Julia'nın kesinlikle kara listeye alındığı dönemde Barthes'ın onunla ilgili olarak yazdığı "L'Étrangère" ("Yabancı Kadın") adlı harika metin de bunu kanıtlamaktadır. Julia bana şöyle dedi –o zamandan beri de çok iyi bir psikanalizci oldu–: "Aslında annesine kavuşmaya gitti". Barthes'ın son zamanlarındaki *üzüntü*sü, hiç kimsenin anlamadığı sıradaki

üzüntüsü! Bu noktada, Barthes insanın kaba, hayal gücünden yoksun olduğunun farkına varır. "Evet, tamam, anneniz öldü, peki o halde? Üç yüzyıl bununla uğraşmayacağız herhalde". Bu demektir ki, ölümle, ölümün Barthes'ın yaşamında temsil ettiği boşlukla ilgili, kesinlikle allak bullak edici şeyler var. Eve dönerdi, yazısıyla evliydi, ama öncelik annesindeydi. Bu noktada Proust'la birleşiyoruz, o da ileri bir tarihte bunu yaşayacaktı, çünkü bu tutku Proust'ta geç ortaya çıkacaktı. *Monsieur Proust* başlığıyla yeniden yayımlanan, Céleste Albaret'nin o olağanüstü belgesi okunmalı ya da yeniden okunmalı; Proust'un hizmetindeki bu genç köylü kızı ona bir gün safiyetle şöyle der: "İyi ama siz neden hiç evlenmediniz mösyö?" Proust da yanıt verir: "Çünkü beni annem gibi anlayacak bir kadın bulmuş olmam gerekirdi. Sizinle evlenmem gerekirdi. – Oh, mösyö!" Heyecan verici bir şey.

Proust eve çok geç döner, kendisine hizmet etmek gerekir –çıngırak iki kez çalar, ah!– kahvaltı, kahve, öyle herhangi bir kahve de değil! Mektupları öğleden sonra 6'da götürülmelidir, çünkü Mösyö Proust kimi kez gece saat 2'de ya da 3'te eve döner. Asansörü dinlemek gerekir, çünkü Mösyö anahtar taşımaz. Sonra bir de kocası Odilon ile bir kızları var. Ve sürekli bekleyen taksi: Ya Ritz'e gidilecek akşam yemeği için ya bir elbisedeki ayrıntının doğrulanması, sırların öğrenilmesi gerekecek, ya da erkek genelevine uğranacak. Bu noktada *Journal de deuil*'deki (*Yas Günlüğü*) anne'nin hikâyesi Proust'unkinin dışında, sanırım tek tanıklık, en çarpıcı olanı. Roland'ın kafasından gitmeyen şuydu: Tek desteğim öldü, yeniden başlayacağım: *La vita nuova* (Yeni Hayat), vb. Dante ile ve hüzün üstünde temellenen bu "yeni yaşam" türü ile işte tam bu noktada tuhaf biçimde buluşuyoruz. Bu nedenle, "Soirées de Paris" ("Paris Akşamları") zaten çok ilginçtir. *Incidents*'ın (*Ara Olaylar*) yayımlanması gerektiği konusunda emin değilim, ama tamam, bu editörün kararıdır... Bu durumu ben Çin'de de gördüm: Gerçekten mahvolmuş gibiydi... bir şeye tutunması gerektiği hissediliyordu. Kanımca hiçbir şey cinselliğe tutunmak zorunda olmaktan daha üzücü değildir. Biraz manyakça olan –yine de böyle adlandırılmalı– bu özelliğe kendini kaptırmak yerine en iyisi çok erken davranmaktır, yoksa düş kırıklığından düş kırıklığına savrulur insan. Le Flore, Gide, bunlar, şunlar, jigololar, yok bu, yok şu...

Le Drugstore. Biliyorsunuz, yine de çok acıklı olan, parayla cinsel ilişki arayışı söz konusu burada... Peki neden olmasın? Ama yine de bu konuda çok erkenden tecrübe edinmek daha iyidir – tıpkı benim yirmi yaşında olduğum gibi, çünkü ben diplomamı Picasso'nun üne kavuşturduğu calle Avinyó'dan aldım.

Demek ki Barthes büyük tiksinti korkusu karşısında sonuna kadar direnmiş... Haksızdır, çünkü yaptığının çok önemli olduğunun farkında değildir. Zaten bunun farkında olmamakta, yeniden başlamak istemekte haklıdır. Evet ama, ölüm beklemekteydi. Bunu işte ben bu yüzden böylesine yürek parçalayıcı buluyorum. Yani, ben onun, çekici bir yapıtla çok önemli bir yazar haline geldiğine inanmış olduğundan emin değilim. Barthes'a hiç kimse bundan söz etmek ya da onu gerçekten okumak zorunda değildi; ayrıca üzüntüsünden söz etmek zorunluluğu da yoktu hiç kimsenin. Dolayısıyla Barthes "yazarın yalnızlığı"ndan söz ettiğinde bu çok hoş bir şeydir, çünkü burada söz konusu benim, ama ben savaşıyorum, bu bambaşka bir şey. Zaten kendisi bu mizacı, bu tempoyu kabul ederdi. "Evet, Sollers abartır, eh ne yapalım, Mao'dan da bütün bunlardan da bıktık!" Şimdiye dek on kez bozuşmuş olmalıydık! Oysa hiç de öyle olmadı. Sanırım çok angaje birini tanımayı seviyordu, sonra bir de yaşamının sonunda, Sartre'ın *L' Imaginaire* (İmgelem) adlı yapıtıyla geri geldiğini unutmamak gerekir.

Olguların kesinlikle modern zamanlar doğrultusunda gerçekleştirilmediği apaçık ortada, çünkü yapılacak başka bir şey vardı: Düşünce olarak, metafiziksel anlamda kurtuluş olarak edebiyata doğru yürüyüştü bu – Barthes'ın yazdığı sonuncu metin bildiğiniz gibi Stendhal üstünedir. Veya şu da var: 28 Ağustos 1978'de Chateaubriand'ı anar "Demoktratik olarak düzey âşığı Fransızlar" diyerek. Günümüzde hâlâ bir düzey var mı ki? Sonra da şu şaşırtıcı cümleyi ekler: "Onlara en uzak, üzüntüme en antipatik gibi gördüğüm şey *Le Monde* gazetesi ile onun kötü ve haberli tavırlarının okunmasıdır". Buna da yazmayı bilmek denir.

Barthes'ın deneyiminde bir özgünlük vardır, dilleri kendine konu, düş, ufuk edinerek bunun belki de bir romanla –neden olmasın–, yeni bir yaşamla ya da en azından kendi fantasmasıyla

ilgili olduğunu giderek keşfedecektir. *La Vita nuova*: Hakkımda yazdığı metinde Dante daha başlangıçtan itibaren vardır, benim adımla tam olarak şaşırtıcı biçimde birleştirdiği Orpheus miti, kendisi için son derece arzu edilebilir bir şeydir. Orpheusçuluk. Tartışma konusudur Orpheus, ama o, taşları yuvarlardı, doğayı harekete geçirirdi, vb. Demek ki, Dante var, Orpheus var, bütün bir mitolojik temel var: Barthes çok kitap okumuş biri. Her şeyi okumuş. "Paris Akşamları"nda yemek yenir yenmez, eve döner, Chateaubriand okur. *Michelet* eşsiz bir kitaptır, yeniden okumak gerekir. *Sur Racine* (Racine Üstüne): Bu ne öfkeli karşılama böyle! Neden? Şöyle diyor kendisi: "Niçin çoğul anlam, kitabın çevresinde sözü tehlikeye atar? Ve neden, bir kez daha bugün de böyledir bu? Peki ya o zamanın "bugün"üne göre günümüzdeki durum ne? Hep aynı, hatta daha beter! Okumayı bilen insanlar bulun bana, şimdi bu noktada da şaşkınlık.

Dante konusunda bir de Guelfo'lar ile Ghibellino'lar arasındaki karşıtlık var... Ben Beyaz Guelfo'yum, Protestan Barthes'm, yaşamında katlanabildiği ender Katoliklerden biriyim, benim bu alanda çaba harcamama gerek yok. İşte bu konuda size dolaylı kısa bir örnek. *La Chambre claire*'de (Aydınlık Oda) fotoğrafın "punctum'unun saptanmasını anımsamak gerekir. O dönemde bir fotoğraf skandal yaratmıştı. bu II. Johannes Paulus'un (II. Jean-Paul) Roma'daki San Pietro Meydanı'nda elbette beni asker olarak kutsadığı fotoğraftır. Fotoğrafın "punctum"u, resmin 2000 yılında Papayla çekilmiş olması değil de yalnızca benim kendisine bir kitap sunuyor olmamdır. Barthes söz konusu kitabın [metnini] görmüş olmalıydı, ama başka kimse görmemişti. Dante'nin *İlahi Komedya*'sı üstüne yeni yayınladığım bir kitaptı, bunun için de Papalığın duasını aldım. Benden daha Beyaz Guelfo olan sen, ölüyorsun. Dante'nin partisiydi bu. Sürgüne gitmek zorunda kaldı bu yüzden de.

"Güneybatının Işığı" başlıklı şu çok güzel metne bakın. Bayonne burası, Adour bu; ben ise Bordeaux'luyum. Hiç kuşkusuz Bordeaux Bayonne'dan daha önemlidir ama olsun... Tıpkı zamanında Roma'nm Paris'ten daha ilginç olması gibi: Ne de olsa Montaigne de Latin ve Yunan klasiklerinin Roma'da iyi korunup korunmadığını öğrenmek için yolculuk etmiştir. Bunlar yüce papa XIII. Gregorius

tarafından korunuyordu; siz onun takvimini kullanıyorsunuz, çünkü onun verdiği tarihe göre imza atma zorundasınız. Ghibellino sıfatı Barthes'ın Katolik olmadığı anlamına geliyordu yalnızca. Hiç kimse mükemmel değildir! Batının bütün tarihi Hıristiyanlığın çeşitli krizlerinden hareketle böyle yol alır, bütün dünya da öyle, ama biz bunun üstünde durmayacağız. Aslında ılımlı bir Jakoben konudur bu. Barthes işi fanatizme kadar götürmezdi. Kanıtı da bir Guelfo-Ghibellino dostluğu kurmuş olmamızdır. Doğrusunu söylemek gerekirse, bu sorunlardan neredeyse hiç söz etmezdik.

Barthes'ın iyi düzenlenmiş klavye (*clavier bien tempéré*) anlamında ölçülü, ılımlı (*tempéré*) bir mizacı (*tempérament*) vardı, ama dikkat etmek gerekir, burada ılımlılık (*tempérance*) söz konusu değildir. Onda gerçek bir şiddet, bir kez daha belirteyim, siyasal bir şiddet vardır.

Barthes'ın şiddeti birçok kez kendini gösterir. Önce Molière'in *Dom Juan*'ını oynayan Vilar'ı savunduğunda: Burada ateizme bir övgü vardır, aslında bu onun kendi durumudur. Sonuçta kutsal diye bir şey var mıdır? Sacha Guitry'nin *Versailles*'ına karşı olan kesinlikle harika bir metni var. Bir iniş harikası. Barthes'ın tiyatroyla ilgili metinlerinin tamamı çoğunlukla fazla saldırgandır: "Beş para etmez", vb. Öyleyse bir dergi hazırlamak gerekir! İşte bunu konuştuk aramızda. Ona göre o dönemde riske girmek gerekiyordu. Ama bu hiç de apaçık değildi. Foucault'ya göre apaçık değildi, Lacan'a göre apaçık değildi, Derrida'ya göre apaçık değildi, hiç kimseye göre apaçık değildi!

Sur Racine "Pierres vives" dizisinden çıkınca, Sorbonne hemen uyandı ve doğada Racine'imizi neredeyse yıkacak durumda olan teröristlerin bulunduğunu keşfetti. Ve işte o sırada Seuil Yayınları buna boş verdi. O zaman Barthes *Sur Racine*'den ve kendisine duyulan şaşkınlık verici düşmanlıktan hareketle ne düşündü? Bir editör bulmak gerekiyordu! Bu editör de ben oldum. Neden mi? Çünkü ben oradaydım ve akşam Falstaff'ta yemek yerken sürekli, ardı arkası kesilmeden edebiyat konuşabiliyorduk. O bütün bunları hissetti, bir okura, dolayısıyla da bir editöre gereksinim duydu. Ben aldırmam, kendi kitaplarımı kendim yayımlarım, şunu çoktandır anlamış bulunuyorum, eğer kendi kitaplarımı yayımlayamazsam,

yayımlanmamam tehlikesiyle karşı karşıya kalırım. Tıpkı genel olarak medyatik olanın durumu gibi. Tam anlamıyla ünün lekelenme pahasına olsa bile, okunuyor olma durumuna zarar verecek olsa bile, stratejik anı yakalamak ya da bundan yararlanmak gerekir; ne olursa olsun okunmazsın, öyleyse insan neden kendini yoksun bırakır ki? Sessiz filmlerde belirtildiği gibi "Bu zaman zarfında" Zorro başka yerdedir! Bu zaman zarfında! İnsan aynı anda pek çok kimliğe sahip olabilir. Benim için kolay, bu çoğulluğu özümleyebilecek bir mizaçtayım, ama Roland için güç bir durum... Collège de France: Kendisi buna inanmaksızın buna inanıyordu yine de tam anlamıyla inanarak... değil. Çin dönüşü, vb. bir tek oy farkla seçilmişti, dikkatinizi çekerim Ama bu sosyal-olana karşı bir zaferdi. Fransa bir kurumlar ülkesidir, bunun unutulmaması gerekir.

Sur Racine ile Barthes gerçekten sözlü saldırılara uğradı, söylenecek başka söz yok bu konuda! Kendisi de bir bakıma bir tür derisi kalın biriydi, ama aynı zamanda çok duyarlaydı da. Sonra *Critique et Vérité* (*Eleştiri ve Hakikat*) ile karşılık vermekte karar kıldı. Bazı anlar vardır ki, orada olmak gerekir. Sözgelimi, 1969'da Lacan: École normale supérieure'den kovulmuştur, CRS'ler[1] eyleme geçmeye hazır bekliyor. "Selam, Sollers" diyor bana, "Evet, evet, selam" diyorum ben de ona. Çok severdi beni. Birkaç solcu vardı ortalıkta. École'ün yöneticisi Flacelière'in bürosu ele geçiriliyordu. O gün arakladığım mektup kâğıdını hep sakladım, size École normale supérieure antetli mektuplar gönderebilirim. Kesinlikle hiçbir destek yoktu. Ben Lacan'la birlikteydim, Lacan'ın valizlerini taşıyordum. Destek bulmak için her yere telefon ediliyordu. Sonuç yok. *Le Monde*'daki (yine *Le Monde*) Madam Escoffier-Lambiotte arandı: Ondan da ret yanıtı geldi. Telefon ediyorduk. Sonuç yok. Ama yine de bir metin, bir çare bulmak gerekiyordu. Jandarma çağrılmamıştı, önemsiz bir nedenle toplanmış olacaktı, ne de olsa 68'in akışı içindeydik! Birden Lacan "Françoise Giroud'yu görmeye gideceğiz" dedi. Ben Giroud'nun kendisi için hassas bir dönemde divana uzanmış olacağını hiç bilemezdim. Kendisine ulaştık. Çok

1 CRS: Compagnies Républicaines de Sécurité'nin (Cumhuriyet Güvenlik Bölükleri) kısaltması: Fransa'da ulusal polisin uzmanlaşmış birliğidir. (ç.n.)

hoş bir kadın. Kıyafeti biraz açık. Gelenleri *L'Express*'in yemek salonunda kabul etti. Lacan numarasını yaptı. Bir sonraki hafta Lacan üstüne bir yazı çıktı. Savaş değil miydi bu? Bütün Fransız aydınlarının suratına, Rinaldi, vb. ile tükürmeye devam eden, tepkili bir dergide destek bulacağımızı düşünmekten çok uzaktım. Bu durum yıllarca sürdü: İnatçı, öfkeden deliye dönmüş aydınlık düşmanlığı, sonra bir de Fransız Akademisi elbette.

Jean Cayrol vardı, çok duyarlıydı, ortak coğrafyamızdandı, Seuil Yayınları ona biraz kendi vicdanıymış gibi davranmıştı. Jeune France'ı, bütün bunları, *Le Monde*'u, Uriage'ı yine de anımsamak gerekir. Oradaydık, değil mi! *Esprit* vardı, beresiyle korkunç Domenach vardı, yok hayır, dikkat, bütün bunlara dokunmayalım. Roland ile bunlara gülerdik. Onun tarzı değildi: Sağdan değildi, soldan da, Katolik soldan da hiç değildi! Zaten ben onun bu kadar demokrat olduğundan emin değilim. Nietzsche başıboş dolaşırdı. İşte bu yüzden bana göre siyasal açıdan ilginçtir, bozguncu biçimde. Kendisine bozguncu olup olmadığı soruluyor, evet, hımın hayır diyor, ama sonuçta evet. Bu onun içini kemiriyordu. Temelde anarşist.

Şimdi *Critique et Vérité*'ye bakalım. Bundan çok söz etmek durumunda kalındı. Barthes usanmıştı. Hakaretleri tekrar okumak, bunları yansıtmak gerekecekti. Zahmete değerdi, küçük bir ek ya da eklenti biçiminde. Çünkü genel hava açıkça cinayete davetti: "Kafası kesilsin!" Zaten giyotin imajı çok sık gelir. Düşüncede beni destekleyen şey Fransız faşizminin asla iyi analiz edilmediğidir, olasılıkla tahmin edilebileceğinden çok daha şiddetlidir bu Fransız faşizmi, her şey de bunu adım adım ispatlamaktadır. Benim gerilla olarak sloganım da buradan kaynaklanır. "Küflenmiş Fransa". Molotof kokteyli gibi durmadan *retweet*'lenir. Ben hayatımda yalnızca bunu yazdım, üç sayfa. Tam on beş yıl önce. *Le Monde*'un birinci sayfasında çıktı. Ertesi gün ne geçti elime!

Barthes'ın *Tel Quel* dizisinde yayımladığı ilk kitap demek ki *Critique et Vérité*'dir. Bir savaş alanı aramaktadır. Çünkü tek başına savaşmak iyidir, hoştur ama oldukça sınırlı kalma tehlikesine yol açar, bunu ilerleyemeden önce intihar etmek zorunda kalmış birçok önemli general kanıtlamıştır. Ya da sonu üzücü tutkulara varabilir.

Barthes bir mücadele alanı aramaktaydı. Bizlerle de her zaman aynı kanıda olmazdı elbette! Ama sonunda dizide en güzellerinden biri *Sade, Fourier, Loyola* olan bütün bu kitaplar yer alıyor.

Barthes'ı ilk gördüğümde, çok büyük bir dostu olduğum Ponge'un bir konuşmasını dinlemeye gelmişti. Sanırım, Ponge'un dil konusunda ne söylediğiyle ilgilendiği için, büyük olasılıkla da Sartre'ın *Situations*'daki özellikle Ponge'la ilgili önemli metninde söylediklerini anımsayarak gelmişti. O sırada pek az görüşebildik. Sonra kısa süre içinde yeniden karşılaştık, konuştuk, vb. Yalnızca bu kadar. Biraz konuşmak yeterliydi... Barthes gözlemlemeyi bilirdi. Kişilere, onların jestlerine, yarı-yalanlarına, zevksizliklerine, görünür olmayan bayağılıklarına, vb'ne ilişkin algılayış biçimini yansıtan bütün notlarında bu gözlemleme özelliği görülür.

Ben *Mythologies*'yi, *Le Degré zéro de l'écriture*'ü daha önce okumuştum elbette, çok hoşuma gidiyordu. Peder Pierre'in portresi kesinlikle olağanüstüydü. Dönemin bütün mitsel tikleri saptanmıştı. Her gün yeniden yapmak gerekir bunu. İyi ama ne kadar geniş alana yayılacağının farkında mısınız? Kaç televizyon kanalı, kaç radyo istasyonu, vb. ister. Patlama! Bütün bunların yazıldığı dönemi görmek gerekir: Çok az şey vardı, birkaç güç yeri vardı. Sözgelimi Fransız Komünist Partisi vardı, André Stil'in romanlarını yazma tarzı vardı, sivrilmeye başlayan kadın dergileri vardı, çünkü reklam vardı, para vardı, vb. Moda vardı, çok iyi saptadığı bütün o yerler vardı.

Bu dönem Barthes'ın Marksist dönemidir. Üstünde duruyorum, çünkü günümüzde Marx biraz hiç var olmamış gibi görünüyor sanki. Roland Barthes Marx uzmanı değildi, metinleri okumuştu... Sınıf çatışmasını çok şaşırtıcı biçimde hissediyordu. Fransa sınıf çatışması ülkesi değilse nedir ki? Marx'ın *Fransa'da Sınıf Mücadelesi*'ni yeniden okumak gerekir, güncelliği var bunun. Barthes, daha sonra "orta" sınıf diye adlandırılacak, kendisinin de küçük burjuvalık diye nitelendirdiği sınıfın çok tehlikeli olduğunu hemen sezmiştir. Neden? Çünkü, bu sınıf, *en sonunda* faşizmi benimser. "Dil faşisttir" ifadesi heyecan yaratmıştır, ama burada onun ne söylemek istediğini iyi anlamak gerekir. Barthes şunu söylemek istemiştir: İnsan konuşurken, potansiyel olarak faşisttir. Bunu hiç kimseye

kabul ettiremezsiniz! Ama yine de kesinlikle ortadadır, apaçıktır. Apaçıktır, doğrulanabilir. Barthes çok korkardı bundan, en yüksek düzeyde sessizlik arayışı, serbestliğe kavuşma arayışı da buradan kaynaklanır: Zen. Bir fantasmadır bu, çok dilsel ya da zen, çok hızlı, yıldırım gibi. Japonya, Asya ile ilgili ders. Bunu anlamak için insan elinde bir Çin ya da Japon rulosu bulundurmalı, sonra bunu yukarıdan aşağıya ve sağdan sola doğru okumalıdır. Bu sözgelimi eşsiz bir şiir olabilir. Yalnız kaligrafi açısından pişmanlık yok. Roland'ı çok ilgilendirirdi bu. Eğer kaligrafiniz başarısızsa o zaman mahvolmuş demektir, atılmalı ve yeniden bir başkasına başlanmalıdır.

• • •

Barthes'ın yaşamındaki ve yapıtındaki büyük olay 1970'teki *L'Empire des signes*'dir (*Göstergeler İmparatorluğu*), Japonya'dır. Çin'deyken, kendisi, Japonya'ya dönmekte acele ettiği için, beni de asıl ilgilendiren Çin olduğu için az kalsın bozuşacaktık, tamam ama, bu yüzden birbirimize küsecek değildik. *Göstergeler İmparatorluğu* tam da kendisine uyan bir başlık. Duyular imparatorluğu göstergeler imparatorluğudur. Algılama, hissetme, göz önünde bulundurma, düşünme, sezme biçimi ile el-kol-baş hareketleri yapma ya da belli bir tarzda davranma, gizi çözme, açığa çıkarma biçimi arasında fark yoktur. Belki de bu Barthes'ın en güzel kitabıdır. En çok burada söz eder *bunraku*'dan, bir başka deyişle, tiyatro yoluyla kendi deneyiminin bir aktarmasını elde etmeyi başarma biçiminden. Barthes'ın Brecht'i seven biri olduğu hiçbir zaman unutulmamalıdır. Barthes için, çok erkenden son derece önemli olan şey *yabancılaşma*dır: Bir şey görüyorum, ama bir yabancılaşma görüyorum. *Drame*'da[1] onun hoşuna gitmiş olan da budur. Birden, dili kendi konusu –çok tabudur– haline getiren, yazıyormuş gibi yapmayan (çünkü bu sinemadır – ne çabuk!) ama yazmakta olduğunu, yazdığını söylemekte olduğunu düşünen birini görür. İşte bu. Peki hissedilebilir deneyim olarak ne yapar bu, yaşamı neye dönüştürür? Demek ki *bunraku* son derece önemlidir, durmadan sürüp gidecek sorgulamasına açılan hayku da böyledir elbette.

1 Philippe Sollers'in romanı. (ç. n.)

Bir başka deyişle hayku ve zen. Çincesi *Şan*. Çince daha eskidir. Salon ile sahne arasında yıkıcılık söz konusudur. Gösterinin, sunulduğu haliyle alt üst edilmesi. İnsanlar otantiklik isterler, anlıyor musunuz, yani Barthes'ın durmadan iğrendiği şeyi, ve yalnızca, aşırı derecede kullandığı *isteri* sözcüğünü. İsterinin daha enerjik, daha direşken, daha kararlı kınaması Barthes'tan başka kimsede yoktur. Marguerite Duras'ın yüzüncü doğum yıldönümüyle ilgili yazabileceği şeyi bir düşünsenize! İsterinin zaferi... Jestlerle ilgili, toplumsal, siyasal tehdit çok direşkendir. Size XX. yüzyıldan örnek vermeye gereksinim duyuyorum. İsteri bu. Sıkıntı bu, ama özellikle de isteri, hiç durmadan. Oysa orada, tersi geçerli: İlgisizlik, kavramak-(el koymak)-istememe söz konusu. "*Bunraku* ile tiyatronun kaynakları kendi boşlukları içinde sergilenmiştir. Sahneden dışarı atılmış olan, 'isteri'dir, yani tiyatronun kendisidir [...]" (*L'Empire des signes*, s. 85[1]). Haykular da ona seslenir. Çünkü az sözcük, çok anlam vardır burada. Anlatışta kısalık, özlülük vardır. Çok az sözle çok şey söylemeyi bilmek. Fransızca tam da buna uygundur, aslında; elbette Fransızcayı dinlemeyi, konuşmayı, yaşamayı. hissetmeyi, ona dokunmayı bilirseniz eğer. Özlülüğün ta kendisidir bu. Başo'nun bu kitapta yer alan şu üç dizesidir:

Ne kadar da hayranlık verici
"Ömür geçicidir" diye düşünmeyen kişi
Şimşek görünce!

Benim buna ekleyecek pek bir şeyim yok. Akla şunlar da gelebilir: Boşluk, apansızlık, şimşek gibilik, özlülük, düzen ve meditasyon. "Yürüdüğün zaman yürümekle yetin, oturduğun zaman oturuyor olmakla yetin. Ama özellikle sakın kararsızlık gösterme". Barthes hep bu bakımdan araştırmıştır. "Yansız" diye, ama "kavramak-(el koymak)-istememe" diye de adlandıracağı budur. Kavramak-(el koymak)-istememe çok önemlidir, onun aşk mutsuzluğu deneyimiyle, aynı zamanda da şehvetli biçimde, çok yoğun yaşadığı deneyimle ilgilidir...

Evet, kavramayı-(el koymayı)-istememe gerekecektir! Kavramayı-(el koymayı)-istemek başkalarının sırtından geçinme,

1 Türkçesi: *Göstergeler İmparatorluğu*, çev.: Tahsin Yücel, İstanbul, YKY, 1996, s. 65. (ç. n.)

egemen olma, ötekinin benim denetimimde olmasıdır. Madem ki ben durmadan ondan gelmesini, gelmemesini, vb. istiyorum, öyleyse o sürekli benim denetimim altındadır. Ne kadar çok düş kırıklığıyla karşılaşacak ve bu onu yavaş yavaş büyük bıkkınlığın iyice yakınına sürükleyecektir –ben buna onun son yıllarında tanık oldum– bütün yaşamı boyunca Nietzsche okuru (pek az kişi bu özelliği taşıyacaktır) olduğu halde! Barthes büyük bıkkınlığa ulaşmaktan korkar. Ama önce büyük bezginliğe, sonra da büyük bıkkınlığa varmaktan korkar. Roland'ın isteklerle, gevezeliklerle, çene çalmalarla, yapılacak şeylerle bunaldığından yakındığını kaç kez görmüşümdür. Hep konferanslara, önsözlere, Collège de France'taki derse, vb. yeniden başlamak. Ne can sıkıcı! Sonra bir de istek, istek, istek... "Büyük bıkkınlık" bu işte. Ona göre dönem nedir? "Şaşkınların küstahlık derecesindeki küçümsemesi". Harika bir buluş bu. Şaşkınlar cahil olmakla kalmaz, yaygara koparırlar, her şeyi bildiklerini sanırlar, asla en küçük bir soru bile sormazlar – her şeyi bilirler, neden gerçek bir soru soracaklardır ki? Yok hayır, asla en küçük bir soru, asla bir sorgulama söz konusu olmaz. İlginçtir, bir soruya beklenmedik biçimde yanıt verilebilir. Cizvitler şöyle der: Bir soruya her zaman bir başka soruyla karşılık verilmelidir! "Sen neden sana bir soru sorduğumda bana hep bir başka soruyla yanıt veriyorsun? – Ve neden bana bu soruyu soruyorsun?" Bu, Baltasar Gracián'ın harika kanıtlamalarını verdiği bir kazüistiktir. Daha o dönemde şaşkının küstahlık derecesindeki küçümsemesi vardı demek ki. Küstahlık derecesindeki küçümseme*ler*. Şaşkın her şeyi bilir, her şeyden haberi vardır, bilmeye gereksinimi yoktur. Günümüzde ben bunu başka türlü dile getiririm: Biriyle ilgili tek ilginç soru, insanın kendi kendine onun neyi bilmek istemediğini sormasıdır. O zaman, dinlemek gerekir. Beni görmeye gelenleri ben, Lacan'ın yaptığı gibi, otuz saniyelik gevezelikten sonra kapı dışarı etmem ama onlara kurnazca psikanalizi öğütlerim.

Lacan da bir tür derin huzursuzluk, hoşnutsuzluk ve yoksunluk içinde öldü. Peki ama neyi öğrenmek istemezler? Nereden kaynaklanıyor bu? Eh, aşk bu. Barthes aşkı, yani giderek olanaksız gibi görünen bir şeyi araştırdı. İnsan ne aşkı aramak, ne de onu istemek zorundadır! Onu çok erkenden duymalı ya da asla duymamalıdır. Bu öyle şu ya da bu anda kendini göstermez. Çok

erkenden, çocukluk döneminde ortaya çıkar. Barthes cennette yaşadı, annesiyle cennette. Durum, bu yasın, onun *acı*sının kesinlikle bütün iç parçalayıcı yanıdır, kendisi yine de bunu yas olarak adlandırmak istemezdi.

Barthes Blanchot'ya karşı büyük hayranlık beslerdi. Onların birbirlerine benzedikleri söylenemez, çünkü Blanchot'nun tahmini –edebiyat kendi yok oluşuna doğru ilerlemek için yaratılmıştır– hazza dönük değildir; bu da söylenebilecek en az şeydir. "Ölüm, ölüm, hep yeni baştan ölüm! / Düşüncenin bitiminden sonra ah o ne mükâfattır! / Issız bir mezarlık çeker gözlerimizi."[1] Ben bütün bunları elbette büyük ilgiyle okumuştum; yalnızca *Le Livre à venir* yok, Mallarmé var, Sade var, Lautréamont var. Kardinal Blanchot bütün bu gölgelere egemendi! Roland Barthes'ın Blanchot'yla görüşmek için bana randevu verdiği kahvede buluşuldu, sonuçta bir savaş söz konusuydu. Güç dengesi çok fazla Blanchot'dan yanaydı, söylemeye gerek yok, ancak yine de ilginç bir direnişçi etkinliği içindeydik. Bu noktada, çok tuhaf bir anım olduğunu söylemeliyim: Söz konusu görüşme ani ve kesin bir antipati felaketi oldu. Blanchot benden tiksindi; ben de.[2] Blanchot o dönemde, Mascolo, Vittorini ve daha birkaç kişiyle *La Revue internationale*'i kurmaya çalışıyordu.

Bir başka sefer de Marguerite Duras'ın evinde gördüm Blanchot'yu. Altı Gün Savaşı sırasıydı, yani 1967'de. Saint-Benoît sokağı. Duras'ın evinde toplantıya çağrılmıştık. De Gaulle'cü medyaların bütün bozguncu girişimlerine katılmayı kesinlikle reddettiğimizi belirtmek için bir bildiri imzalamak gerekiyordu.

---

1 Philippe Sollers burada Paul Valéry'nin "Cimetière marin" ("Deniz Mezarlığı") başlıklı şiirinden üç dizeyi dönüştürerek veriyor. Dilimize Sabri Esat Siyavuşgil tarafından çevrilmiş olan şiirin aslındaki dizeler şöyle: "*La mer, la mer, toujours recommencée! / Ô récompense après une pensée / Qu'un long regard sur le calme des dieux!*" ("Denizi, denizi, hep yeni baştan denizi! / Tanrıların sükûnu çeker gözlerimizi / Bir düşünceden sonra, ah o ne mükâfattır!"). Metinde Türkçesini verdiğimiz dönüştürülmüş dizelerin Fransızcasıysa şöyledir: "*La mort, la mort toujours recommencée! / Ô récompense après la fin de la pensée / Qu'un long regard sur un cimetière désert*". (ç. n.)

2 Bu iki cümlenin Fransızcası şöyle: "il m'a detesté; moi non plus". Sollers burada bir ironi yapıyor diyebiliriz. Çünkü Fransızca'da "non plus" (de, dahi) deyişi, olumsuz bir cümleden sonra kullanılır. Ama burada olumlu bir cümlenin ardından özellikle kullanılmış. Biz de çeviriyi bu ironili yapıyı dikkate alarak yaptık. (ç. n.)

Durum beni kuşkulandırdı ya da hatta şimdilerde söylendiği gibi bu işin içinde bir iş vardı.[1] Bu da bizi siyaset sorununa götürdü. Savaş silahları bırakmak ve evinde kalmak değildir, asla! Savaş mücadeleyi reddetmek değildir. Çünkü zamanla daha derin bir etkinin altına girilir, vb. Yarın büyük bir akşam olacak... Yok hayır. O sırada sorun De Gaulle. De Gaulle, 1958. Blanchot da daha o zaman ona saldırıyor. Unutmayın ki, Jeffrey Mehlman'ın hazırladığı, Blanchot'nun savaş öncesindeki aşırı sağ yazılarıyla ilgili kitabını ilk ben çıkardım. Katedralde patlayan silah. Ben acilen öldürülmesi gereken adamım. İnsan şu Sollers cücesi olur da katedralin tam ortasında kardinal Blanchot'yu nasıl rahatça eleştirebilir! Bu çok korkunç bir etki yaratmıştır. Dosyam çok kabarık, öyle değil mi. Kötü ün korunmalıdır. Buna dikkat ederim ben. Orası Marguerite Duras'ın eviydi ve angaje olmak talebi söz konusuydu, ben de buna karşı çıktım. Bütün bu yürekli insanlar için De Gaulle bir faşistti. Tümü de az çok bu çizgi üzerindeydiler. Debord'un mektuplarını okuyunca görürsünüz, o De Gaulle'ün bir faşist olduğunu düşünür. Faşizm kapımıza gelmiş. Bunun saçma olduğuna inandığını gördüğüm tek kişi Georges Bataille'dır. Çok yavaş konuşurdu Bataille. Sözlerini tam olarak alıntılıyorum: "Katolik bir general için onu pek de fena bulmuyorum. Dikkat edin, hiç kimsenin bilgelikte Blanchot'dan daha ileri gidemeyeceği apaçık ortada". Burada bir ironi havası vardı.

Tanıdığım bütün yazarlar ya da düşünürler arasında kat kat yeğlediğim kişidir Bataille. *Tel Quel*'in bürosuna girdiğinde, otururdu, hiçbir şey söylemezdi ya da çok az şey söylerdi –"Lisede bana 'hodük' derlerdi"–, büyüleyiciydi. Sakindi, doğruluktan yanıp tutuşuyordu.

Daha sonra Barthes benim hakkımda şu küçük kitabı, *Sollers écrivain*'i (Yazar Sollers) yazdı. Gerçekten önemli ilk kitabım diye kabul ettiğim *Drame*'la ilgili metin var önce. Çok şaşırtıcı

1 Yazar burada önce "Ça m'a mis la puce à l'oreille" ("Beni pirelendirdi") diyor, ardından da deyimi yetersiz bularak "Bu işin içinde bir iş var" anlamına gelen ve Fransızca'da güncelliği bulunduğunu söylediği bir başka deyim kullanıyor. "Une baleine sous le gravillon" (Sözcüğü sözcüğüne çevirisi: " İnce kumlu çakılın altında bir balina"). (ç. n.)

olan bunun Barthes'ı bu derece meşgul etmesidir. O dönemde yazdığım kitaplar belli sayıda düşünürler için çok yaratıcıdır: Derrida'nın metni var, *La Dissémination*; kitabın bütün dünyada çevirisi yapıldı, üniversitelerde de incelendi, oysa [Barthes'ın bu] kaynak metni için böyle bir şey söz konusu olmadı. İngilizce çevirisi yoksa, kitap da yok demekti! Barthes'ın metni, bana temel gibi görünen ve kendisinde bulacağımız noktalar açısından çok önemlidir. Bu onun en metafiziksel metinlerinden biridir, Barthes *Drame*'ı çok dikkatle okumuştur. Kitap olarak yayımlanması sırasında dipnotlarla yeniden *Drame*'a değinir, bunlar da çok zekicedir.

"Sözcükler ve şeyler demek ki, kendi aralarında, aynı söylemin birimleri gibi, aynı maddenin tanecikleri gibi dolaşırlar. Eski bir mitten, dünyanın Kitap olduğu, doğrudan doğruya yere yazılmış yazı olduğu mitinden uzak değildir". Ve bir de: "Hiçbir şey edebiyatın kodlarının gözden geçirilip açıklanmasından daha çok dirence yol açmaz (Delecluze'ün Dante'nin *La Vita nuova*'sı karşısındaki kuşkusunu anımsarız); denilebilir ki ne pahasına olursa olsun bu kodlar bilinçdışı olarak kalmalı, tıpkı dilin kodunun böyle olduğu gibi, günümüzün hiçbir yapıtı asla dil üstüne dil değildir (bazı klasik ara noktaların durumu bunun dışında kalır)".

Barthes burada genişliğin, kapsamın metafiziksel olduğunu, demek ki, tarihsel açıdan çok geniş bir durumun söz konusu olduğunu, yalnızca İkinci Dünya Savaşı sırasında doğmuş olunamayacağını, ama Dante ile birlikte XIV. yüzyılda da olunabileceğini görür. Ben Dante'ye o dönemde büyük ilgi duyardım. O sırada yazıp bitirdiğim bir metin de Dante üstüneydi. *La Divina commedia*'nın artık bir kaynak çeviri olarak kabul edilebilecek Fransızca çevirisinin de [*La Divine comedie*] Jacqueline Risset tarafından gerçekleştirildiğini unutmamak gerekir. Risset sonradan "Tel Quel" dizisinin yayın kuruluna üye olacaktır. Dante'ye ilgi gösteren acayip bir öncüdür o da işte.

Barthes benim *H* başlıklı kitabım üstüne de yazı yazdı: "Dünyada var olmalarla –çoğul halde– hiçbir şekilde bağışlayıcı olmadan böylesine dolu bir kitap yazılamamıştır; Nietzsche'ci bir değerdir

bu". Çok sık Nietzsche geçer yazıda. Nietzsche'den alıntılara hep yer verilmiştir.

Bir de "Par-dessus l'épaule" ("Yazarın Omuzunun Üstünden Bakarak") başlığı var. Eleştiri sevgi dolu olmalıdır der Barthes. Neden olmasın?

Barthes'a asla yeteri kadar teşekkür etmiş olamayacağım şeylerden biri de kitabı –hep *H* konusunda– dinlemek gerektiğini, benim belagati ve bir tür sözlü geleneği yeniden icat ettiğimi ayırt etmiş olmasıdır.

Öte yandan, kesin ayrım söz konusudur: *yazarlar* [*ecrivains*] vardır bir de *yazanlar* [*ecrivants*] vardır. Yazanlar çok sayıdadır, yazarlar ise çok az sayıdadır. "*Yazanlık edimi*'ni [*écrivance*] *yazı*'dan [*écriture*] ayırt etmeye olanak veren güvenilir bir yol vardır: *Yazanlık edimi* özete elverişlidir, oysa yazı elverişli değildir. *H* hiç kuşkusuz özet düşüncesini bıktırıcılığın en yüksek noktasına taşır; özeti, korumayı, sınıflandırmayı bozmak *H*'m işlevlerinden biridir kesinlikle. Bibliothèque nationale'de (Milli Kütüphane'de) *H*'ın hangi yönteme göre fişleneceğini merak ediyorum". Üniversiteye göre çok kötü bir ün işte böyle korunur.

Bir başka yerde de Barthes, çok saldırıya uğradığım sırada benimle ilgili "İster dostu olsun ister düşmanı, o hepimizi *canlı* tutar" diye yazar.

Sonra Barthes bir de Collège de France'ta "Oscillation" ile ("Salınım") ilgili o unutulmaz konuşmayı yapmıştır. 1978 yılındayız, Barthes için de *Oscillation* (Salınım) *Hésitation*'dan (Kararsızlık) ayrılır. Kararsızlık Gide'dir, ya da daha doğrusu "art arda gelen içtenlikler"dir.

"Entelektüeller sınıfı Salınım'a karşı çok güçlü bir direnç gösterir, Kararsızlığı ise çok iyi karşılar. Sözgelimi Gide'ci Kararsızlığa çok iyi katlanılır çünkü imaj kalımlıdır; Gide oynak olanın kalımlı imajını üretiyordu denilebilir. Sollers ise tersine imajın tutmasını, sabitleşmesini engellemek ister". 1978'de, her şeyin kısa bir süre içinde imaja döneceği sırada böyle bir teşhisin bilinçli yapıldığının iyice farkına varılıyor mu dersiniz? "Sollers tersine imajın tutmasını engellemek ister; kısacası her şey içerikler, düşünceler düzeyinde değil de imajlar düzeyinde gerçekleşir. Topluluğun her

zaman kurtarmak isteği[1] (hangisi olursa olsun) imajdır". "İmaj onun yaşamsal besinidir ve bu giderek daha çok böyle olmaktadır. Aşırı gelişmiş modern toplum artık eskiden olduğu gibi inanışlarla değil ama imajlarla beslenmektedir. Sollers Skandalı da onun imaja saldırmasından kaynaklanır, Sollers her türlü imajın oluşumunu ve kalımlı olmasını önceden engellemek ister gibidir. Olası en son imajı, yani kesin-yolunu-bulmadan-önce-farklı-yönleri-deneyenin-imajını reddeder (adım adım ilerlemenin, inisiyasyon'un soylu miti: 'Birçok yanılsamanın ardından gözlerim açıldı': Söylendiği gibi, 'Savunulmaz' hale gelir o". "Savunulamaz" tıpkı Sartre'ın "telafi edilemez"i gibi hoşuma gider benim. Demek ki, hiç olmadığı derecede girişilecek olan yeni kavga –ne durumdayız görüyorsunuz– gerçekten de imajları imaja karşı kullanmak, vb. olacaktır. Ben işin içinden sıyrılmakta pek fena değilimdir, çünkü herkes size doğal olarak benim bir "medya satılmışı" olduğumu söyleyecektir. İnsanın düşmanlarını çalıştırması gerekir. Çok yorulmalıdırlar! İşin tuhafı onlar da bundan geri kalmazlar! Demek ki, teşhis dönem için son derece yerindedir.

Herkes *Sollers écrivain*'i şakağına tabancayı dayayarak Barthes'a zorla yaptırdığımı söyledi. Bana Collège de France'taki Salınım'la ilgili dersini, bir mektupla "Onu bana gönderin" diyerek, "Onu bana gönderin, bir daha gözden geçireceğim şeyler var..." diyerek yollamıştı. Bu beni çok duygulandırmıştı. Şöyle dedim kendisine: "Bakın bu küçük bir kitaba dönüşebilir". "Ha, tamam, evet, evet..." diye yanıt vermişti. Kafası başka yerdeydi biraz, ama neyse, *Sollers écrivain* başlığını kendisi buldu.

Kitap çıktığında çok kötü bir etki yaptı. Üniversiteye, kurumlara bir meydan okumaydı. Çevremde hemen çok büyük bir kıskançlık hissettim. Sanki ben bu kitabı elde etmek için Barthes'ı bir yere hapsetmiştim. Ve her şey *Femmes* (*Kadınlar*) ile daha da kötüye gitti, çünkü kitap üstelik bir de bestseller olmuştu! Ben bu romanı 1982 yılının sonunda bitirdim. Hemen Seuil Yayınları'nın gerçek-

1 Philippe Sollers'in "C'est l'image que la communaute veut toujours sauver (quelle qu'elle soit)" diye verdiği tümcedeki "*veut toujours sauver*" ("her zaman kurtarmak istediği") deyişi Roland Barthes'ın *Le Neutre* adlı kitabında "peut toujours sauver" ("her zaman kurtarabileceği") biçiminde geçiyor. (ç. n.)

ten iş iyi gitmiyor diye düşündüğünü hissettim. Yine bir sözleşme imzalamışlardı ve yayınevi denetmeni tarafından da altmış sayfa kadar okunmuştu! Durum hiç iyi gitmiyordu!

Bu durumda hemen karar verdim, eve dönerken –kendimi, oldukça kalın o elyazması yanımda bir arabada gözümün önüne getiriyorum–, elyazmamı geri alacağım, Seuil'den de istifa edeceğim diye düşünüyorum. İşin en ilginç yanıysa buna inanmamış olmaları. Yanlış yargı! Bu tür şeylerde çok iyi olduğumu da söylemeliyim... Benim Antoine Gallimard'ı 68 gecelerinden beri tanıdığımı hiç kimse bilmiyordu; hemen herkes Grasset Yayınları'na gideceğimi düşündü: Tümüyle yanlış! Sonra da herkes Françoise Verny yüzünden Gallimard'a geldiğimi sandı: Devasa yanlış. Denoël Yayınları'nda pislikten arınma stajına başladım, çünkü herkes benim bulaşıcı olmadığıma ikna olmamıştı, ardından da *Femmes* (*Kadınlar*) ile Gallimard'a geldim!

Şaşırtıcı hikâye, çünkü [romandaki karakterlere ilişkin] anahtarlar hemen erkek kahramanlar üstünde yoğunlaşmıştı Barthes, Lacan, Althusser –yine de bir filozofun karısını boğazlamasına her gün rastlanmaz–, buna karşılık kadın kahramanlarla ilgili bir tek soru sorulmadı. Akıl almaz belirti! Ben kadınların, kadın okurların büyük olasılıkla öfkeleneceklerini bekliyordum, ama hiç de öyle olmadı. Öfkelenenler erkeklerdi.

Fragments d'un discours amoureux'de (*Bir Aşk Söyleminden Parçalar*) Barthes *Femmes*'la ilgili ne düşünürdü? İster istemez iyi şeyler. Özgürlük...

Sollers ecrivain'i başlatan metin *Le Nouvel Observateur*'de 1970'li yılların sonunda yayımlanan metinler arasında yer alır, bu *Mythologies* fikrine biraz yeniden dalma girişimiydi... Ama yürümedi: Belli bir anda, Barthes çalışmaya ara verdi, bu da onu bir başarısızlığı saptamaya yöneltti. Durdu. Durmak gerektiğini hissetti. Toplumsal kavga istemiyordu. İlgilenmiyordu bununla artık. Deneyim yaklaşık altı ay sürdü ancak... İçinde bir şey uyanmıyordu. Bir heyecan kaynağı değildi bu.

O dönemde aynı tutum konusunda oldukça kuşkucuydum ben. Hakkımda iyi şeyler söylemesinden elbette memnundum, ama bütün olarak, olay bu değildi.

• • •

Aşka benzer, çok şaşırtıcı bir ahbaplık içinde biz nasıl dost olduk? Ender görülür bir durum bu. Ben kolay kolay hayran olan biri değilimdir, ama Barthes'a hayrandım. O da bana hayrandı. Peki ne oluyor? Durumu kabul ediyorsunuz ve ötekinde, boyunca ilerleyebileceğiniz, kimi kez etkileyebileceğiniz, olsa olsa saptıracağınız son derece belirli bir iç gelişme hissediyorsunuz, ama aynı zamanda onun ilerleyen biri olduğunu da hissediyorsunuz. Bu bir benzersizlik ile bir başka benzersizlik arasında hemen yapılan –ya da hemen yapılmayan!– sözleşmedir. Nesnel nedenler konusunda bir kez daha küsüşebilirdik. Sözgelimi Çin konusunda, ya da ben cambazlıklar yaptığımda. Aslında kendisi yaptığım her şeyi bağışlardı: Dostluk da budur işte. Zamanla onda beni etkileyen şey, ancak iş işten geçtikten sonra kendini gösteren büyük süreklilik oldu. Şunu yapar, sonra şunu, sonra da şunu... ama bir üslubu olduğu için, üslup da bana göre en sürekli şey olduğu için, dayanıklılık söz konusu oluyordu. Her şey süreklilik içinde yeniden okunabilir. Az çok önemli şeyler, boş verilebilecek siparişler olabilir, iyi ama, pek o kadar da değil! Her şey sonunda iyi biter. Bunun için de katı bir disipline uymak gerekir: Düzen, kaligrafi, anımsama – anımsama sanatı. Ve bir de aydınlık. Aydınlanma çağı, herkes bunu sanki pek doğalmış gibi arşivler. Ama Aydınlanma çağı düşünürleri serüvenciydiler, Voltaire, Diderot, Rousseau ve ötekiler: Hiç kimsenin beklemediği serüvenciler. Voltaire'in durmadan söylediği gibi "küçük sürü". Özellikle de bu uğurda kurban yok!

Biz ayda bir kez Montparnasse'ta akşam yemeği yerdik. Konuşmalar çok coşkulu olurdu, sonra Barthes bir puro alır ve sokaklarda giderek daha melankolik bir halde uzaklaşırdı. Bu baş başa akşam yemekleri bir harikaydı, çünkü Barthes yalnızca çok zekiydi. Bu derece zeki birini görmek de, zaten çok ender gibi geliyordu!

1960'lı yılların başlarında Barthes *Tel Quel* dergisine, sonra da "Tel Quel" dizisine geldiğinde, ilgisini başka yöne kaydırdı. Yeni roman ile yakınlık dönemi sona erdi. "Yeni roman", yeni bu, yeni şu... Dalga geçiyorsunuz! Klasiklere karşı modernler mi? Hayır! Klasikler moderndir... Roland bunu derinlemesine hissediyordu. Bütün

kararlılığı ve inancı bunun üstünde toplanmıştı. Hoşuna gidiyordu. Yalnızca buna inanmakla kalmıyor ama "inanılabilir olan"ın ötesinde de buna inanmak ve yaşamını böyle kurmak istiyordu. Yeni bir *Ansiklopedi*'nin nasıl yapılabileceğiyle ilgileniyorduk, kendisi o andan itibaren bunun gerekliliğini hissetti. Bilgi yok olmaktadır: *Ansiklopedi*'yi yeniden yapmak gerekmektedir.

İşte onun Proust'a, ama aynı zamanda Chateaubriand, Stendhal ya da Balzac'a olan tutkusu bu sırada başlar. *Vie de Rancé*'ye (Rancé'nin Yaşamı) önsözü çok güzeldir, *S/Z* de önemli bir metindir. Ben onun yazdıklarını okur, kendisine onlardan söz ederdim, ona yazardım, o da sanırım bundan mutluluk duyardı. Gözlemlerim, her zaman pozitif olurdu, daha ileri gitme bakımından. Eski kaynakların büyük risk altında olduğunu, ölülerin büyük tehlikede bulunduğunu anlamaya başlaması işte bu döneme rastlar. Ölüler yaşayanlardan daha canlıdırlar: İşte mahveden bir yıkım halinde büyüyecek beklenmedik sürpriz. Bu durumun aynı anda farkına varıyoruz, benim daha sonraki izlediğim yol da buradan kaynaklanıyor. Aslında ben kararlaştırılmış olan bir şeyin, bir *Ansiklopedi* yapmanın peşindeyim. Şu halde bambaşka bir şey, eski kaynakların tümü söz konusu. O zaman da, Chateaubriand, La Bruyère, Sade, Balzac, Bataille, tümü oraya giriyor. "Ah evet, *Ansiklopedi*'yi yeniden yapmak gerekir, hiç kimse artık hiçbir şey bilmiyor! – Hiç kimse artık hiçbir şey okumuyor, düşünebiliyor musunuz? Daha şimdiden bu böyle değil mi?"

Eğer *Ansiklopedi*'yi yeniden yapmak gerekirse, ki ben bu programı *La Guerre du goût*'da ve daha başka kitaplarda geliştirdim, bu fikri ben Barthes'a borçluyum, evet, savaştır bu. Barthes'ın *Ansiklopedi*'nin levhalarıyla ilgili metni şaşırtıcıdır. Barthes, Aydınlanma Çağı ruhudur. O karşılaşabildiğim entelektüellerin ya da yazarların arasında aydınlık-düşmanlarına en karşı olanıdır.

Kendisiyle çok mektuplaşırdık. Buradan gider gitmez, Urt'e ya da başka bir yere varır varmaz, hemen yazardı bana. Paris'teyken de yazardı. Bana randevu vermek için ya da bir telefon numarasını sormak için... Veya Nietzsche'nin ya da bir başkasının bir alıntısı için. Her zaman çok sıcaktı yazdıkları. Dostluk mektupları bunlar. Hayku'daki gibi, *işte budur*: benzersizlik'tir. Benzersizlik arayışı.

İşte budur –yerinde bir sözcük–, bir başkası değil. Sonuç olarak Montaigne'in La Boétie konusunda söylediği ünlü söze uyar: "Çünkü oydu, çünkü bendim".

Fragments d'un discours amoureux'nün elyazması elime geçtiğinde, benim için bir sürpriz oldu, çünkü bir şeyler söylüyordu. Gerçekte, biraz olumsuzluktan uzak olduğunu gördüm. Bunu kendisine yazmak zorunda kaldım zaten. Kin sevgiden daha eskidir. Kitabı hâlâ romantiktir. Sade'ın iki okuruyduk ama farklı biçimde.

Fragments d'un discours amoureux bir romandır: Bu onun her zaman yazmayı istediği romandır. Sonunda da yazmıştı! Bir de "Écrivains de toujours" dizisinden çıkmış olan o çok güzel *Roland Barthes par Roland Barthes* (*Roland Barthes*) var. Ben çoğu kez bu kitaptaki, onun sevdiği, sevmediği şeyleri, vb. tekrar tekrar okurum. İçinde en çok fotoğrafın bulunduğu kitaptır, fotoğrafların bazıları çok güzeldir, sözgelimi sol eliyle bir sigara yaktığı "Solak" adlı fotoğrafı ya da "Annem orada", "Plaj", "Gençlik" gibi daha başkaları. Belleğinin çok güzel, neşeli bir dönemidir. Buna *La chambre claire*'de (Aydınlık Oda) dönecektir, ama daha karamsar biçimde. *Roland Barthes par Roland Barthes* bir güneş kitabıdır. Tanım gereği yıkıcı bir kitaptır, çünkü yayın dizisi, yaşayan bir yazarın kendisini bir klasik yazarmış gibi ele alması için hazırlanmış değildir.

Barthes öldüğünde o kadar üzülmüştüm ki, ne bir şey söyleyebildim ne de yazabildim. Üzüntüden felç olmuştum. Telefonda, "Barthes öldü. Söyleyecek bir şeyiniz var mı?" diye soruluyordu. O an, sessizliğin kendini kabul ettirdiği andı. Cenaze törenine de gitmedim.

2014

R. B.

"Aykırı davranmaların en güçlüsü,
dilinki."

R. B.'ın çalışmasında ilk dikkati çeken şey onun stratejisidir. Zaman içinde kendisinde hep aynı bulantıya yol açar gibi görünen şeye karşı, uyanık bir ussallık için abartısız, düzenli, kesin ve sürekli kavga söz konusudur: Yani, can sıkıntısı, yapışkan-olan, hemen hemen, "ne...ne...", üçüncü halin olanaklılığı, kalıplaşmış söz, dolaylı anlatım, abartma, ciddiyetsizlik ve eleştirel sakınmaya karşı. Kaçma yadsımadır: Kendisini sınırlayan reflekse içinin derinliklerinde sımsıkı bağımlı bir özneyi sergilemeye gelen dilin mekanik değerlendirmesini, düşünülmemiş dolambacını temellendirir. R. B. ise tersine açıkça kendini sergiler: İma yoluyla dakik zarifliktir bu. Randevulara tam saatinde gelir, ağırlığını çok kısa sürede dönüştürebilecek güçtedir, çok çabuk canı sıkılır, hiç fazla eğlenir gibi bir havası yoktur, anımsar. Küçük bilgi ortamının "işler"inden ve kendi narsisist başarısından (terfiler, gerilemeler, etkiler, meslek) söz etmeye her zaman hazır üniversite hocası ya da yaygaracı yazarın karşıtıdır. R. B. çağdaşlarıyla ister istemez ilgilenmez (ve, demek ki, onlardan tiksinmesi sipariş üstüne değildir). Başarıları arasında bu ya da şu bilimsel "bilgi" bulunan, bunu kaygıya varıncaya kadar somutlaştıran, çantasından kendisiyle ilgili yayımlanmış makaleler çıkaran, etkisini uluslararası üne sahip algılanabilir bir şantaj temeli üstünde kasılarak yöneten ve bizim oralarda iyi bilinen entelektüel röprezantanla hiçbir benzer yanı yoktur. Bizler döne döne etki yapan ve gücünü kötüye kullanan bu Cosinus bilgin figürlerine alıştık. Geçici diktatörlükler düşleri vardır, gençlik yılları arkadaşlarından ancak gizlenen öç alma arzusu vardır, o arkadaşlar "yaparlardı". Yaptıkları neydi? "Edebiyat"tı, "şiir"di. R. B. otomatik olarak üç tip ideolojik sömürücünün hoşuna gitmiyor olmalı –hoşuna gitmemiştir, hoşuna gitmeyecektir–:

Esinli yazar, "sanatçı"; dar görüşlü profesör; üstben-bilgin. Bir başka deyişle, geri adım atmayan, kontrolsüz bölünmeler içeren üç söylem de hoşuna gitmez onun. Bu yaygın, sözlü, içsel mani'yi R. B. "kavramak-(elkoymak)-istemek" olarak adlandırır.

Barthes'ın yazısı mavi renkli ve seyrektir. Sözdizimsel açıdan müzikaldir. Ne fazla yüklüdür, ne de gereksiz yanları vardır. Az çok emek verilerek oluşturulmuş bir kuramdan, her yerde geçerli bir yöntemi, metinlerin bir tür anahtarını elde edecek olan kişi değildir o. Buradaki, ince iş, giz bilinir: Kesintili olarak düzeltilen ve uzun süredir doğrulanması gerekmeyen bir belleğin dört bir tarafından gelen minimal kafes, sözde tanıtlayıcı "açıklamalar" vardır. Şiirsel fragmanlar, dalgalanan atasözleri, özdeyişler, tekerlemeler, bulanık anılar söz konusudur: Eleştirici kozmopolitlik yığını. Kozmoapolitiklik. R. B. kozmopolit değildir ama gerçekten, tamamıyla *çoğul*dur. Peki bu kadar çok devingen özneler var mıdır acaba? Bu gibilerde *en küçük* bir ırkçılık, yabancı düşmanlığı, milliyetçilik, kısaca isteri izine rastlanmaz mı? İsterik özne R. B. karşıtıdır: Kendi ötekisini tutmayandır, kendisi için ötekinin bulunmadığı erkek ya da kadındır. R. B. ya da nevroz karşıtı kişi. Kendisi için, şaşmaz biçimde, doğal olarak demokrattır diyelim. Olumlu ya da olumsuz açıdan faşizmden etkilenmiş olan herkes, çoğu kez bunu bilmeden, bunu bilemeden (yani gerektiğinde bunu başkasına yansıtarak) Barthes'ı ancak karşı tutum içinde görebilir. Kavramak-(elkoymak)-istemeye karşı R. B.: Bu bir çizgi roman olabilirdi. Fransız küçük burjuvası burada, bir dil özgürlüğü tarafından yalnızca kovulduğunu görürdü: Kasılmış, tepkili, hırçın, transferansiyel, sayısız, yalnız bir halde, Daumier'nin çizdiği profil gibi, üzerine kırgınlığını yaymaktan kendini alıkoyamadığı *boş* bir yerin karşısında geçip giderdi. Adı mı? Picard, Apel-Muller, Barberis, Mounin, atlıyorum ve en iyileri. Gericiler, tutucular, idealistler, eski Jdanov'cular, revizyonistler, reformistler Bu aslında, bir ülkedeki aynı türden insanların toplaşmasıdır; üniversite de, Sermayenin çöp tenekesi haline geldiği bir ülkede, giderek siyasal ve iktisadi rakibine ama aynı zamanda da müttefiki olan rakibine, giderek ideolojik yöneticisine geçer: Devletin gelecekteki tekelci revizyonizmidir bu.

R. B. yansıtıcı testtir. R. B. harekete geçirici ve karşı-sansürcüdür. Sakınım, içeri çekilebilen bükülme, yansız ses, beyazın niteliğidir. Beyaz *aufklärung*'dur, beyaz-marj-ironi, rengin içinde işitilebilir olanların rengidir. R. B. ya da otokritik uyanıklık: Size yansıttığı, onun kendi özdenetimidir, her aşırılık düğümünü, her belirtiyi, her tıkanmayı bulmaya hazır otoanalitik duruşudur. Burada, Protestanlık söz konusudur, ama ılımlı, içi boşaltılmış, Japonlaştırılmıştır. Fransa'da eğer ideolojik kavgaya açık –dolayısıyla da Marksizm-Leninizmi geliştiren, kendi entelektüellerini yaratan ve ilerici entelektüelleri bir temelde bir araya getiren– proleter devrimci bir parti kurulmuş olsaydı, R. B. hiç kuşkusuz bu partide yer alırdı, orada en özgün niteliklerini güçlendirirdi. Gerçekten de onun Fransız Post-Stalinizminin konformizmi içine sıkıştığını düşünmüyoruz: Bir yanda işçicilik-popülizm, öte yanda şiirsel hiperbolizm, ampirizm ve tumturaklı anlatım, yobaz evrimcilik ve lirik yıldız sanatçının şişirme kültü. İçinde bir çatışma görmenin saflık olacağı mantıksal birleşme: Yani gerçekten organik bir bütünleyicilik, objektif bir akrabalık sistemi. Dogmatik-revizyonizm, kendini öyle sanmaktan özenle kaçındığı ölçüde baskıcı bir yöneticinin doğal partneridir: Liberal maske. Dogmatik-revizyonizm, burjuva liberalizmi, seçici bir eklektizmi zorla kabul ettirir: Aşırı sol dışında her şeye izin vardır; çelişkilerin diyalektik biçimde sergilenmesi dışında her şeye izin vardır; Çin dışında her şeye izin vardır; kuramsal sarsıntı dışında her şeye izin vardır; seks bilimi ve onun söylemi dışında her şeye izin vardır. Dogmatik-revizyonizm, baskıcı liberalizm, *ideolojik* hegemonyanın karşılıklı sızmalı [entrizm] birliğidir, bu Mayıs 68'deki büyük korkudan sonra tekelci burjuvazi ve günümüz Fransız revizyonist partisi tarafından gerçekleştirilmiştir, farklılaşmış bir paternalist sistemdir, psikotik savunmalı mekanizmadır, otomatik süblimasyon, şöyle bir göz atmaya sansür, yok sayma [skotomizasyon], geçerliği olan icadın her zayıf noktasını durmadan yinelemedir. Kısaca Fransa'daki küçük burjuvazinin ve onun aşırı ailesel taşralılığının enayi tuzağıdır. Sıfır derece Fransa: Günümüzdeki şu küçük çaplı milliyetçilikten daha gerileyen, kapanmış, sağır, mitsel, horuldayan, meraksız bir şey yoktur.

Biz burada *Mythologies*'den *L'Empire des signes*'e uzanan, "Fransızlık"tan haykuya uzanan yol üzerindeyiz. Bir başka deyişle, R. B.'a göre kültürümüzün iddialı, aşırı yüklü ve gerilemekteki tamlığından geçen uzun bir sabırsızlığın, uzun bir öfkeli yürüyüşün hikâyesidir bu. Kültür noterliği ve onun "miras" saplantısından geçen; yabancının, olağandışılığın, ötekiliğin, *unheimlich*'in (korkutucu-olanın) içindeki kinden geçen; R. B.'ın herkesten daha çok, herhangi bir biçimciden daha çok aydınlatılmasına, incelenmesine katkıda bulunduğu *fetişizm*in (bunu daha okunaklı olarak, *fötişizm* biçiminde yazalım) içinden geçen; R. B.'ın ağır bir narsistik yara açtığı küçük burjuva her şeyden önce *fötişist*tir, babaerkilliğin anaerkilleşmiş tersidir, sofudur, konformisttir, kibar sapkındır, Lacan'ın dediği gibi "yasa"nın savunucusudur. Öteki'nin, ne pahasına olursa olsun, kendi düşsel varlığına *kapatılıp* orada tutulması gerektiğine inanandır, ötekinin hiçliğinin güvencesidir. Bir bakıma erkeğin içindeki kadın, kadının içindeki erkek, çeşitli değişken gerçeği-örtmelerin altında temel bir eşcinselliği gizlemeye olanak veren büyük aldatmaca: "Aşk"tan ve "çift"ten "erkeksi kardeşliğe"; yüceltilen kadından nesne-kadına; görünmez jüponlu erkekten fallik anaya. Lacan, "isterik ne ister?" diye sorar: Kendisinin (kadın olarak) egemen olduğu bir efendi (erkek) ister. Yine burada da şu tiplerin dışlanması söz konusu olur: Erkeğe eşit olan kadın (aşırı değer verilmiş ya da alçaltılmış kadın değil, hadım edilmiş bir erkeğin partneri kadın değil, erkekler arası ilişkilerin güvencesi olan fetiş kadın değil). Herhangi bir kişiye eşit olan erkek, karşı-efendi, karşı-baba, etkin psikanalizci. Oyuncuyu söylemek gerekir mi? R. B. Sade ile ilgili çok güzel biçimde şunları yazıyor: "İşkencecileriyle oluşturduğu çift estetik niteliklidir: Çevik, zarif, aynı zamanda da takınaklı ve yaratıcı, değişken ve direngen bir hayvanın şakacı gösterisidir; sürekli kaçar ve sürekli kendi uzamının aynı noktasına döner, oysa kazık gibi dimdik duran, korkak, gösterişli büyük mankenler onu yalnızca *durdurma*ya çalışırlar (*cezalandırma*ya çalışmazlar: bu ancak çok sonra olacaktır)". Sade mı? Sınırsız akıldır. Karşısına çıkan engele ne der Sade? "Üstelik akıl ve Aydınlanma felsefesi adına tutsaktır, çünkü ortak aklın terimleriyle vermek istemiştir bu aklın ortak kalabilmek amacıyla susturmak ya da ortadan kaldırmak zorunda olduğu şeyi, yoksa

kendisi de onun tarafından ortadan kaldırılma cezasıyla karşılaşacaktır..." (Bu cümleyi yeniden okur musunuz?)

R. B. dilbilimle, göstergebilimle, vb.'yle ilgilenir – ilgilenmiş midir? Modadan (modanın sistemini yazdığı unutulmamalıdır) çok erken davranmış, herkesten önce "yazınsal" araştırmaların temelinin ne olacağını, yeni bir gevezeliğe yol açacak olanı da anlamıştır. Bununla birlikte, dikkat çekici nokta geriye etkili açıklamaları olan bir üniversitalizmi zorla kabul ettirmeye çalışmak yerine kendi uygulamasını zamanının avangardına göre düşünmüştür, düşünür (buradan da: "yeni roman", vb. doğar; Fransa'da avangard etkinlikteki bir yenilenmenin ilk belirtisidir bu, zaten kısa sürede çalışması engellenmiş, giderek hızla eskiyen, ıvır zıvıra, monoton eklektizmin gece yarısında yayın pazarındaki girişime dönüştürülmüştür). Rus biçimcileri genel söylentide bilinen yıkımı (doldurma amaçlı acelecilik, boşluğun ta kendisi, geride kalmış profesörlerin yoğun biçimde yeniden yetiştirimi) gerçekleştirmeden önce, R. B. belirtir, kesip ayırır, doğru pozisyona egemen olur. Edebiyat söz konusu olduğundan hareketin teknokratik ve neopozitivist sınırlarını çabuk fark eder: Artık geleneksel hale gelen, sesbilimsel-dilbilgisel-ölçübilimsel küçük alıştırma R. B.'a göre değildir. Yararsız olduğundan değil elbette, elbette. Ama o noktadan kalkıp onu yükseltmek, skolastik bir dönüş olur, şaka ediyorsunuz her halde. Edebiyat her şeyden önce ideolojik bir sorundur, ideolojik sorundur hiç kuşkusuz: Bilimsel yanı vardır, tamam, ama onu bilimci formalitesine oturtmak ideolojik bir harekettir, bunun dile getirilmiş verileri giderek daha iyi fark edilmektedir: Bunlar felsefe karşıtı, Freud karşıtı, Marksist karşıtı niteliktedir. *Evet*, dilin maddiliğini, belli bir "biçimciliği", vb. keşfedilemez-olanın ve sözle anlatılamaz olanın (ki bunlar halk arasındaki yaygın toplumbilimcilik tarafından taşınır) can sıkıcı öğütlerine karşı savunmak gerekir; *hayır*, üniversite söylemine özgü aşırı tekelin dile getirmek istediği, öğretimin başlamasını reddetmek gerekir: Öznenin, tarihin ve günümüzdeki en acil sorun olan tarihteki özne-dilin cezalandırılması. Kendi minimal dil modelinde kalmış, gerçek olarak söylem çözümlemesine giremeyen eski biçimciliğin yeni Kant'çı köhne düşüncelerine karşı R. B. hiç düşünmeden Lacan'cı sübversiyonu savunur (parçalanmış özne yerine "sübliminal"i yeniden

katmak söz konusu olmadığında). Aynı biçimde, asla "Marksist" olmadığını söyleyemeden, tam da Marksizmin bıktırıcı lafzı değil de ruhu olan bir eleştirel saldırganlığı R. B.'a borçluyuz. Kısacası, bir meta-kuramın *koloni*si değil de, öncelikle ve özellikle pratik, dava, gerçek deneyim olarak edebiyat söz konusu. Önemli olan da budur: R. B. ile bu yeni nesne hızla sahneye çıkar, her türlü küçültme saldırısına karşı direnir, metafiziksel gözetmenini sarsar, genişler, kemirir, oyar, derinleşir. R. B.'ın, avangardça oluşturulan sarsıntı gereksinimiyle dayanışması buradan kaynaklanır. Ötekilere bir bakın: Aslında edebiyat üstüne az şey var. Şiirsel işlevle ve göstergelerin elle tutulur yanıyla (ama elle tutan kim? Sorun da burada işte) ilgili birkaç genel, akıcı nitelik, Freud olmaksızın elbette; yazılı olanın öznesi tarafından birkaç çekingen zorlama (Lacan bile bu noktada zayıf kalır, onun Delay'nin Gide'iyle ilgili metnini yeniden okuyun, Delay yine de ciddiye alınmalı; Sade'a gelince, şu mükemmel Lacan'a gelince, Sade'cı söylem yığını nereye gitti dersiniz?). Demek ki aslında genel olarak yeni-klasisizm ya da kırk yıl önceki avangardın üstünkörü görünüşü böyle: Bu eklektik düşüncesizlikler toplamı siyasal-ideolojik sahnede klasik-modernist-gerileyen bir ideal orta yol oluşumunu doğurabilirdi: Sözgelimi Aragon diyelim. R. B.'ın bu tür tarihsel saflıkları yoktur: Ona göre edebiyat eksiksiz bir alandır, toplumsal pratiğin öteki alanlarına bağlıdır, ne "fazladan" bir dekoratif öğedir, ne dilbilimcinin, ne matematikçinin, ne psikanalistin, ne toplumbilimcinin ne de felsefecinin boş zamanlarında ciddi olarak ilgilendiği şeydir. Farklılaşmalı gelişmesi olan maddî bir dünyadır. Bağımlı olmayan yeni bir sorundur, bilginin ta kendisinin indirgenerek yansıtıldığı yerdir. Her zaman olduğu ama söylemeyi bilmediği şey midir? Kısacası kurulu tarihinde neyse odur. "Yeni olan, anlamın ne pahasına ve hangi yollara göre nasıl olanaklı olduğunu öğrenmeye çalışan... bir düşüncedir". "*Göstergeleri değiştirmek* (ve yalnızca ne dediklerini değil), *doğaya yeni bir pay* vermek... ve bu payı 'doğal' yasalar üstüne değil de tersine insanların şeyleri anlamlandırma özgürlüğü üstüne kurmaktır" (1963).

Michelet'yi (1954) yeniden okumak, burada dili konu, öykü olarak kullanan bu tarihsel öznenin ortaya çıkışını saptamak gerekir. "Michelet'nin söylemi –normalde şu üslup denen şey– kesinlikle

şu bir tür tasarlanmış deniz yolculuğudur, tıpkı bir balık ve avı gibi Tarih ve anlatıcısını yan yana sürükler". "Yırtıcı" ("predatör") Michelet, anlatısal dikeyliğin ustası olmuş, "maddenin ara durumları"na alıştırılmış müzisyen, dönüşümcü, uzlaştırıcı, gizli Michelet. Organ-Michelet: "Michelet'nin Kralları ve Kraliçeleri gerçek bir bulantı eczanesi oluştururlar. Mahkûm edilmemişlerdir, kendilerinden tiksinilmiştir". "Yakalanan eylem gerçekten de insan bedeninin Tarih'teki temsili için gerekli bir boyuttur". *La Femme* (Kadın), *La Sorcière* (Büyücü Kadın), *La Mer* (Deniz), *L'Inceste* (Ensest), *Le Peuple* (Halk)... Bataille ve R. B., burada coşan, engellenmiş, yönü değiştirilmiş gücü (anlam belirtme olarak böyledir, çünkü Michelet gösterilen olarak küçük burjuva bir ideolog kalır) hemen hemen yalnız başlarına ortaya çıkartmışlardır; burada, yani günümüzdeki uzaktan uyuşturulmuş Fransız alanı için. Gözetleyici, tarihsel aygıtlar bütününün ardında sızıntı yapan yara izine karşı duyarlı Michelet: "Kanlı kriz, kadını, bazı böceklerin geçirdikleri korkunç ve gerekli değişiklik gibi ortaya koyar, o bir ültra çıplaklıktır, kadını kozadan ve gizden yoksun bir varlık, kabuksuz bir karınca ya da kozasız bir krizalit kadar tehlikeye açık bir varlık haline getirir" (R. B.). Michelet'den Robespierre'in kırık çenesiyle ilgili pasajı yeniden okumak gerekir. R. B.'ın salt "metin çözümleme"sinden uzak kalarak, satırlar arasında Michelet'nin, Balzac'ın gölgesini, onların en son düşsel kaynaklarını, iç güçlerini, onların "çekmece"lerini ustalıkla elde ettiğini kim görmüştür ki?

R. B.'ın şeyci bir dil anlayışı yoktur. Şeyci, mantalist ya da spiritüalistin öbür yüzüdür. Belli bir maddecilikten daha metafiziksel bir şey bulunmadığını herkes bilir. Önemli olan öncelikle ve yalnız maddecilik değil de onun hangi bakımdan ve neden diyalektik *olduğudur*. Nasıl ki Barthes yazısının bir politikası varsa (hangisi olduğunu gördük: liberal ayak oyunlarına karşı anti-faşizm, kesin demokrasi), aynı biçimde pratiği de üstü kapalı olarak diyalektiktir. Tiyatrolaştırıcıdır. Brecht'e doğru sürekli çekilmesi de buradan kaynaklanır. Özel adlardaki yakınlık ipucudur. Ama "karakterler"de apaçık benzerlik vardır: Tutkunun dışa vurulmayışı, duygusuzluğun oynanması, Doğu dünyası, özdeyiş, alt üst olma oyunları, değişmeler, içkinlik. 1955'ten başlayarak: "Brecht açısından, sahne

anlatır, salon yargılar, sahne epiktir, salon trajiktir. Oysa bu tam da popüler tiyatronun tanımıdır". "Söz konusu olan herhangi bir tiyatro üslubunun davası değil de izleyicinin bilincidir, dolayısıyla onun hikâyeyi oluşturma gücüdür". "Bundan böyle bize yalnızca dile getirme sanatı değil de bir açıklama sanatı gereklidir". "Tiyatro davayı ortaya koyarak hikâyeye kesinlikle yardım etmelidir". Bu düşünceleri her zamankinden daha çok güncel olduğunu kim görmez ki? Brecht'çi çalışmanın on beş yıldır, tarihin, sınıf çatışmalarının ve dünya devriminin işleyişinden geçerek tiyatro gettosunun içinden çıktığı söylenebilir, artık simgesel alanın kilit noktası durumundadır, dilin iç ve dış sahnesinde yer alır, dil artık ne edebiyattır ne de felsefe, edebiyat ile felsefe *arasında*, kuram ile uygulama *arasında* yeni bir ilişki yaratır: Bu siyasetin de yeni anlayışıdır. Brecht'in kendi dramaturjisinden çok kuramsal metinlerinde bir avangard edebiyatın varlığı yeniden sorgulanabilir (bkz. *Ecrits sur la politique et la société* [Siyaset ve Toplum Üstüne Yazılar]; bu kitabı her devrimci entelektüel günümüzde derinlemesine incelemeli; bu da Brecht'in Mao'nun önemini hemen kabul etmeyi neredeyse başardığı kararlı olgu (kararlı olgu, yani dogmatik sansürden sonra gelen revizyonist sansüre karşı olan tutum) unutulmadan yapılmalıdır (dilin çalışması, Joyce'ta "gerçeküstücü" yavanlık tarafından semptomatik olarak bastırılmış çalışması da araştırılmalıdır). 1956'da R. B. şöyle der: "Brecht tiyatrosunu kuramsal temellerinden ayırmak, *Komünist Parti Manifestosu*'nu okumadan Marx'ın eylemini ya da *Devlet ve Devrim*'i okumadan Lenin'in siyasetini anlamak istemek kadar yanlış olur". "Brecht'in kuramsal yazılarının çok önemli olduğunu kesin olarak söylemek gerekir" "Aslında, Brecht'in büyüklüğü, aynı zamanda da yalnızlığı Marksizmi durmadan icat etmesidir". Brecht'i tanıtma girişimi, burjuva ve Jdanov'cu çifte sansüre karşı savunmak zorunda kalmıştır denebilir, tıpkı bugün tekelci ve revizyonist çifte sansüre karşı savaşmak söz konusu olduğu gibi.

Kendi davasını gerçek üretimin davasıyla, tarihin, öznenin diyalektik çifte kütüğüyle birleştirmek için, yararcı yok etme ya da dilin süslü ayrılıkçılığına karşı sürdürülen hep aynı anti-metafizik kavga. "Devrimci sanat göstergelerin belli bir nedensizliğini kabul

etmek zorundadır, belli bir "biçimciliğe" gereken önemi vermek zorundadır, şöyle ki biçimi özel bir yönteme göre ele alıp incelemek durumundadır, bu yöntem göstergebilim yöntemidir... Brecht'çi her sanat, ideoloji ile göstergebilim arasındaki Jdanov'cu karışıklığı protesto eder, bunun hangi açmaza sürüklediğini bilir". Şimdi şunu da eklemek gerekir. Açmaz, dil ile ideoloji arasındaki karışıklığın sonucu olduğu kadar bunların ayrılması, farklılaşması da olacaktır. Dil bir üstyapıdır ve üstyapı değildir. Dil-ideoloji diyalektiği, siyasal bir çatışma tarafından hazırlanmadığı, uygulanmadığı, taşınmadığı ve bunun karşılığında ona tepki gösterdiği sürece burjuvazi, eski dünya rahat rahat uyuyabilir. Evrimci, mekanist, ekonomist bir Marksizm hiçbir şeyi dönüştüremez, ideolojinin ne bakımdan ve neden, belli bir konjonktürde belirleyici "son kerte"yi alevlendiren ve artıran maddi güç olabileceğini sezinleyemez. Çin devriminin yapılmak istenecek bütün kuramsal cambazlıklara karşın, olası bütün sessizliklere ve bütün deformasyonlara karşın en temel yanı da işte buradan kaynaklanır.

Brecht daha o zaman eğilimsel olarak kitabında dilin üretim alanına diyalektiğin şu temel ilkesini uygular: Bir, ikiye bölünür. Onun *physis karşıtlığı* [*anti-physis* yanı] esansiyalist [özcü] yanılsamaya, fideist [inancı] türdeşliğe saldırır. R. B. şöyle der: "Brecht'in biçimciliği burjuva ve küçük burjuva sahte Doğasının iç karartıcılığına karşı köklü bir postülasyondur". Brecht'in buluşu devrimci kusursuzluğa ulaşmak için taktik bir süreçtir". Dilin diyalektik pratiği toplumsal pratiğin diyalektiğini, ideolojinin dönüştürücü gücünü, işlemsel belirginliğini ortaya koyar. Basit propaganda değil de simgesel *dolambacın*, tarih, bilim, felsefi eleştirinin maddi sahnesinde dilin, öznenin, ideolojinin aydınlatılması ve açılması, dönüşüm ve değişimi söz konusu olur. Brecht'in ürettiği "temizleme", "göz açma", sorgulama-bekleyiş (bir: temsil ikiye ayrılır: epik/trajik, sahne/salon), çatışma çizgisi ile onun kıvrımının, pratik ile onun artırıcı yankılanmasının uyumunu olanaklı kılar. "Brecht'in ahlakı temelde *Tarihin doğru okunmasından* ibarettir ve bu ahlakın esnekliği (gerektiğinde Yaygın Teamül'ün değiştirilmesi) tarihin bizzat esnekliğiyle ilgilidir". R. B. Brecht'in Yasa karşısındaki özgürlüğünü ve bundan oluşturduğu, hem klasik Oidipus'un hem de trajik işlevin yönünü değiştiren diyalektik bütünleşmeyi hemen

fark eder. "Burjuva düzeninde intikal her zaman üst kuşaktan alt kuşağa gerçekleşir: Bu tam da *miras*ın tanımıdır, yazgısı Medeni Kanun sınırlarını kat kat aşan sözcüktür bu (insana fikirler, değerler, vb. miras olarak geçer). Brecht düzenindeyse miras yoktur ya da tersi durumda vardır: Yani oğul ölünce onun yerini ana alır, onu sürdürür, sanki yeni filizmiş, gelişmesi beklenen yeni yaprakmış gibi. Böylece kahramanlık ve burjuvalıkla ilgili pek çok piyesi beslemiş bu eski nöbet değiştirme tema'sının artık hiçbir antropolojik yanı yoktur. Doğanın zorunlu bir yasasını açıklamaz: *Ana*'da özgürlük en 'doğal' insan ilişkisinin merkezinde dolaşır: bir anne ile bir oğulun ilişkisidir bu" (burada tek tırnak içindeki 'doğal' sözcüğünde R. B.'ın ironisi okunmaktadır).

R. B., yaptığı eleştiri işleminde, hakiki bir gerçekçiliğin gerekliliği üstünde sürekli ve ısrarla durmuştur; "bu gerçekçilik, şeyler ve sözcükler için ara durumdur"; ve bu, edebiyatı düşünülmüş, açık ideolojik çalışmanın belirtisi haline getirir: "Gerçekçilik [...] demek ki şeylerin kopyası olamaz da, dilin bilinmesi olur". "Ben her zaman *anlamlandırma*yı, anlamı üreten süreç olarak anlıyorum, yoksa bu anlamın kendisini değil". R. B. ucuz pozitivizmlerden de "hayali", öznel kirlenmelerden de tiksinir, bu ortada. Onu açıkça engelleyen şey, şiirsel "özellikler"in ampirist geri dönüşü değil, her zaman folklorik yankıları olan bir fonolojizm değil ama tarihsel söylemin gerçekleşmiş oyunudur, çeşitli katlardan oluşan büyük yapıcı yatırımdır, kısacası konusu katmanlar halinde, çelişkili metnin bölünmüş geniş birliğidir. Yazar her şeyden önce *herkes*le *bütün* herkesin dilini konuşandır, tarihe kayıtlı taşkın kişidir, orada kendini bir anormallik, bir bağdaşmazlıklar düğümü gibi yazan, antinevrozlu, antipsikotik, *olanaksız* (gerçek) özne olan ve böyle hissedilendir. Metin çok geniş parkurdur, bu olanaksızlığın ve bu birlik yokluğunun kuruluşudur. Sözde dilsel tümellere gönderen "şiir" (idealist tipte pozisyon) R. B.'ı ikna etmez: Buna karşılık, "roman"ın ne bakımdan simgesel işlevin kaygan temelini ortaya koyduğunu iyice belirtir (burada roman "şiir"den anlaşılacak olan şeyi kendi içinde "toplar"): "Hiç kuşkusuz insanla ilgili bütün bildiklerimizi içinde taşıyan büyük bir yazınsal biçim vardır". R. B., girişiminde, elbette zamanımızın en kesin düşünürüne, kültürü,

dil kuramcıları arasında en karmaşık, en derin olan Benveniste'e yaklaşır. "Kültür" sözcüğünden biz burada, üniversitenin ayrışmasıyla hızlanan çılgına dönmüş kafa karıştırıcı [konfüzyonist] bir dönemin mitoloji uzmanı olarak R. B.'ın, *başkalarının kültürünü benimseme* [*acculturation: kültürlüleşme*] diye adlandırdığı olgunun karşıtını anlıyoruz. "Dönemimize asıl egemen olan bu tür bir *kültürlüleşme*dir ve yeni roman ile daha çok kadınlara seslenen fotoroman gibi magazin basının bir paralel tarihi olduğu hayal edilebilir". Edebiyat gerçek anlamda *kültür*, daha doğrusu devrimci kültür olduğunda, "dünyaya güç verme" sorumluluğu ona düşer. Bir başka deyişle, dil üniversiteye bağımlı olmayacak kadar ciddi bir meseledir.

R. B. yeni bir alan olan tatminin kabul edilmesi için savaşır. Lacan şöyle der: " Eğer tatmin olma hakkı kabul edilmiş olsaydı, haz ilkesinin egemenliğini, o andan itibaren eskimiş duruma gelen bir çağa atardı". Hiç kimse, R. B. gibi, Sade ile ilgili olarak doğrudan, yalın, dostça ve *yerinde* bir şey yazmamıştır: "Sade'cı zariflik [...] bir çözümleme gücüdür ve bir tatmin olma hakkıdır". Hiç kimse "sadizm"in "Sade'cı metnin basit içeriği"nden başka bir şey olmadığını daha iyi görmemiştir. Günümüzde, bizleri hiç olmadığı kadar tehdit eden, ağır basan şey yeni bir konformizmdir, bunaklığın çok eski hırıltısıdır ve bütün direnme ve bozgunculuk biçimleri için *de* nasıl geçerli olmaz? Bütün sansür biçimlerine karşı da mı geçerli olamaz?: "Sansür iki düzey açısından iğrençtir: Çünkü bastırılabilir, çünkü saçmadır; öyle ki her zaman insan çelişkili biçimde onunla savaşmak, ona ne yapacağını söylemek isteği duyar içinde". Burada soyut bir tutum benimsemek değil de, her somut olguda genellikle "terörizm" gibi görünen şeyin şiddetten başka şey olmadığını, bunun da çok daha güçlü ve sürekli bir şiddete karşılık veren şiddet olduğunu (dogmatizme ve onun kopyası olan tam eklektizme karşı savaşmak için tek iyileştirici teknik) somut biçimde kanıtlamak söz konusudur. Bu tutum, eğer etkili olmak istiyorsa, sonu devrimci bir çizgiye varmalıdır. Küçük burjuva parodisi karşısında boyun eğecek hiçbir şey yoktur. Her şey keşfedilecek, elekten geçirilecek, eleştirilecek, yeniden yapılacaktır. "İhlal etmek, *sözlüğün bölümlenmesi dışına çıkarak adlandırmaktır*

(toplumun temeli de sınıflara bölünmeyle aynı biçimdedir)". Dilde daha önce hiç duyulmamış bir beden ve bir özneyle ilgili çoğul, eklemsiz, yansıma dışı olan her şeyi öğrenmek gerekir: Yok hayır, Sade isteğini *yok pahasına* ödemeyecektir. *En geniş* çaplı isteği kesin olarak söylemek, bunu kesin olarak söylemeyi bilmek, bunu Bilgi içinde ve Bilgi için kesin olarak söylemek gerekir. Burjuva Franfrance'ın yapışkanlığı içinde R. B.'ın bu dönemin ender büyük yazarlarından biri olduğunu yeterince söylemedim mi? *L'Empire des signes*'in, *Sade, Fourier, Loyola*'nın başyapıtlar olduğunu yeterince söylemedim mi? Onun parçalı yazıyı, esnek montajı, akışkan haldeki blok düzyazıyı, müzikal sınıflandırmayı, ayrıntının duyarlı ütopyasını, insan ilişkilerinin katlanılabilir (ölçülü) bir dönüşümü için sağlam bir temeli, dilin gerçekliği içine dilin saldırarak girmesi olan sözdizimsel *satori*'yi icat ettiğini yeterince söylemedim mi? Bunları söylememiş miydim? Kendimi yinelemek zorunda mı kalacağım? Freud şöyle der: "Yenilik her zaman tatminin koşulu olacaktır". Her şey kavgadır, başlangıcını kesin olarak söyleyelim.

Philippe Sollers
Tel Quel, sayı 47, Güz 1971

ROLAND BARTHES'IN PHILIPPE SOLLERS'E MEKTUPLARI

Urt
Mardi

Cher ami,

Je pense rentrer à Paris Vendredi soir. Comme je serai très content de vous revoir rapidement et comme nous avons une certaine habitude du Dimanche soir, si vous êtes libre, nous pourrions nous voir Dimanche prochain 11 Oct au soir. Si vous êtes d'accord, voudriez-vous avoir la gentillesse de me téléphoner Samedi?

A très vite

Votre ami

RB

Urt
Salı[1]

Sevgili dostum,

Paris'e Cuma akşamı dönmeyi düşünüyorum. Sizi hemen görmek beni çok memnun edecek, Pazar akşamları alışık olduğumuz gibi, eğer bir işiniz yoksa, gelecek 11 Ekim Pazar akşamı yemekte görüşebiliriz. Sizin için uygunsa, lütfen bana cumartesi telefon eder misiniz?

Çok yakında görüşmek üzere
Dostunuz
RB

1 Olasılıkla 6 Ekim 1964.

Urt
16 Août

Cher ami,

Merci de vouloir bien garder le contact. Je ne suis repassé à Paris fin Juillet que quelques heures, au milieu d'un peuple hilare du genre Maroc-Italie. Je suis à Urt depuis une dizaine de jours et j'y travaille énormément, du moins quantitativement, surtout à ma Rhétorique de l'année prochaine, je suis perdu dans les mots grecs et latins et ne sais encore trop comment je vais raconter tout cela à notre littérature, celle que vous faites.

Urt
16 Ağustos[1]

Sevgili dostum,

Bağlantıyı korumak istemenize teşekkür ederim. Fas-İtalya türünden garip bir gezinin arasında Paris'e Temmuz sonunda ancak birkaç saatliğine uğradım. On gündür Urt'teyim ve burada çok yoğun çalışıyorum, en azından niceliksel olarak, özellikle de gelecek yılki Retorik seminerimle ilgili; Yunanca ve Latince sözcüklerde ipin ucunu kaçırıyorum, bütün bunları edebiyatımıza, sizin yaptığınız edebiyata nasıl bağlayacağımı hiç bilmiyorum.

1 Olasılıkla 1964.

Et tout cela, dévoré par le temps car je suis très en retard. Je pense pouvoir 2 ou 3 jours à Paris au début Sept, mais il vaut mieux compter que je ne serai vraiment rentré qu'en Octobre, après Venise où je dois aller fin Sept. Je vous ferai signe, bien sûr, dès que je serai enfin installé. Ici, c'est d'une telle solitude que je regrette bien de ne pouvoir parler un peu avec vous. Ne viendrez vous pas par ici? Vous y seriez le bienvenu.

Je vous dis ma fidèle amitié

R Barthes

Bir de bütün bunlarda zaman açısından sıkıştım çünkü çok geciktim. Eylül başında 2 ya da 3 gün Paris'te kalmayı düşünüyorum, ama Eylül sonunda Venedik'e gittikten sonra ancak Ekim'de gerçekten dönmüş olacağımı düşünmek yerinde olur. Yerleşir yerleşmez size haber veririm elbette. Burada öyle yalnızım ki, sizinle biraz konuşamadığım için üzülüyorum. Buralara gelmez misiniz? Memnun ederdiniz.

Sadık dostunuz.

R Barthes

Philips Hackert (1737-1807)
HERBSTLANDSCHAFT MIT JAGDSZENE
Köln, Wallraf-Richartz-Museum

Vrt. 24 Août. Mon cher ami, désespérant de pouvoir vous écrire un peu longuement, comme je le voudrais, je vous dis ces quelques mots pour vous dire que je ne vous oublie pas, que je pense souvent à vous, que j'ai été très touché par votre lettre. Je suis à Florence, très intéressé aussi par ce que vous me dites de Vico et des différents Nova (admirable exemple de brassage Italy la culture hétérogène, immense architecture de l'avenir (après). Nous en bavarderons, à mon retour, ce qui probablement vers la fin Septembre. J'ai eu été très dispersé, très coupé et pas très travaillant; c'est l'effet du tourisme, de la fatigue, sans doute. Cette petite ville est très agréable, j'espère que vous vous y travaillez bien. Toute mon amitié R. Barthes

Urt. 24 Ağustos[1]. Sevgili dostum, istediğim gibi, biraz uzun yazabilme umudunu yitirmiş bir durumda, sizi unutmadığımı, sizi sık sık düşündüğümü, Floransa'da elime geçen mektubunuzdan çok etkilendiğimi, bana Vico ve farklı *Nova*'lar (tarihsel kültürde hayran olunacak ikilik örneği, önce/sonra'nın çok büyük arketipi) konusunda söylediklerinizin çok ilgimi çektiğini belirtmek için şu birkaç sözcüğü yazıyorum size. Dönüşümde, yani olasılıkla Eylül sonuna doğru bu konuda konuşuruz. Oldukça dağınık, kesintili ve az çalışmalı bir yaz yaşıyorum; sıradan bir özne olduğum bu hikâyede, Çalışma Bağışçısı'nın Karşıçıkan'ı durumundayım. Umarım siz iyi çalışıyorsunuzdur. Dostlukla, R Barthes.

[Yukarıdan aşağıya yazılmış post-scriptum:]

4 günlüğüne Polonya'ya gidiyorum (kartım da oradan) ama sonra buraya döneceğim.

1 Olasılıkla 1965.

Tokyo - 24 Mai

LETTER AND CARD

CORRESPONDENCE

Je vais me voyage si [illegible] que j'en suis tout ahuri : il me faut donc retrouver ici le [illegible] de la littérature, puisque à la lettre je ne sais que dire : j'essaierai tout à même de vous raconter un peu tout cela. J'ai vu peu de temples, mais beaucoup de grands magasins ; j'ai entendu souvent parler de vous : il faut venir (il y a des magasins pas chers [pas trop]), vous verrez ensemble. Je serais [illegible] passer en Thaïlande — vous le y aimez et vous faire signe aussitôt. Je pense souvent à vous, là-bas, et [illegible] de vous. A vous R Barthes

Philippe Sollers
88 Bd Port Royal
Paris 5e
FRANCE

Tokyo. 24 Mayıs[1]

Öyle olağanüstü bir yolculuk yapıyorum ki, bundan dolayı tam olarak konuşma yeteneğimi yitirdim; madem ki sözcüğün tam anlamıyla *ne diyeceğimi bilmiyorum* o halde burada edebiyat sarhoşluğuna yeniden kavuşmam gerekiyor; ama yine de size bütün bunları biraz anlatmaya çalışacağım. Pek az tapınak ama pek çok büyük mağaza gördüm, sık sık sizden söz edildiğini duydum: *Buraya gelmek gerekir*. (Ucuz (pek fazla da değil) olanaklar var, birlikte geliriz.)

İtalya'ya uğradıktan sonra 9 Haziran'a doğru dönüyorum, size hemen bildiririm. Sık sık sizi düşünüyorum burada, bu Göstergeler İmparatorluğunda.

Bağlılıkla
R Barthes

1 1966.

Broadview 833
116 W. University PKwy
Baltimore MD 21210

25 Oct

Cher ami,

Je projetais de vous écrire longuement, mais je sais que j'ai encore par mille tâches, des paresses, des ennuis et je veux sans attendre tout vous faire un signe d'amitié. Je pense souvent à vous ; c'est peu dire que vous me manquez : ce qui manque (ici l'Amérique) c'est vous ! — Un ensemble un endurcissement, supportable, gris, sans jamais un projet de plaisir et non l'douloureux ou un mal blessé ! Je travaille très médiocrement, sans invention, rien de la Schizophrénie féconde que j'espérais, plutôt de la dépression ! Heureusement ma famille va venir un peu en Nov, et je serai libre tôt, le 15 Déc (les Universités sont ici en congé alternant entre la Toussaint, Noël et Pâques) et

Broadvieww 833
116 W University PKway
Baltimore MD 21210

25 Ekim[1]

Sevgili dostum,

Size uzun uzun yazmayı tasarlıyordum, ama burada binlerce işle, tembelliklerle, can sıkıntılarıyla uğraşıyorum, size de pek fazla beklemeden dostlukla seslenmek istiyorum. Sizi sık sık düşünüyorum, sizi özlediğimi söylemek istiyorum: (Amerika'da) *özlenen* sizsiniz! – Genel hava sıkıcı, şöyle böyle, tekdüze, hele zevk veren bir *proje* hiç değil, hazcılığım da bundan bayağı zarar gördü! Çalışmam çok yetersiz, imgeleme gücüm zayıf; ümit ettiğim verimli şizofreniden eser yok; daha çok depresyon var! İyi ki ailem Kasım'da kısa süreliğine gelecek, ben de 15 Aralık'ta erkenden serbest kalacağım (burada üniversiteler kesinlikle yararsız bir lüks, (rahat) vicdanın saf desteği)

1 1966.

cience). Je n'ose vous demander de me raconter un peu la saison parisien, vous devez être débordé ; mais quelques nouvelles de vous me seraient une grande joie.

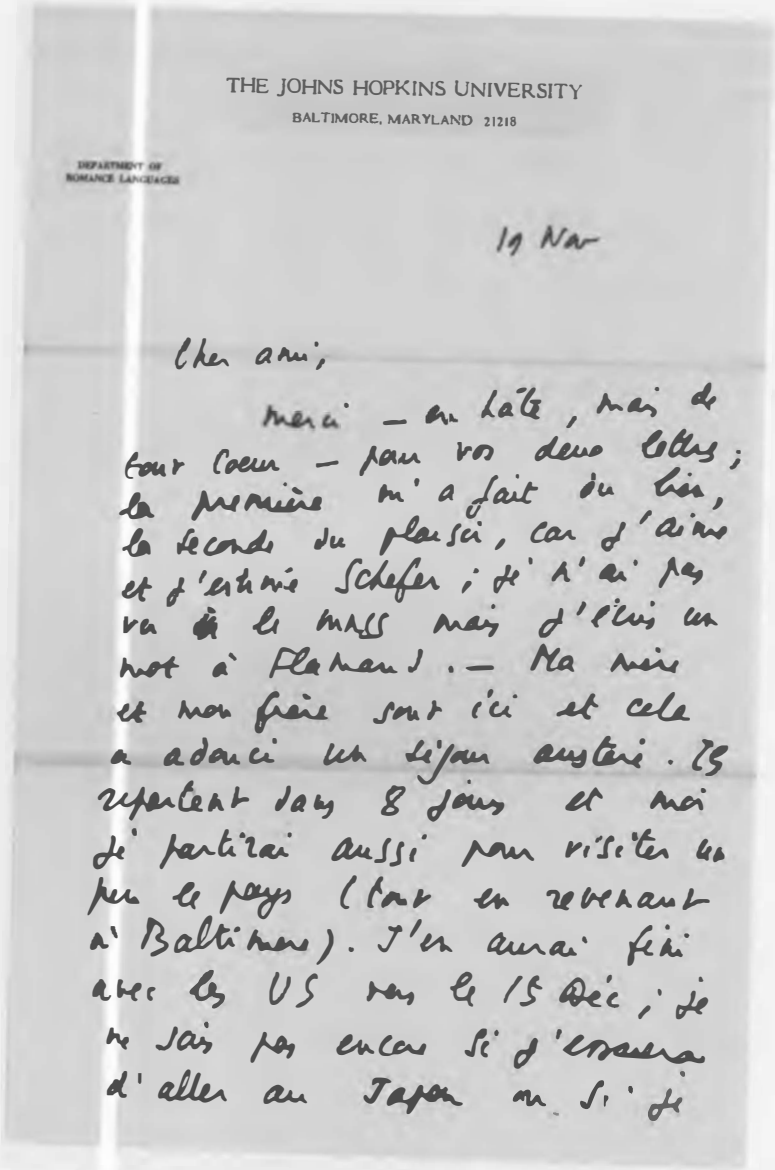
Je vous dis ma fidèle et vive affection

R Barthes

... Sizden Paris zehrini biraz anlatmanızı istemeye cesaretim yok, işiniz başınızdan aşmış olmalı; ama sizden alacağım birkaç haber beni çok sevindirecek.

Size sadık ve coşkulu sevgilerimi iletirim.

R Barthes

THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY
BALTIMORE, MARYLAND 21218

DEPARTMENT OF
ROMANCE LANGUAGES

19 Nov

Cher ami,

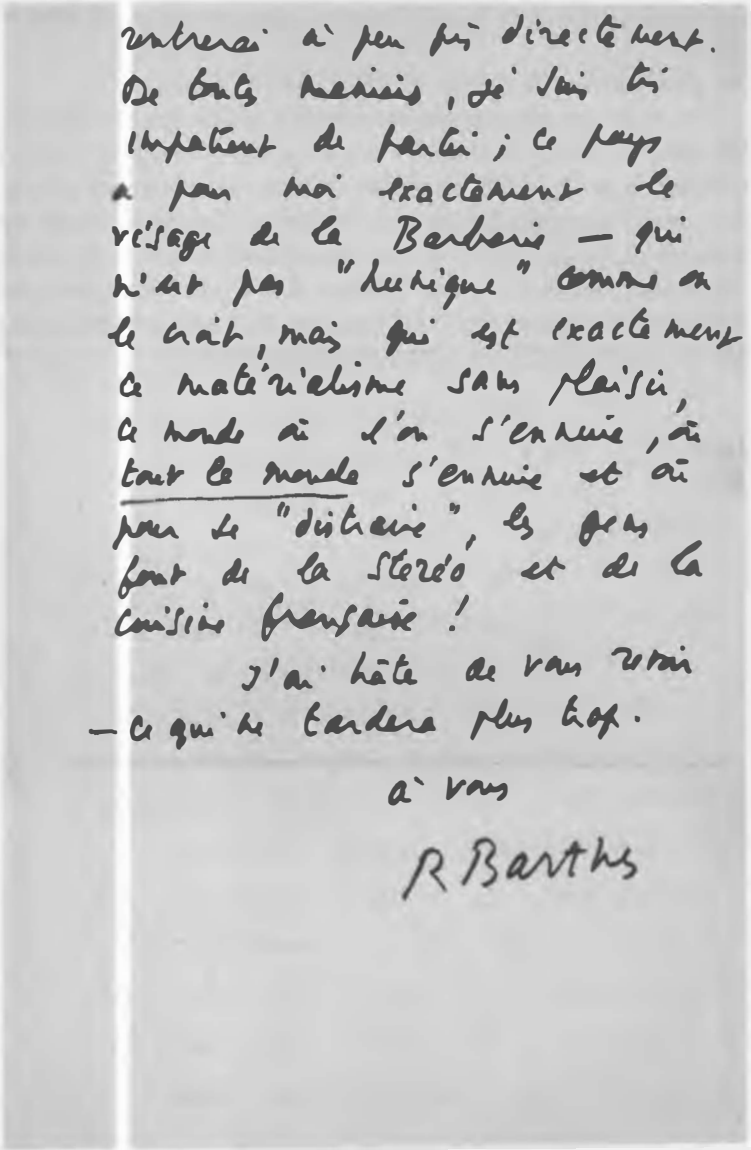
merci — un tâte, mais de tout cœur — pour vos deux lettres; la première m'a fait du bien, la seconde du plaisir, car j'aime et j'estime Schefer; je n'ai pas vu de MASS mais j'écris un mot à Flamand. — Ma mère et ma sœur sont ici et cela a adouci un séjour austère. Je repartirai dans 8 jours et moi je partirai aussi pour visiter un peu le pays (tout en revenant à Baltimore). J'en aurai fini avec les US vers le 15 déc; je ne sais pas encore si j'essaierai d'aller au Japon ou si je

19 Kasım[1]

Sevgili dostum,

İki mektubunuza –aceleyle ve bütün kalbimle– teşekkürler; ilki bana iyi geldi, ikincisinden haz duydum, çünkü ben Schefer'i severim, hem de kendisine değer veririm; elyazılı metni görmedim, ama Flamand'a bir iki satır yazdım. – Annem ile kardeşim yanımdalar, bu da sürdüğüm çetin yaşamı hafifletti. Bir hafta içinde dönüyorlar, ben de ülkeyi biraz dolaşmak için yola çıkacağım (sonra Baltimore'a döneceğim). ABD ile işim 15 Aralık'a doğru bitmiş olacak); Japonya'ya gitmeyi dener miyim ya da

1 Baltimore'dan, 1966.

entrerai à peu près directement.
De toutes manières, je vais très
impatient de partir ; ce pays
a pour moi exactement le
visage de la Barbarie — qui
n'est pas "technique" comme on
le croit, mais qui est exactement
ce matérialisme sans plaisir,
ce monde où l'on s'ennuie, où
tout le monde s'ennuie et où
pour le "distraire", les gens
font de la stéréo et de la
cuisine française !

J'ai hâte de vous voir
— ce qui ne tardera plus trop.

à vous

R Barthes

dönüşüm doğrudan olur mu bilmiyorum. Her durumda, gitmekte sabırsızlanıyorum; bu ülke benim için tam olarak Barbarlığın çehresine sahip – sanıldığı gibi "Hun"lara özgü değil ama, tam olarak, haz duygusundan yoksun maddecilik, içinde insanların canının sıkıldığı, *herkes*in canının sıkıldığı, "eğlenmek" için de stereo'ya ve Fransız mutfağına başvurduğu şu dünya!

Sizi görmek için sabırsızlanıyorum – fazla gecikmeden de görüşeceğiz.

bağlılıkla
R Barthes

Urt
11 Sept 67

Cher ami,

je vous remercie pour le Livre Sur Lautréamont ; c'est un livre beau, impatient, je vais le lire sûrement ; outre le fait qu'il change entièrement Lautréamont, et cela au delà de toute norme critique et accomplit de la sorte l'écriture même de Lautréamont selon la nouvelle définition de l'écriture, ce votre livre a — aura — l'efficacité d'un manifeste qui possède ce que j'appellerai la clarté révélatrice (car il est d'autres clartés), celle qui, à coup d'éclairs, change à chaque fois le paysage, et ici, votre livre est un livre, un tissu en anastomose complète avec le tissu de Lautréamont, qui fait enfin bouger l'écriture du commentaire (c'est à dire). J'aurai à parler à bâtons rompus de tout cela avec vous. Comme cela viendra, bien entendu, d'abord une brève soirée avant mon départ pour Baltimore qui a lieu le 2 Octobre (le cafard va commencer en moi à l'idée de ce départ). Je rentre dans 2 jours et vous téléphonerai aussitôt. — J'ai écrit à Talard pour le logis que vous souhaitez, mais j'ai peur qu'il soit en vacances, ce qui va encore retarder, et je n'ai plus le temps de vous faire du nouveau ce mois-ci. Comment faire ? Nous en parlerons. — Je revois à votre livre : dois-je prévoir quelque chose pour Critique ? "Sentence" Pieyre ? Il n'y aura aucun problème : c'est un livre dont Critique, par lieu d'autres livres, est redevable !

Je vous remercie encore pour ce Lautréamont. J'ai hâte que d'autres le lisent, et je vous dis maintenant à bientôt,

votre ami

R Barthes

Urt
11 Eylül 67

Sevgili dostum,

Lautréamont[1] ile ilgili metin için size teşekkür ederim; güzel, önemli bir metin, size içtenlikle söylüyorum bunu; metniniz, Lautréamont'u tümüyle değiştirmekten (*bunu da her tür eleştirel normun ötesinde* yaparak), böylelikle Lautréamont'un yazı'sını, yazı'nın yeni tanımına göre değiştirmekten başka, aydınlatıcı ışık diye adlandıracağım şeye (çünkü daha başka ışıklar da vardır), şimşek çakışlarıyla her seferinde manzarayı değiştiren şeye sahip bir manifesto ölçüsünde etkilidir – etkili olacaktır; sonra bir de sizin metniniz, yorumun yazı'sını en sonunda harekete geçiren (yani yok eden) bir *metin*dir, Lautréamont'un dokusuyla tam bir *anastomoz* halinde bulunan bir dokudur. Sizinle bütün bunlardan konuşmanın gelişeceği doğrultuda dereden tepeden söyleşmek isterim; ben 2 Ekim'de Baltimore'a gitmeden önce güzel bir akşam geçirmeye çalışırız (şu gitme düşüncesinden kaynaklanan sıkıntı iyiden iyiye artıyor bende). İki gün içinde dönüyorum, size hemen telefon ederim. – İstediğiniz Loyola için Jalard'a yazdım; ama tatilde olmasından korkarım, bu durum işi daha da geciktirecektir, ayrıca size bu ay yeni bir şey hazırlamaya zamanım kalmadı. Nasıl yapsak? Konuşuruz bu konuda. – Metninize dönüyorum: *Critique* için bir şey hazırlamalı mı? Piel'i "kollamalı" mıyım? Hiçbir sorun çıkmayacak: Bu, daha başka pek çok metinle birlikte *Critique*'in düzeyinin üstünde bir metin.

Bu Lautréamont için size bir kez daha teşekkür ederim. Başkalarının da metni bir an önce okumasını isterim; şimdi de size en kısa sürede görüşürüz diyorum,

dostunuz
R Barthes

1 "La science de Lautréamont", *Critique*, sayı 245, Ekim 1967 (sonradan *L'Écriture et l'expérience des limites*'te, Paris, Seuil, 1971).

12 Janv 70

Cher ami,

je verrais votre texte à l'instant. J'aimerais vous écrire pour vous dire d'un mot combien, bien sûr, le lisant dans le Monde, j'ai trouvé comique et particulièrement votre texte (ou le texte du Tel quel), avec quelle joie, quelle jubilation (presque scandalisée de tendresse et de nécessité) je vous ai lu comme d'une façon [illegible] la dialectique de vos rivaux : embêtements (et embêtements) qui vous offrent une place impossible et tout simplement la certitude de vivre et de travailler, privilégiation nécessaire, ou plutôt décapant, car le texte de la page est plein de notance ; comment les lecteurs, même du Monde, ne verraient ce qu'ils font chaque de leurs propres critères (netteté, force, élégance de la pensée), pourraient-ils se tromper ?

Naturellement, la bande proposait par Bernet est fausse, car ce n'est pas Balzac que j'ai lu et d'autre part, en tant que "Barthes" je ne suis l'objet de rien du tout ; le nom seul eût été meilleur car

12 Ocak 70

Sevgili dostum,

mektubunuzu az önce aldım. Dün akşam metninizi *Le Monde*'da okudum; size metninizi[1] (ya da *Tel Quel*'deki metni) son derece *uyarıcı ve ezici* bulduğumu söylemek için mektup yazmak üzereydim, ne kadar da sevinçle, ne kadar da iç temizliğiyle (yenilik ve gerekliliğin yenilenen duyumu), üç düzeyin diyalektiğini kusursuzca ortaya koyarak okudum sizi: Size *ele geçirilemez* bir yer ve kısaca, *yaşama* ve çalışma kesinliğini sağlayan kucaklama (ve coşturma); gerekli ya da daha doğrusu *arıtıcı* temizleyici ezme, çünkü sayfanın geri kalanı *tortu*yla dolu; okurlar, hatta *Le Monde* okurları bile, kendi ölçütlerine (düşüncedeki açık seçiklik, güç, seçkinlik) göre olsa da, nasıl yanılabilirler?

Bardet'nin önerdiği kitap bandı elbette yanlış, çünkü okuduğum Balzac değil, öte yandan "Barthes" olarak, ben hiçbir şeyin *ajan*ı

1 "L'avant-garde en littérature", *Le Monde*, 10 Ocak 1970.

sous phrase (sous récit d'une action) il aurait été la simple étiquette d'un tiroir (le tiroir), mais d'avance que je n'ai pas envie de me battre pour une bonne et d'y mettre les trop de scrupules théoriques, puisque c'est le commerce, qu'ils en aient les profits et les responsabilités; peut être, de ce point de vue, cela aura-t-il l'avantage de l'illusion: me faire pencher une fois de plus pour un "nouveau critique". La bonne sera en retard mais après tout c'est peut être sa fonction. Bref, de l'objectif pas, parlons pour le mieux.

J'aurais aujourd'hui voulu vous écrire à Mlle Françoise, il aurait pas mal d'choses, et je suis en plein esprit de l'idée général, d'ailleurs que je n'ai pas eu les choses-clichés, un peu délicates à manier.

Nous avons eu une amitié pénible: éloigné à Bangor 3 jours par les inondations qui ont rompu les ponts; aujourd'hui soleil pour la première fois depuis longtemps.

Votre ami

RB

değilim, yalnızca ad yerinde olmuş çünkü cümle olmadan (bir eylemin anlatısı olmadan) bir çekmecenin (kitap) etiketi olmuş olurdu; ama bir bant için savaşmak ve buna kuramsal açıdan fazla titizlik göstermek istemediğimi itiraf ediyorum; madem ki ticaret söz konusudur, yargıçları da sorumluları da kendileri olsunlar; bu bakış açısından, durum belki de yanılsamanın avantajı olabilir: Benim bir kez daha bir "yeni eleştirmen" sanılmamı sağlar; bant gecikecektir ama sonuçta bu da onun işlevidir belki. Kısacası itiraz etmiyorum, elinizden geleni yapın.

Provaları hemen bugün Matmazel Faucille'e gönderiyorum; bir yığın yanlış kalmıştı, hazırlanması biraz titizlik isteyen klişe-şemaları görmediğim için biraz endişeliyim.

Gelirken güçlük çektik: Yolların kapanmasına neden olan su baskını yüzünden üç gün boyunca Tanca'da takılıp kaldık; uzun süredir güneş ilk kez bugün yüzünü gösterdi.

Dostunuz
RB

JEFF
373, rue Mostafa el Maani – CASABLANCA
VIèmes JOURNÉES
Philippe Sollers
88 Bd Port Royal
Paris 5e
FRANCE

Pazartesi

Telgrafınız beni çok duygulandırdı (böylece metnin[1] yayımlandığı sonucunu çıkarıyorum), rahatlatıcı etkisi *burada* hayal edilemez bir jest – Hafta sonunda üç dört gün Paris'te kalacağım. *10 Mayıs Pazar akşamı* görüşebilir miyiz? Her durumda Cumartesi telefonlaşalım.

Her ikinize de büyük dostluk dileklerimi iletirim.

RB

1 "S/Z", *La Quinzaine littéraire*, sayı 90, Mart 1970.

Vendredi
95.611.23 - RABAT
Les barcassiers et la pointe des Oudaïas
The Barcassiers
and the Oudaïas promontory
Die Barkassiere
und die Spitze der Oudaïas
AIDEZ VOS FRÈRES
SINISTRÉS
DES INONDATIONS
ADRESSEZ VOS VERSEMENTS
Encore merci pour
l'article de la Quin
zaine, si beau et so
didactique ; s'il ne
s'agissait de moi, je
voudrais que tous mes
étudiants le lisent :
tout y est. — Je
rentre à Paris, le
15 mai. Bonne
merci RB
Philippe Sollers
88 Bd Port Royal
Paris 5e
France
Collections des Cartes Postales
MEXICOBROME

Cuma

Quinzaine'deki[1] makale için bir kez daha teşekkür, ne kadar güzel ve ne kadar didaktik; eğer benimle ilgili olmasaydı bütün öğrencilerimin okumasını isterdim: *Her şey orada.* – 19 Mart'ta Paris'e dönüyorum. Yakında görüşmek üzere

teşekkürler

RB

1 *Agy.*

11. RUE PIERRE SEMARD
RABAT

Vendredi

Cher ami,

Vous ne savez tout ce que m'a apporté votre texte sur S/Z – d'autant que depuis mon retour ici je n'ai plus aucun écho de ce livre (les lettres pour me dire qu'on va le lire, vous connaissez l'interrogation); votre analyse – parfaite du point de vue de la communication – m'a enrichi rétrospectivement et j'y ai appris des choses : vous avez un don extraordinaire d'explicitation et de radicalisation symbolique, une façon de reprendre en allant plus loin qui même dans l'ancien système (genre quinzaine) devrait être la définition rare du critique. Une fois de plus, je veux dire

Cuma

Sevgili dostum,

S/Z[1] ile ilgili metninizin bana bütün getirdiklerini bilemezsiniz – çünkü buraya döndüğümden beri bu kitapla ilgili hiçbir bilgi edinemedim (kitabı *okuyacaklarını* bildiren mektuplar aldım, oynanan oyunu bilirsiniz); bildirişim açısından *mükemmel* çözümlemeniz beni geriye doğru zenginleştirdi, oradan öğrendiğim şeyler oldu: Sizin olağanüstü bir alaya alma ve simgesel kesinleştirme yeteneğiniz var, *eski sistemde bile* (*Quinzaine* türü) eleştirmen'nin ender rastlanan tanımı olması gereken şeyi, daha da ileri giderek, yeniden ele alma tarzınız var.

Bir kez daha, mektuplarınız

1 *Agy.*

Comme à l'occasion de vos lettres, je regrette que votre texte ne puisse plus être inclus dans le livre. Car réellement il en fait partie, comme geste continué à deux. Merci d'avoir fait cela si vite et si bien : je sais déjà que ce sera la seule prolongation adulte du livre et du mien est elle pour moi un acte, un bien irréversible.

Ici, atmosphère lourde (car organisée et difficile à analyser : et surtout : tellement peu d'espoir peut-être pour cette année). J'ai décidé tout à fait de rentrer à Paris pour l'année prochaine et j'en suis soulagé, bien que déjà triste de quitter certains moments charmants, absolument délicieux, apportés par le climat, le pays, les gens (mais non les "étudiants", race malheureusement "sacrée" — timbre de sacrés).

A bientôt (à Pâques)

Merci. Votre ami

R

Je crois me souvenir le langage de Julia. Remercie-la.

dolayısıyla da olduğu gibi, metninizin artık kitabın içine konamayacağına üzüldüğümü söylemek isterim, çünkü aslında onun bir parçasını oluşturuyor, tıpkı ikili sürdürülen bir hareket gibi. Bu işi bu kadar çabuk ve böylesine iyi yaptığınız için teşekkürler: Daha şimdiden bunun en azından kitabın gelişimini tamamlamış tek uzantısı olacağını, benim için de en azından bir edim, geri döndürülemez iyi bir şey olduğunu biliyorum.

Buradaki atmosfer karanlık (çünkü kaygı yüklü ve çözümlenmesi güç, özellikle de: Bu ülke için umutlar ne kadar da az). Önümüzdeki yıl Paris'e dönmeye karar verdim, bu da içimi rahatlattı; iklimden ülkeden, insanlardan (ama "öğrenciler" dışında, ne yazık ki "belalı" bir ırk, bela içlerine işlemiş) kaynaklanan bazı hoş, kesinlikle zarif anlardan ayrılacağım için daha şimdiden üzgünüm. Yakında (Paskalya'da) görüşmek üzere.

Teşekkürler. Dostunuz
R

Julia'nın gönderdiği *Langage* adlı kitabını aldım. Teşekkürlerimi kendisine iletirsiniz.

9 Sept 70

Cher Philippe,

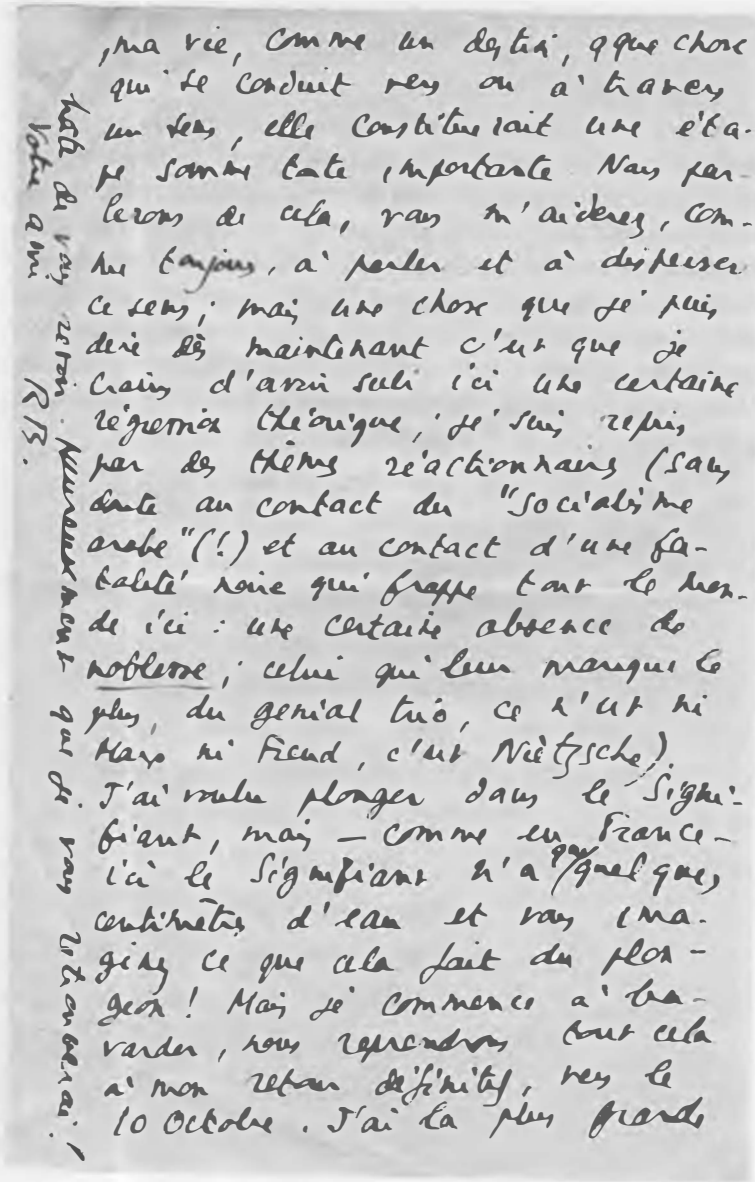
Je pensais moi aussi qu'il y avait bien longtemps que je ne vous avais écrit, comme si nous ne nous écrivions qu'en cas de "coup dur"; mais je vois que vous avez eu un triste été et j'en suis triste pour vous. J'imagine ce double deuil, celui de votre père (Wahl me disait de ne l'apprendre) et celui d'être séparé de votre travail — et tout cela, comme vous dites, sur fond français. Pour moi, je vais quitter ce pays dans 3 semaines, ce sera une expérience que j'aurai du mal à analyser (à psychanalyser), à moins de la prendre elle-même comme une analyse (psych-), ce qui, je crois, est sa vérité; c'est dire que si l'on prenait la vie

9 Eylül 70[1]

Sevgili Philippe,

ben de, çok uzun süredir size yazmamış olduğumu düşünüyordum, sanki ancak "güç iş" söz konusu olduğunda birbirimizle yazışıyormuşuz gibi; ancak çok kötü bir yaz geçirdiğinizi görüyorum, bundan dolayı da sizin için üzülüyorum. Bu iki acıyı, babanızın ölümünün (bunu bana kısa süre önce Wahl bildirdi) ve çalışmanızdan uzak kalmanın üzüntüsünü düşünüyorum – sizin dediğiniz gibi, bütün bunlarda bir *Fransız* arka planı var. Bana gelince, ben bu ülkeden üç hafta içinde ayrılacağım; bu durum, bir *psikanaliz* olarak ele alınmadıkça, benim *analizini* (*psikanalizini*) yapmakta güçlük çekeceğim bir deneyim olacaktır, sanırım

1 Fas'tan (Rabat) yazılmış mektup.

,ma vie, comme un destin, quel choc qui le conduit vers ou à travers un sens, elle constituait une étape sans date importante. Nous parlerons de cela, vous m'aiderez, comme les Evangiles, à parler et à déplacer ce sens; mais une chose que je puis dire dès maintenant c'est que je crains d'avoir subi ici une certaine régression théorique, je suis repris par des thèmes réactionnaires (sans doute au contact du "socialisme arabe"(!) et au contact d'une fabulation naïve qui frappe tout le monde ici : une certaine absence de noblesse, celui qui leur manque le plus, du génial trio, ce n'est ni Marx ni Freud, c'est Nietzsche). J'ai voulu plonger dans le Signifiant, mais — comme en France-ici le Signifiant n'a que quelques centimètres d'eau et vous imaginez ce que cela fait du plongeon ! Mais je commence à bavarder, nous reprendrons tout cela à mon retour définitif, vers le 10 Octobre. J'ai la plus grande

Votre ami tout à vous retrouvé. Affectueusement à vous. R.B.

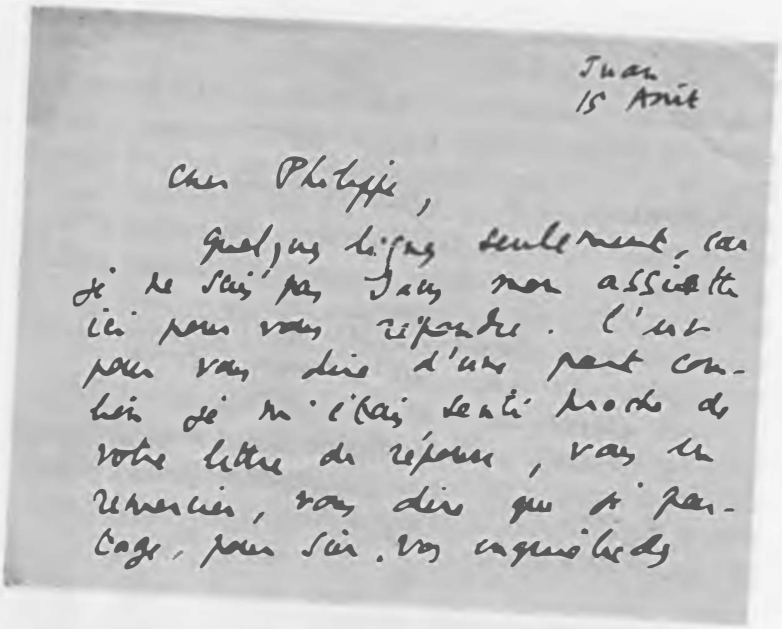
bu da onun gerçekliğidir; yani yaşam, yaşamım bir yazgı gibi, bir yöne doğru ya da bir yönde hareket eden bir şey gibi ele alındığında kısaca çok önemli bir evre oluşturacak demektir. Bundan söz ederiz, siz her zaman olduğu gibi konuşmakta, bu yönü yaymakta bana yardımcı olursunuz; ama daha şimdiden söyleyebileceğim şey, burada kuramsal açıdan belli ölçüde gerilediğimden çekiniyor olmam; gerici konuların etkisi altındayım (hiç kuşkusuz "Arap sosyalizmi"yle (!) olan ilişkiden ve burada herkesin üstüne çöken bir kara uğursuzluğun bulaşmasından: Belli bir *soyluluk* yokluğu söz konusu; onlar, dâhi üçlü arasından Marx'a ya da Freud'a değil de Nietzsche'ye özlem duyarlar).

Gösteren'in içine dalmak istedim, ama –Fransa'da olduğu gibi– burada gösterendeki suyun derinliği ancak birkaç santim, bunun dalışı ne hale getirdiğini bir düşünsenize! Ama gevezeliğe başlıyorum, bütün bunları, 10 Ekim'e doğru kesin dönüş yaptığımda, yeniden ele alırız. Sizi tekrar

[yukarıdan aşağıya dikine olarak:]

görmekte son derece acele ediyorum. İyi ki size yeniden kavuşacağım!

Dostunuz
RB.

Juan
15 Août

Cher Philippe,

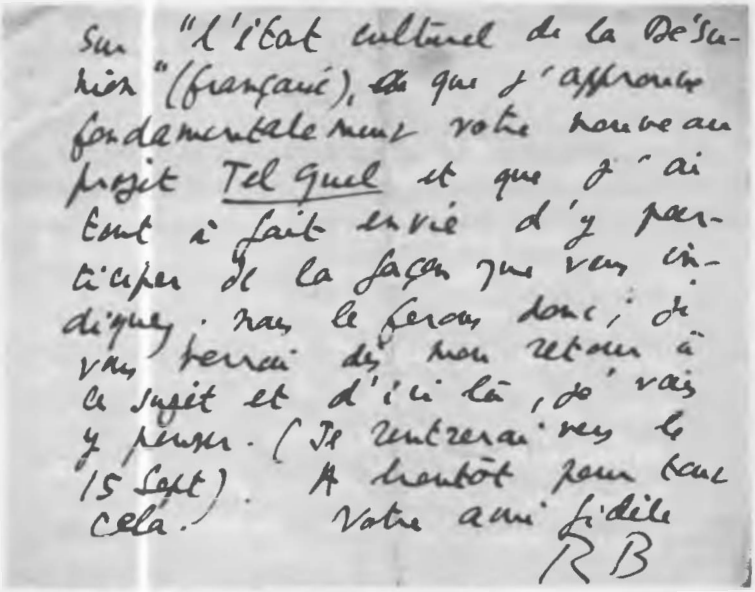
Quelques lignes seulement, car je ne sais pas Jean non assistée ici pour vous répondre. L'un pour vous dire d'une part combien je m'étais tenu proche de votre lettre de réponse, vous en remercier, vous dire que je pense, pour sûr, vos enquêtes

Juan
15 Ağustos[1]

Sevgili Philippe,

Yalnızca birkaç satır yazıyorum, çünkü size yanıt vermek için kendimi burada rahat hissetmiyorum. Cevap mektubunuzda söylediklerinize ne kadar yakınlık duyduğumu, bundan

1 Büyük bir olasılıkla 1972.

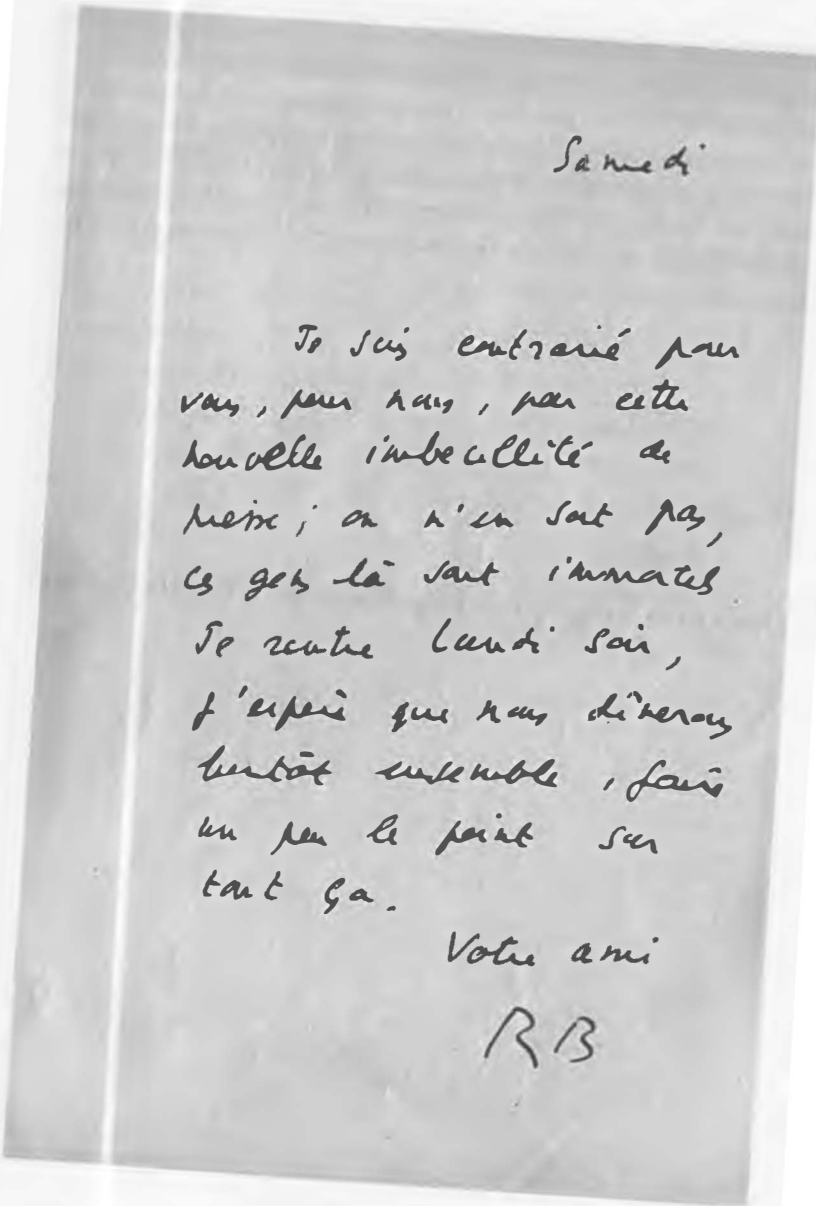

Sur "L'état culturel de la Désunion" (français), dès que j'approuve fondamentalement votre nouveau projet Tel Quel et que j'ai tout à fait envie d'y participer de la façon que vous indiquez. Nous le ferons donc; je vous tiendrai de mon retour à ce sujet et d'ici là, je vais y penser. (Je rentrerai vers le 15 Sept). A bientôt pour tout cela. Votre ami fidèle

RB

dolayı da size teşekkür ettiğimi belirtmek, "Fransız Birliğinin bozulmasına ilişkin kültür durumu" konusundaki kaygılarınızı elbette paylaştığımı, yeni projeniz *Tel Quel*'i baştan aşağı beğendiğimi ve buna sizin belirttiğiniz biçimde tamamıyla katılmak istediğimi söylemek için yazıyorum; yapacağız bu işi sonunda; ben döner dönmez bu konuda sizi görürüm, o zamana kadar da üstünde düşüneceğim. (15 Eylül'e doğru döneceğim). Bütün bunlar için kısa sürede görüşmek üzere.

Sadık dostunuz
RB

Samedi

Je suis contrarié pour vous, pour nous, par cette nouvelle imbécillité de Meise ; on n'en sait pas, ces gens-là sont immatures. Je rentre lundi soir, j'espère que nous dînerons bientôt ensemble, sans un peu le poids sur tout ça.

Votre ami

RB

Cumartesi

Basındaki şu yeni saçmalıktan dolayı sizin için, bizim için canım sıkıldı; kurtuluş yok, bu adamlar tükenmiyor. Pazartesi akşamı dönüyorum, umarım kısa zamanda birlikte bir akşam yemeği yer, bütün bunlarla ilgili bir durum saptaması yaparız.

Dostunuz
RB

64 670 URT

5 Sept 72

Mon cher Philippe,

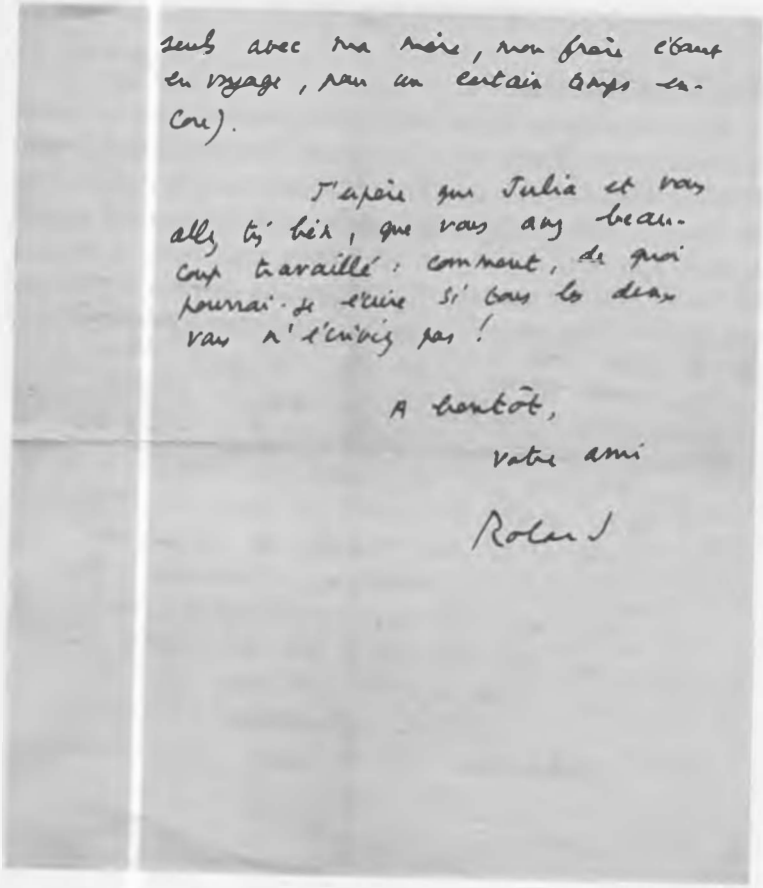
Ceci simplement pour vous dire que je ne vous oublie pas, malgré mon silence. Il ne s'est rien passé dans mon effet, sinon que des phrases, comme disait Flaubert. J'ai écrit une plaquette sur le plaisir du texte, mais au milieu de beaucoup d'affaires, de peurs, que je ne sais même pas si j'ai la courage de publier ; c'est peut-être un coup pour rien ; on verra la montre. J'ai bien sûr (il y a eu d'ailleurs un peu parlé de Cavs) et vous discuterons de la publication éventuelle. Je pense rentrer vers le 20 Sept (vous savez

5 Eylül 72

Sevgili Philippe'ciğim,

Bunu sessizliğime karşın yalnızca sizi unutmadığımı söylemek için yazıyorum. Benim yaz dönemimde, Flaubert'in dediği gibi, cümleler dışında hiçbir şey olmadı. Metnin hazzıyla ilgili incecik bir kitap yazdım, ama bu kadar çok sıkıntı, *korku* arasında yayımlanması için verir miyim onu bile bilmiyorum; belki de boşuna bir hamle; onu size göndereceğim elbette (içinde biraz *Lois*'dan da söz ediliyor), olası baskıyı[1] tartışırız. 20 Eylül'e doğru dönebilirim (biz annemle

1 Roland Barthes, *Le Plaisir du texte*, Paris, Seuil, 1973.

seuls avec ma mère, mon frère s'étant en voyage, sauf un certain temps encore).

J'espère que Julia et vous allez très bien, que vous avez beaucoup travaillé : comment, de quoi pourrai-je écrire si vous le deux vous n'écrivez pas !

A bientôt,

votre ami

Roland

yalnızız, kardeşim yine bir süreliğine yolculukta).

Sanırım Julia ile siz iyisinizdir, çok çalışmışsınızdır her halde: Siz ikiniz de yazmazsanız ben nasıl, ne konuda yazabilirim ki!

Yakında görüşmek üzere,
dostunuz
Roland

Vendredi 26 Janv

Cher ami,

Je viens de finir l'exploration — une première exploration de votre texte, une exploration infinie comme un ciel; j'emploie cette métaphore liée à dessein car vous nous donnez quelque chose comme — enfin — la première cosmogonie d'un monde intégralement révolutionnaire, du langage à la "référence", c'est admirable, captivant (qu'on appellera par une dénégation significative, de-ficelé), sorte de bull-dozer impressionnant de tous les déconditionnements; vous avez réussi — me semble-t-il — à poser une jointure ironique entre les termes que la société maintenait conjointement (soudés comme des pôles, le corps et la révolution; une mise entre parenthèses telle de tout l'Occident sans jamais nier qui sonne le "folklore" ou la "spécialité", et en même temps vous prenez en charge, comme des citations, les anciennes beautés du langage; c'est très impressionnant et il me semble que, quelles que soient les résistances à pro-voir, votre texte est un moteur réel tombé du Programme quelque chose donc qui va faire bouger les questions. Je vous dis cela en vrac avant d'avoir l'occasion de vous voir un soir prochain, je l'espère. Merci et à vous

R Barthes

Cuma 26 Ocak[1]

Sevgili dostum,

Derinlemesine incelemeyi, tıpkı bir gökyüzü gibi sonsuz keşifleri olan metninizin[2] bir ilk derin incelemesini daha yeni bitirdim; bu metaforu bile bile kullanıyorum çünkü siz bize nihayet, dilden "referanslar"ına kadar, tümüyle devrimsel bir dünyanın ilk kozmogonisi gibi bir şey veriyorsunuz; hayran olunacak, *büyüleyici* (anlamlı bir yadsımayla *zor* denecek bir şey), tüm koşul-kaldırmaların şaşırtıcı bir tür buldozeri; bana öyle geliyor ki siz, kutuplar gibi, toplumun özenle ayrı tuttuğu beden ve devrim gibi öğelerin arasında işitilmemiş bir birleşme sağlamayı başarmışsınız; bu hiçbir şeyin asla "folklor" ya da "özellik" kokmadan bütün Batının açıkça paranteze alınmasıdır; aynı zamanda da dilin eski güzelliklerini, alıntılıyor gibi, yandan yakalıyorsunuz; çok etkileyici ve bana öyle geliyor ki tahmin edilecek direnmeler ne olursa olsun, sizin metniniz Programdan düşmüş *gerçek* bir göktaşı, soruları harekete geçirecek bir şey. İleride bir akşam umarım sizi görme fırsatı bulurum, bütün bunları önceden size öyle gelişigüzel biçimde söylüyorum. Teşekkürler ve bağlılıkla.

R Barthes

1 Olasılıkla 1973.

2 *H*, Paris, Seuil, 1973.

Vendredi 27 Juillet
الدار البيضاء :
المحكمة القديمة
CASABLANCA
Le vieux Tribunal
The old Court of Justice
Der alte Gerichtshof
Il vecchio Tribunale
pardon !
Maroc COLOR
2 semaines de vacances ici, avec grand profit du corps. Avant de partir, j'ai pu me procurer l'article du Monde sur Julie, que l'on m'avait signalé. Cher ami, toute sensible, et j'ai souffert de cette malheureuse "cancellerella de dissociation". J'annonce de nouvelles choses au sujet de mon article sur H, que j'ai maintenant terminé. J'espère vous voir en août. A bientôt
R.

Philippe Sollers
88 Bd Port Royal
Paris 5e
France

Cuma 27 Temmuz

[Posta kartının arka yüzündeki resim açıklamasında yer alan "Tribunal" ("Mahkeme") sözcüğü daire içine alınmış ve yanına not düşülmüş]: Pardon!

Buradaki 2 haftalık tatil, bedenime çok iyi geldi. Bana bildirmiş oldukları *Le Monde*'daki Julia ile ilgili yazıyı gitmeden edinebildim. Gerçek bir utanç bu, ayrılma diye nitelendirilen bu manevradan üzüntü duydum ben de. *H*[1] ile ilgili neredeyse bitirmiş olduğum makalede işleri tekrar yoluna koymaya çalışacağım. Sizi Ağustos'ta görmeyi umuyorum.

İkinize bağlılıkla

R.

1 "Par dessus-l'épaule", *Critique*, sayı 318, Kasım 1973 (sonradan *Sollers ecrivain*'de, Paris, Seuil, 1979).

64670 URT

25 Août

Cher Philippe,

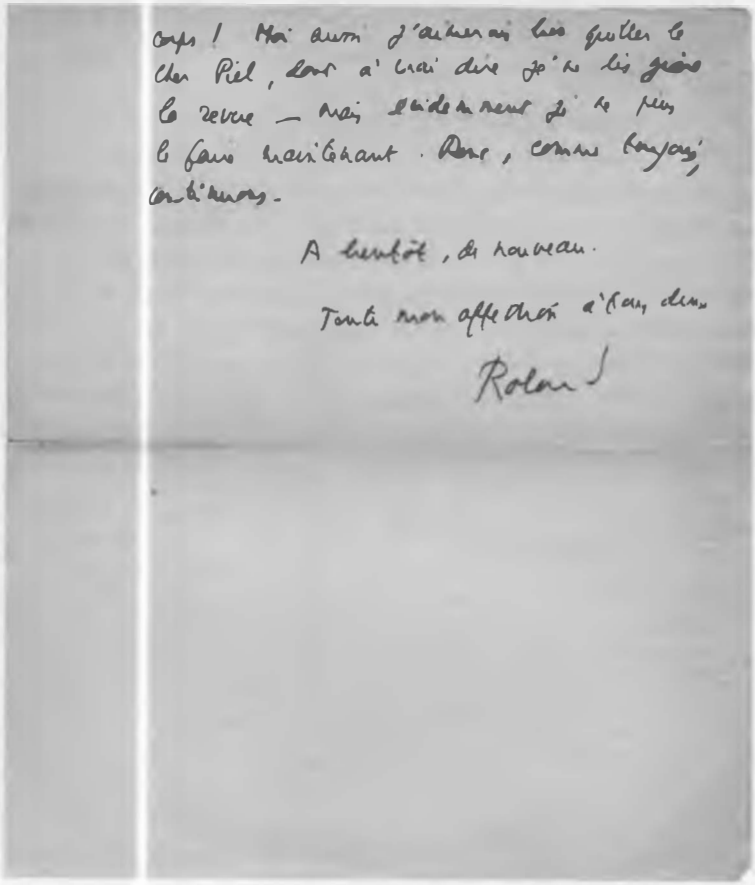
Ceci pour vous dire que j'ai été heureux de notre soirée, comme toujours, qu'elle m'a fait du bien, me renforçant du léger encouragement de mon travail, me rendant plus confiant (et modeste, mot de Cambronne), vous êtes vraiment celui qui aide à travailler, une sorte de grande Drogue facilitante! Pour vous dire aussi que j'ai trouvé une lettre de Piel, avec du "contact" (comme on dit) qu'il a eu avec vous, bref content, comme tous ceux qui vous approchent — et m'annonçant que Derrida quitte "Critique", souhaitant "se retirer de la scène parisienne": votre hypothèse d'une nouvelle revue Tel

25 Ağustos[1]

Sevgili Philippe,

Size, birlikte geçirdiğimiz akşamdan her zamanki gibi mutlu olduğumu, bunun, biraz duraklamış olan çalışmamı yeniden yürütmemi sağlamakla, beni daha güvenen (ve *alçakgönüllü*, Lautréamont sözü) biri yapmakla bana iyi geldiğini belirtmek için yazıyorum; siz gerçekten *çalışmaya yardım eden birisiniz*, siz önemli bir tür kolaylaştırıcı İlaçsınız! Ayrıca size bir de Piel'in bir mektubunu bulduğumu belirtmek için yazıyorum, kendisi sizinle "kontak" kurduğundan (söylendiği gibi) çok memnun, kısacası size bütün yaklaşanlar gibi inancında değişiklik olmuş – bir de bana Derrida'nın *Critique*'ten ayrıldığını, "Paris sahnesinden çekilmek" istediğini haber veriyor: Yeni bir dergi varsayımınız

1 1973.

Oops ! Moi aussi j'aimerais tous gueuler le
Cher Piel, car à vrai dire je n'ai pas grand
à écrire — mais absolument je ne peux
le faire maintenant. Donc, comme toujours,
continuons.

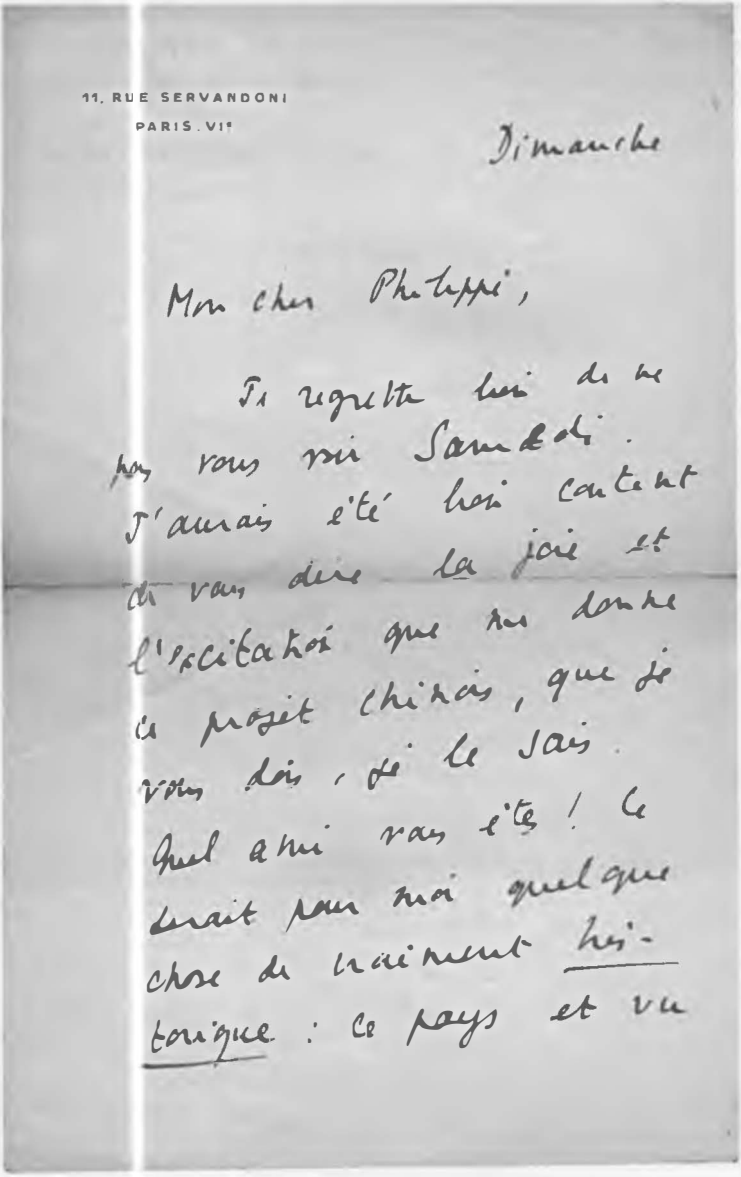
A bientôt, de nouveau.

Toute mon affection à tous deux

Roland

somutlaşıyor! Ben de sevgili Piel'den ayrılmak isterdim, doğruyu söylemek gerekirse dergiyi okumuyorum – ama bunu şu sıralar yapamam kuşkusuz. Öyleyse, her zamanki gibi devam edelim.

Yakında yeniden görüşmek üzere.
Her ikinize de içten sevgilerimle
Roland

11, RUE SERVANDONI
PARIS. VIe

Dimanche

Mon cher Philippe,

Je regrette bien de ne pas vous voir Samedi. J'aurais été bien content de vous dire la joie et l'excitation que me donne ce projet chinois, que je vous dois, et le sais. Quel ami vous êtes ! Ce serait pour moi quelque chose de vraiment historique : ce pays et vu

Pazar[1]

Sevgili Philippe'ciğim,

Cumartesi günü sizi göremediğim için üzgünüm. Biliyorum, size borçlu olduğum şu Çin projesinin bende yarattığı sevinç ve coşkuyu söyleyebilseydim, çok mutlu olurdum. Ne dostsunuz siz! Benim için bu ülke ve onu siz ikinizle birlikte görmek (daha sonraki gece toplantılarımız için büyük folklor Lacan'ı saymazsak) gerçekten *tarihsel* bir şey olacaktır.

1 Aralık 1973.

avec vous deux (sans compter le grand folklore lacanien pour nos veillées ultérieures).

On se verra donc à la rentrée (je retournerai d'Urt vers le 2 Janv). Voulez vous qu'on essaye de se garder le Dimanche 6 Janvier ? On se téléphonera le Jeudi ou le Samedi.

Mon affection pour tous les deux

RB

Encore une fois soupçonné par la contiguité dans l'ami inévitable Obs de mon interview et du bobard tout à fait gâteux (répété à tort) de Cl. Roy. Pardon !

Bu durumda tatil dönüşü görüşürüz (Urt'ten 2 Ocağa doğru döneceğim). 6 Ocak Pazar gününü kendimize ayıralım ister misiniz? Perşembe ya da Cumartesi telefonlaşırız.

Her ikinize de derin sevgilerimle

RB

O zavallı *Obs*'daki benimle yapılan görüşme[1] ile Cl. Roy'nın tümüyle bunakça (yinelenip duran) gevezeliğinin birbirine yakın olması beni bir kez daha çileden çıkardı. Pardon!

1 "Les fantômes de l'Opera" (söyleşiyi yapan: Hector Bianciotti), *Le Nouvel Observateur*, 17 Aralık 1973 (sonradan R. Barthes, *Œuvres complètes*'te, cilt IV, Paris, Seuil, 2002, s. 488-491).

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE

ÉCOLE PRATIQUE DES HAUTES ÉTUDES

PARIS, LE 14 Janv 75

Cher Philippe,

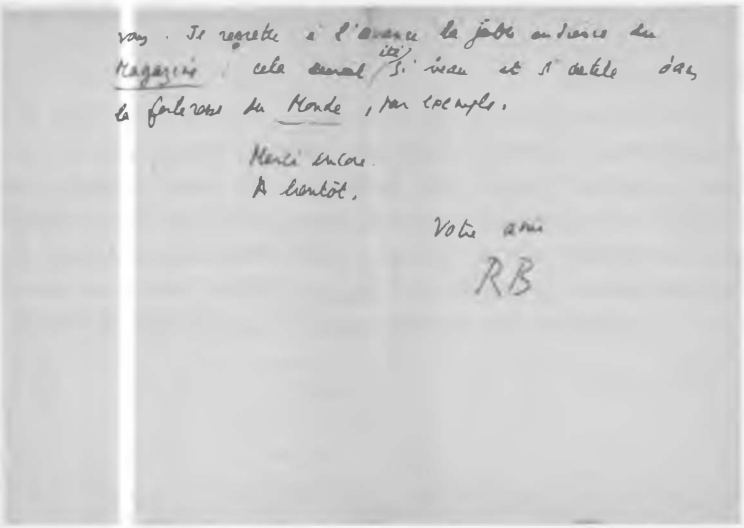
Je me sens si vous admirer — car ce que vous nous dites de l'écrivain est proprement admirable de justesse, de bonheur, de vérité, et j'aurais (je tout le monde lisant ce texte et [illegible] ce qu'il dit. Merci de l'avoir dit de moi. Et d'avance pour le Sony, qu'on pourra reconnaître dans un article que vous lui consacrerez, et c'est pourtant — lui de tant narcissisme, de tant vedette — le cas avec

14 Ocak 75

Sevgili Philippe,

Size hayranlığımın sonu gelmiyor – çünkü yazarla ilgili yeni yazdıklarınız[1] doğruluk, mutluluk, *gerçeklik* bakımından tam anlamıyla hayranlık verici, ben de herkesin bu metni okumasını ve söylediklerine *inanmasını* isterim. Benimle ilgili bunları söylediğiniz için teşekkür ederim: Bize ayrılmış bir makalede bildiğiniz gibi insanın kendini görebilmesine hiç rastlanmaz, ama yine burada –her tür narsisizm, her tür değer dışında– sizinle olan durum söz

1 "Pour Barthes", *Le Magazine litteraire*, sayı 97, Şubat 1975.

vous. Je regrette à l'avance la fête en dessous du Magazine cela aurait été si vous et Sollers dans la forteresse du Monde, par exemple.

Merci encore.
A bientôt.

Votre ami
RB

konusu. *Le Magazine*'in zayıf ilgisine şimdiden üzülüyorum: Bu iş, sözgelimi *Le Monde* kalesinde ne de güzel, ne kadar da yararlı olurdu.

Tekrar teşekkür.

Yakında görüşürüz,

Dostunuz

RB

64670 URT

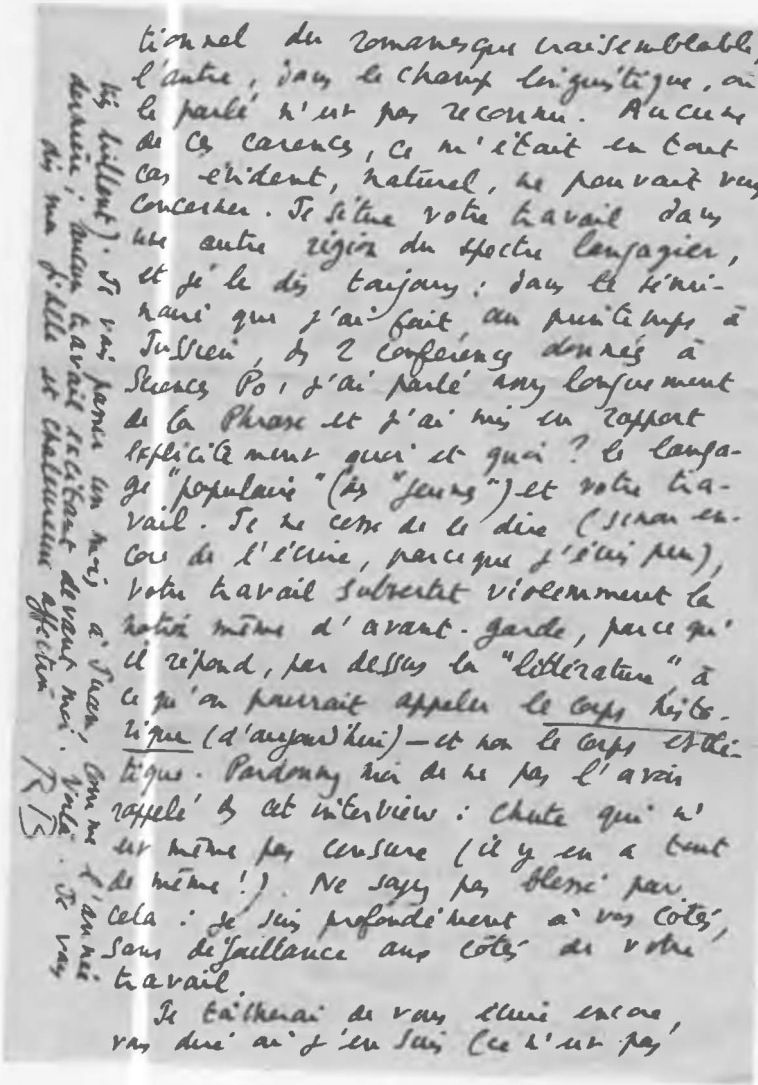
25 Juil 75

Vous avez bien fait de m'écrire, mon cher Philippe : il ne s'agit donc, dans mon esprit, et je le dis loyalement, que d'un malentendu. Je ne me rappelle pas bien ce que j'ai dit dans cet entretien : il m'a été plus ou moins volé, dans un café, par un jeune garçon (on est venu à bout de ça) pour un journal japonais ! Après coup, j'ai appris que le Writing, que je n'avais pas encore vu, avait été critiqué dans le Figaro : je n'ai pas voulu faire d'histoire, mais j'ai pu lire le Writing qu'en toute hâte le portier du Figaro allait chercher à la poste ; vous connaissez ces <u>emmerdements</u> du métier. Quant au fond (je n'ai pas vu le texte publié), je suppose que j'ai fait allusion à deux carences : l'une, de la lignée de Céline, est tout uniquement dans le champ tradi-

25 Temmuz 75

Bana yazmakla iyi ettiniz sevgili Philippe'ciğim: Düşünceme göre, dürüstçe söylüyorum, ancak bir yanlış anlaşılma söz konusu. O görüşmede[1] ne söylediğimi pek anımsamıyorum: Bir kafede, bir Japon gazetesi için güzel bir oğlana (insan kendini bundan ölmeye adayabilir) benim işimi az çok bitirttiler! Sonra, benim henüz görmemiş olduğum yazılı metnin (*writing*) *Le Figaro*'ya doğru yön değiştirmiş olduğunu öğrendim; mesele çıkarmak istedim, ama *writing*'i de ancak alelacele okuyabildim, o da *Le Figaro*'nun kuryesi kapıda beklerken; mesleğin *pisliklerini* bilirsiniz. İşin özüne gelince (ben yayımlanmış metni görmedim), iki eksikliğe telmihte bulunduğumu sanıyorum. Bunlardan biri Céline'in doğrultusunda,

1 "Roland Barthes met le langage en question" (söyleşiyi yapan: Laurent Kissel), *Le Figaro littéraire*, 5 Temmuz 1975 (sonradan R. Barthes'm *Œuvres complètes*'inde, cilt IV, 914-918).

tionnel du romanesque vraisemblable ; l'autre, dans le champ linguistique, où le parlé n'est pas reconnu. Aucune de ces carences, ce n'était en tout cas évident, naturel, ne pouvait vous concerner. Je situe votre travail dans une autre région du spectre langagier, et je le dis toujours : dans le séminaire que j'ai fait au printemps à Tussieu, les 2 conférences données à Sciences Po, j'ai parlé avec longueur de la phrase et j'ai mis en rapport explicitement quoi et quoi ? le langage "populaire" (les "jeunes") et votre travail. Je ne cesse de le dire (sinon encore de l'écrire, parce que j'écris peu), votre travail subvertit violemment la notion même d'avant-garde, parce qu'il répond, par dessus la "littérature" à ce qu'on pourrait appeler le corps hystérique (d'aujourd'hui) — et non le corps esthétique. Pardonnez-moi de ne pas l'avoir rappelé à cet interview : chute qui n'est même pas censure (il y en a tant de même !). Ne soyez pas blessé par cela : je suis profondément à vos côtés, sans défaillance aux côtés de votre travail.

Je t'écrirai de vous revoir encore, vous dire où j'en suis (ce n'est pas

his brilliant). Si vous pouvez un jour, dernière : faites travail recitant devant moi. Comme dis ma fidèle et chaleureuse affection. RB

Je vous

yalnız ve yalnız gerçeğebenzer romansı'nın geleneksel alanında yer alıyor; öteki de sözlü-olan'ın tanınmadığı dil alanında yer alıyor. Bu eksikliklerin hiçbiri sizinle ilgili olamazdı, her ne olursa olsun, bu benim için apaçık ve doğaldı. Ben sizin çalışmanızı dil tayfının bir başka noktasına yerleştiriyorum, bunu da hep söylüyorum: İlkbaharda Jussieu'de verdiğim seminerde, Sciences Po'da verdiğim iki konferansta, Cümleden uzun uzadıya söz ettim ve ne ile ne?'yi, "halk" dili ("gençler"in) ile sizin çalışmanızı açıkça ilişkilendirdim. Şunu durmadan söylüyorum (henüz yazmıyorsam da; çünkü az yazıyorum), çalışmanız tam da avangard kavramının kendisini şiddetle alt üst ediyor, çünkü "edebiyat"ın üstünden, estetik topluluğa değil de günümüzdeki *tarihsel topluluk* olarak adlandırılabilecek şeye karşılık veriyor. Söz konusu görüşmede bunu anımsatmamış olmamdan dolayı bağışlayın beni: Sansür bile olmayan (ama yine de var!) bir başarısızlık bu. Bundan dolayı gücenmeyin sakın: Ben tümüyle sizden yanayım, tam olarak sizin çalışmanızdan yanayım.

Size yine yazmaya, hangi noktada olduğumu

[sayfa kenarında yukarıdan aşağıya]

(pek parlak değil) söylemeye çalışacağım. Tıpkı geçen yıl olduğu gibi Juan'da bir ay kalacağım; önümde bana coşku verecek hiçbir çalışma yok. İşte hepsi bu. Sadık ve sıcak sevgilerimi gönderiyorum size

RB

Vrt 13 Sept

Mon cher Philippe, je m'ennuie un peu de vous deux, il y a trop longtemps que je vous ai perdus de vue. J'ai travaillé tous les jours de 8h à 19h à ma table (hélas, plus que discutable : publiable ? Aucun courrier depuis deux mois : une folie, une schize — mais plutôt "romantique" ! Je rentre vers le 25 Sept. Nous dînerons alors ensemble, n'est ce pas ? Oh ici là à bas deux ma fidèle affection

Roland

AVIELCOLOR
Editions LAVIELLE (J. Ondarts) BIARRITZ
2, rue Hélène Vera (Tranfoli)
G. 253.- La Belle Forêt de Pins

Urt 13 Eylül[1]

Sevgili Philippe'ciğim, ikinizi de biraz özledim, sizi görmeyeli çok uzun zaman oldu. Her gün saat 8'den 19'a kadar kitabımla[2] ilgili çalıştım (ne yazık ki, tartışılabilir olmaktan öte: yayımlanabilir mi dersiniz?); iki aydır hiçbir posta gelmiyor: delilik, kişilik yarılması – ama daha çok "romantik"! 25 Eylül'e doğru dönüyorum. O zaman birlikte akşam yemekleri yeriz, değil mi? Bu arada ikinize de sadık sevgilerimi gönderiyorum

Roland

1 Olasılıkla 1976.

2 *Fragments d'un discours amoureux*, Paris, Seuil, 1977.

COLLÈGE
DE
FRANCE

CHAIRE DE
SÉMIOLOGIE LITTÉRAIRE

Paris le 10 Avril 77

Cher Philippe,

merci pour votre mot si juste, sur le livre, et qui, par contraste, rend la cécité-surdité de cette lecture déjà manifeste. — Vous savez que ma mère ne va pas bien : du cœur, son cœur est terriblement fatigué, elle est alitée, très faible. Je ne pense, je ne m'occupe que d'elle.

Après les vacances, si j'arrive à m'échapper de la maison une heure, cela me fera très plaisir de vous voir.

Votre ami

Roland

10 Nisan 1977

Sevgili Philippe,

Kitapla[1] ilgili yazmış olduğunuz, çok doğru ve ötekilerin körlük- sağırlığını iyice çökerten şeyler için teşekkürler. – Annemin hiç iyi olmadığını biliyorsunuz; kalbi korkunç derecede yorgun, yatağa düştü, çok güçsüz. Yalnızca onu düşünüyorum, yalnızca onunla ilgileniyorum.

Tatilden sonra, eğer evden bir saatliğine kaçabilirsem, sizi görmek beni memnun edecek.

Dostunuz
Roland

1 *Agy.*

COLLÈGE
DE
FRANCE

CHAIRE DE
SÉMIOLOGIE LITTÉRAIRE

Paris, le lundi

Cher Philippe,

Simplement pour vous remercier de la soirée d'hier et vous dire combien j'ai été ému (oui, c'est le mot) de la lecture que vous avez faite de mon texte, parlant et vous remémorant tout, soulignant tout ce qui m'importe, et que vous seul avez vu, dans une complicité absolument miraculeuse*!

Merci
à très vite
votre ami

RB

* ce qui vous était le deuil nécessaire du texte!

Pazartesi

Sevgili Philippe,

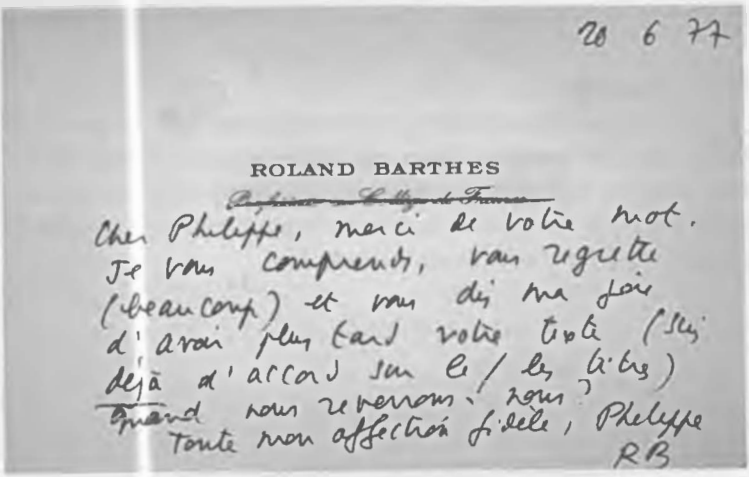
Size, dünkü gece toplantısı için teşekkür etmek ve metnimi[1] dolayı heyecanlandığımı (evet, sözcük bu) söylemek için yazıyorum yalnızca; her şeyi, tam da benim için önemli olan ve yalnızca sizin, kesinlikle inanılmaz bir çalışmayla gördüğünüz her şeyi işaret ederek ve anımsayarak okumuşsunuz.*

Teşekkürler
çok yakında görüşürüz
dostunuz

RB

* bu konuda metnin vazgeçilmez tanrısısınız siz!

1 Büyük bir olasılıkla *Fragments d'un discours amoureux*.

20 6 77

ROLAND BARTHES

~~Collège de France~~

Cher Philippe, merci de votre mot. Je vous comprends, vous regrette (beaucoup) et vous dis ma joie d'avoir plus tard votre texte (déjà d'accord sur ce / les titres) Quand nous reverrons-nous ?

Toute mon affection fidèle, Philippe

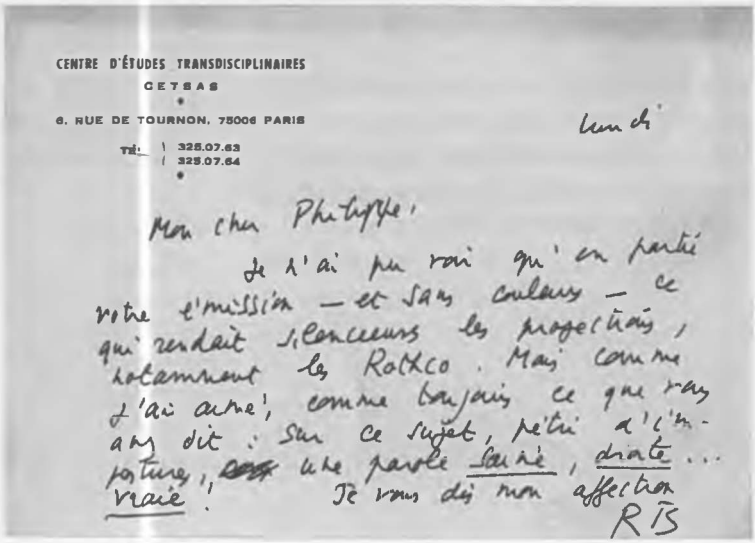
RB

20 6 77

Sevgili Philippe, mektubunuza teşekkürler. Sizi anlıyorum, sizi özlemle (hem de çok) arıyorum, metniniz ileride elime geçeceği için sevindiğimi belirtirim (*daha şimdiden* başlık/lar konusunda aynı düşüncedeyim). Ne zaman görüşeceğiz?

Sadık sevgilerimle, Philippe.

RB

CENTRE D'ÉTUDES TRANSDISCIPLINAIRES
CETSAS
6, RUE DE TOURNON, 75006 PARIS
Tél. \ 325.07.63
/ 325.07.64

Lundi

Mon cher Philippe,

Je n'ai pu voir qu'en partie votre émission — et sans couleurs — ce qui rendait silencieuses les projections, notamment les Rothko. Mais comme j'ai aimé, comme toujours ce que vous avez dit : sur ce sujet, peint à l'improviste, une parole sauvée, datée ... vraie !

Je vous dis mon affection

RB

Pazartesi[1]

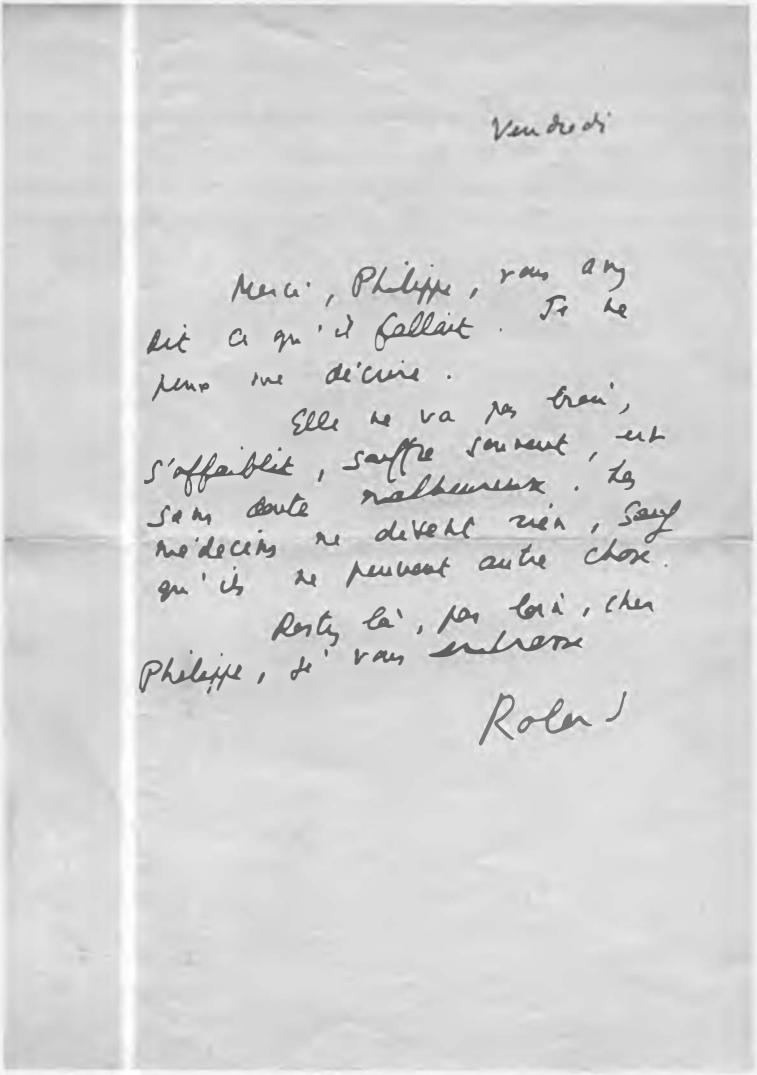
Sevgili Philippe'ciğim,

Yayınınızın[2] bir bölümünü görebildim ancak –hem de siyah beyaz olarak– bu durum projeksiyonları sessiz kılıyordu, özellikle de Rothko'ları. Ama, her zaman olduğu gibi, söylediklerinizçok hoşuma gitti: İkiyüzlülüklerle yoğrulmuş bu konuda *sağlam, yerinde... gerçek* bir söz!

Size sevgilerimi gönderiyorum
RB

1 1977.

2 *Le Musee imaginaire de Philippe Sollers*, yöneten: Charles Chaboud, 1977.

Vendredi

Merci, Philippe, vous avez dit ce qu'il fallait. Je ne peux me décider.

Elle ne va pas bien, s'affaiblit, souffre souvent, est sans doute malheureuse. Les médecins ne doivent rien, sauf qu'ils ne peuvent autre chose.

Restez là, pas loin, cher Philippe, je vous embrasse

Roland

[École pratique des hautes études antetli bir kartın arka yüzüne yazılmış]

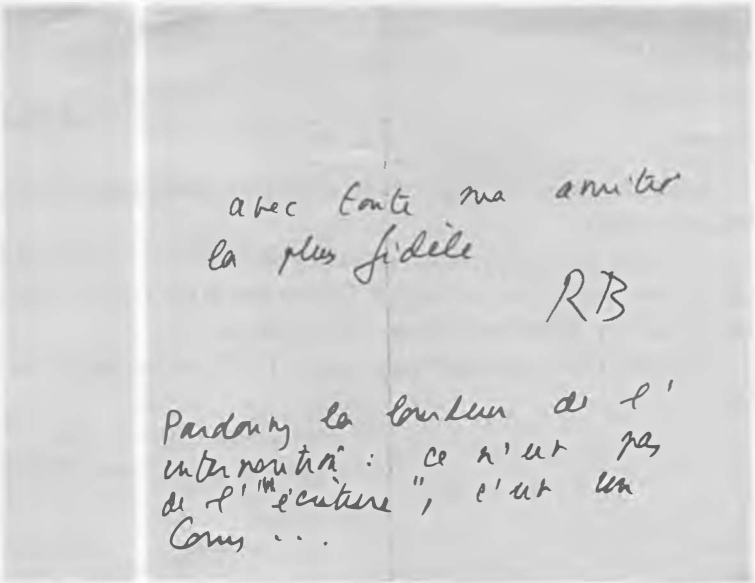
Cuma

Teşekkür ederim Philippe, siz gerekeni söylediniz. Ben kendimi betimleyemem.

Annemin durumu iyi değil, giderek güçten düşüyor, genellikle acı çekiyor, mutsuz hiç kuskusuz. Doktorlar tek söz etmiyor, ellerinden bir şey gelmediğini söylemenin dışında.

Oralarda olun, uzaklaşmayın, sevgili Philippe, kucaklıyorum sizi.

Roland

avec toute ma amitié
la plus fidèle

RB

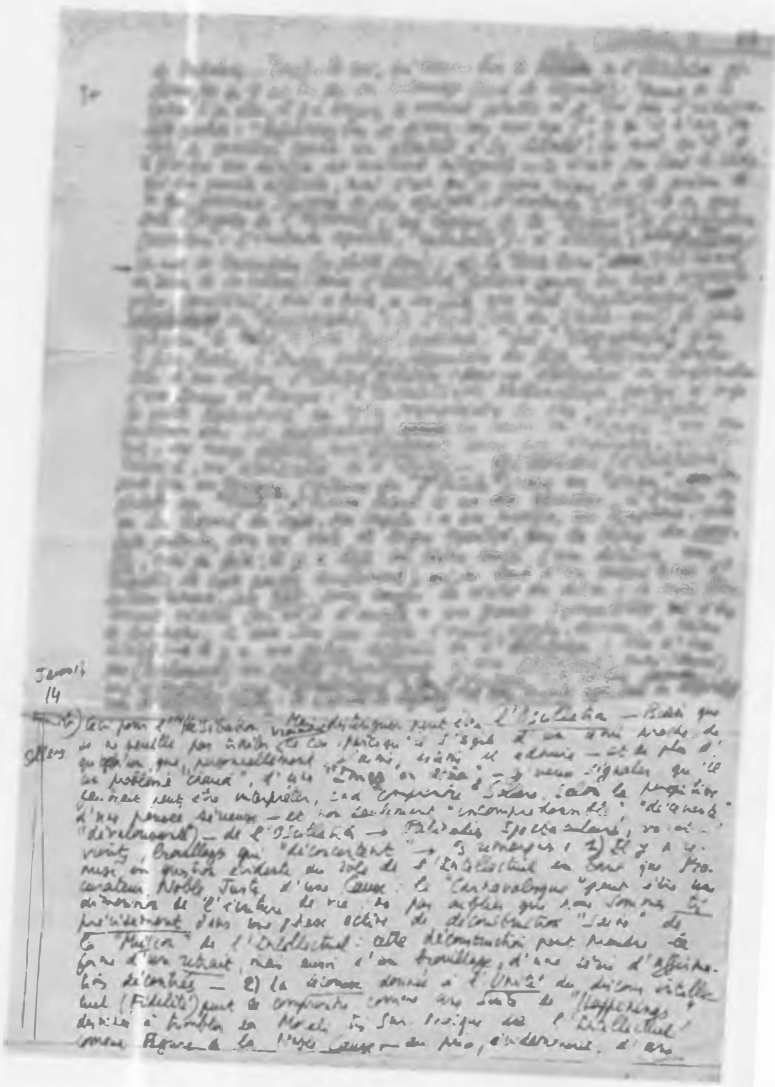
Pardonne la longueur de l'
interruption : ce n'est pas
de l'"écriture", c'est un
Cours . . .

En sadık dostluğumla[1]

RB

Konuşmamın ağırlığını bağışlayın, bu "yazı"değil, bir ders...

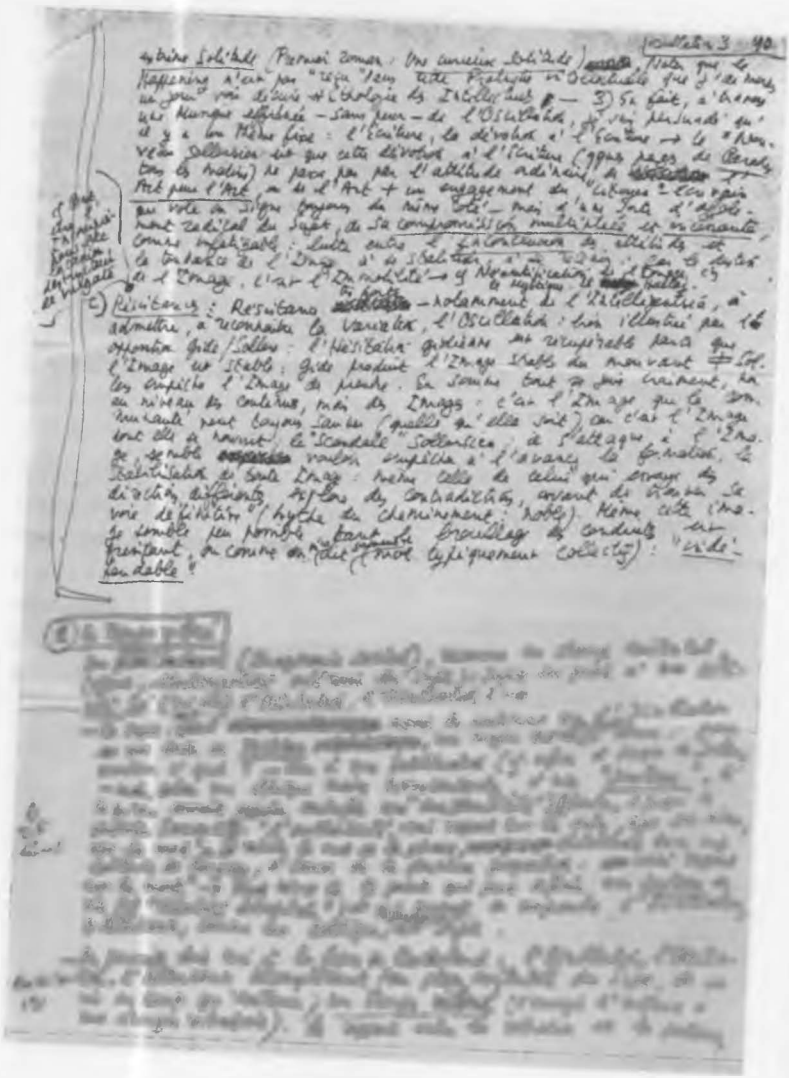
1 1976 tarihli bu sözler hemen arkadan gelen Ders'in metnine eşlik ediyor.

Salınım 2[1], 89

[...] b) Bu "Kararsızlık" (*Hésitation*) için. Ama *Salınım*'ı (*Oscillation*) belki de ayırt etmek gerekir. Durumu ele alıp incelemek istemesem de, burada yakın bir dost, şahsen sevdiğim, değer verdiğim ve hayranlık duyduğum bir kişi, ayrıca, sıcak bir sorun, "aksiyon halinde bir imaj" sorunu söz konusu olduğundan, Sollers'i belki de yalnızca "anlaşılmaz", "düş kırıcı", "değer düşürücü" değil de ciddi bir Salınım düşüncesi perspektifine göre yorumlamak, bir başka deyişle, "anlamak" gerekeceğini belirtmek istiyorum → Şaşırtıcı geri dönüşler, gidiş geliş, "dikkat dağıtan" parazitler → 3 açıklama: 1) Bir davanın Soylu, Adil Yargıcı olarak Entelektüelin rolünün açıkça yeniden tartışılması söz konusudur: "Karnavalesk", yaşam yazısının bir boyutu olabilir: Unutulmamalıdır ki bizler Entelektüelin "Misyon"una yönelik sağlıklı dekonstrüksiyonun etkin bir evresindeyiz *kesinlikle*: Bu dekonstrüksiyon bir *geri çekilme* biçimini alabilir, ama bir parazit biçimine, merkezi kaymış bir dizi sav biçimine de bürünebilir – 2) Entelektüel söylemin (Sadakat) *Birliğ*inde yapılan *sarsıntı* bir dizi "Happening" gibi anlaşılabilir, bunlar Soylu Davanın Figürü olarak Entelektüelin çok üst-benci moralini bozmaya yöneliktir – elbette

1 6 Mayıs 1978'de Collège de France'ta "Le Neutre" üstüne verilen ders (*Le Neutre, Cours et séminaire au Collège de France*, Paris, Seuil, 2002).

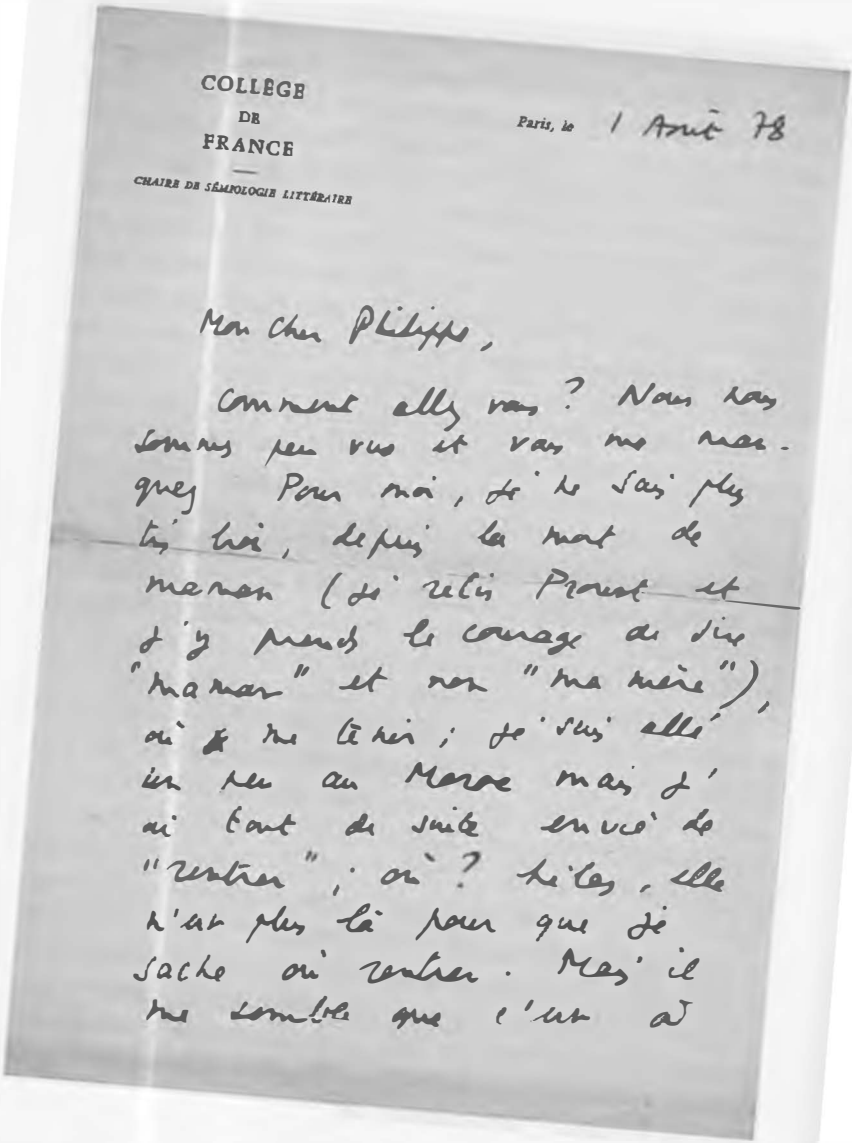

Salınım 3, 90

bir *aşırı yalnızlık* pahasına (İlk roman: *Une curieuse solitude*). Bir gün betimlenmiş olmasından hoşlanacağım bu Entelektüel Pratik içinde Happening'in "kabul edilmediği" göz önünde tutulmalıdır –Entelektüellerin etolojisi– 3) Aslında ölçüsüz –korkusuz– bir Salınım Müziğinde sabit bir tema'nm var olduğuna ben ikna oldum: Yazı bu, Yazıya yürekten bağlılık bu → Sollers'in Yeniliği şudur: Yazıya bu yürekten bağlılık (her sabah *Paradis*'den birkaç sayfa okunmalı) *Sanat için Sanat* ya da Sanat + her zaman aynı tarafa oy veren ya da imza atan yazar-"yurttaş"ın angajmanındaki sıradan bir tutumundan geçmez de öznenin bir tür köklü şaşkınlığından, yorulmak bilmez gibi görünen *artmış ve sürekli uzlaşmasından* geçer: Tutumların *Sonuçsuzluğu*, İmajın da kalımlılaşmaya, dengelileşmeye, tutunmaya olan eğilimi arasındaki kavga: Çünkü İmajın yazgısı, Ölümsüzlüktür → *krş*. Mistik Hallac-ı Mansur'da İmajın Hiçleştirilmesi.

krş. Belki de Lacan'daki vulgatayı yok edici Anlaşılmaz-olan.

c) *Dirençler*: Çok güçlü direnç – özellikle Aydınların değişmeyi, Salınımı kabul etmekteki, tanımaktaki çok güçlü direnci: Gide/Sollers karşıtlığı tarafından gayet iyi açıklanmıştır: Gide'deki Kararsızlık telafi edilebilir çünkü imaj kalımlıdır: Gide oynak-olanın kalımlı imajını üretir ≠ Sollers İmajın tutmasını, kalımlı olmasını engeller. Sonuç olarak her şey gerçekten içerikler düzeyinde değil de İmajlar düzeyinde olur: Toplumun her zaman kurtarmak istediği şey (ne olursa olsun) İmajdır, çünkü beslendiği şey İmajdır: Sollers'e özgü "skandal" şudur: O, İmaja saldırır, her türlü İmajın oluşmasını, kalımlılaşmasım önceden engellemek ister gibidir: Hatta "kesin yolunu bulmadan önce farklı doğrultuları deneyeninkini, çelişkileri araştıranınkini" bile (ilerleme miti: soylu). Tutumlardaki düzensizlik öylesine anlaşılmazdır ki, bu İmaj bile pek olanaklı görünmez, ya da bana çoğu kez söylendiği gibi (çok belirgin biçimde ortak bir hastalık) "*savunulamaz*"dır.

COLLÈGE
DE
FRANCE

CHAIRE DE SÉMIOLOGIE LITTÉRAIRE

Paris, le 1 Août 78

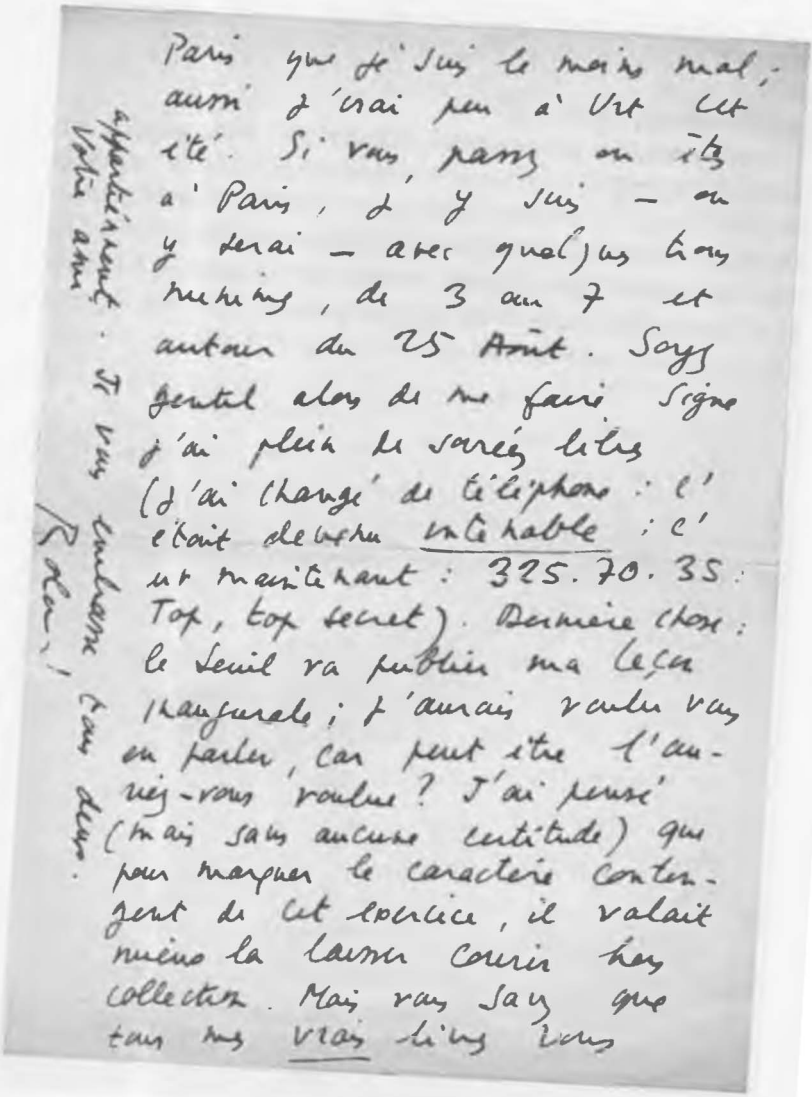
Mon cher Philippe,

Comment allez vous ? Nous vous sommes peu vus et vous me manquez. Pour moi, je ne sais plus très bien, depuis la mort de maman (je relis Proust et j'y prends le courage de dire "maman" et non "ma mère"), où je me tiens ; je suis allé bien peu au Maroc mais j'ai tout de suite envoyé de "rentrer" ; où ? Je le sais, elle n'est plus là pour que je sache où rentrer. Mais il me semble que c'est à

1 Ağustos 78

Sevgili Philippe'ciğim,

Nasılsınız? Pek görüşemedik, özledim sizi. Bana gelince, annemin ölümünden beri (Proust'u yeniden okuyorum ve "ma mère [annem]" değil de "maman [anne(ciğim)]" deme cesaretini oradan alıyorum) nereye tutunacağımı pek bilmiyorum; biraz Fas'ta kaldım, ama derhal "geri dönmek" istedim; ancak nereye? Ne yazık ki o hayatta değil, nereye döneceğimi bilmem için onun hayatta olması gerekir. Ama sanırım kendimi en az

Paris que je suis le moins mal, aussi j'irai peu à Urt cet été. Si vous passez ou êtes à Paris, j'y suis — ou y serai — avec quelques brèves remises, de 3 au 7 et autour du 25 Août. Soyez gentil alors de me faire signe j'ai plein de soirées libres (j'ai changé de téléphone : l'ancien était décidément intenable ; le nouveau maintenant : 325.70.35 : Top, top secret). Dernière chose : le Seuil va publier ma leçon inaugurale ; j'aimerais vraiment vous en parler, car peut-être l'aimeriez-vous vraiment ? J'ai pensé (mais sans aucune certitude) que pour marquer le caractère contingent de cet exercice, il valait mieux la laisser courir hors collection. Mais vous savez que tous mes vrais livres vous appartiennent déjà. Votre amitié. Et vous embrasse tous deux. Roland !

Paris'te kötü hissediyorum; bu yüzden önümüzdeki yaz Urt'e az gideceğim. Siz Paris'e uğrarsanız ya da oradaysanız, ben oradayımdır – ya da orada olurum, Ağustos'un 3'ünden 7'sine kadar ve 25'i gibi birkaç boşluk dışında. O zaman lütfen beni haberdar edin, boş olacağım yığınla akşam var (telefon numaramı değiştirdim: *dayanılmaz* hale gelmişti: artık 325.70.35 oldu: Çok, çok gizli). Son bir şey: Seuil Yayınları benim başlangıç dersimi yayımlayacak; size bundan söz etmek isterdim, çünkü kim bilir belki de bunu siz isterdiniz? Bu çalışmanın olağan özelliğini göstermek için onu dizi dışı bırakmanın daha iyi olduğunu düşündüm (ama ortada kesin bir şey yok). Ancak siz benim bütün *gerçek* kitaplarımın size ait olduğunu bilirsiniz. İkinizi de kucaklıyorum.

Dostunuz

Roland

MINISTÈRE DE L'ÉDUCATION NATIONALE

ÉCOLE PRATIQUE DES HAUTES ÉTUDES

PARIS, LE 27 Nov 19

Mon cher Philippe,

j'ai eu très quelques pb de santé. Je vais peut-être être à l'ESSEC, les épreuves, c'est plus supportable, mais il faut que je sois rondo, et à ce sujet que je doute, très "laborieux" — Je pars 3 jours pour la Suisse Or le texte d'une conférence ou d'une autre, "la littérature structurale" — Merci de leur cela.

Toute mon amitié

RB

27 Kasım

Sevgili Philippe'ciğim,

İşte size biraz demode[1] olmuş metin. El yazımın kusuruna bakmayın lütfen; provalar üstünde daha katlanılabilir ama onları geri vermem gerekiyor, elimde de yalnız üstünde çok "çalışılmış" bu kopya kaldı – 3 günlüğüne İsviçre'ye gidiyorum. Şöyle ya da böyle önümüzdeki hafta görüşürüz. – Bunu okuyacağınız için teşekkürler.

Bütün dostluğumla

RB

1 Olasılıkla 6 Mayıs 1978 dersinin metni, gözden geçirilmiş ve *Sollers écrivain*'de (R. Barthes, *Œuvres completes*, cilt V, s. 619-620) yeniden basılmış biçimiyle.

5 Mars 79

Mon cher Philippe,

La préface aux graffiti, non ce n'est pas possible : 1) parce que je viens d'en faire une à un livre pornographique de Roland Camus et que je ne désire pas devenir le spécialiste de ce genre d'opérations ; 2) parce que du 15 Mars au 1er Déc, je me suis mis, vais le savoir, en congé d'absolument de toute préface, colloque, radio, etc. bref en congé d'"image" (autant que faire se peut). Je ne puis donc décemment envisager de passer ce temps à faire des préfaces ; il m'en arrive une demande tous les 2 jours. Voilà. Voulez vous bien excuser cela ? En hâte, je vous dis mon affection, mon désir de vous revoir bientôt chez vous, cher Philippe

RB

5 Mart 79

Sevgili Philippe'ciğim,

Graffiti'ye[1] önsöz yazmak, hayır, olanaksız: 1) Çünkü Renaud Camus'nün para-porno bir kitabına henüz yeni bir yazı yazdım, bu tür işlerin de uzmanı olmayı hiç arzu etmiyorum; 2) Çünkü 15 Mart'tan 1 Aralık'a kadar, bildiğiniz gibi metinler, önsözler, kolokyumlar, radyolar, vb. konusunda mutlak tatile girdim; kısacası, "imaj" tatilindeyim (olabildiğince): Hayatımın geri kalan bölümünü önsözler yazmakla geçirmeyi düşünemiyorum, bu bana iç karartıcı bir sıkıntı veriyor; iki günde bir, benden istekte bulunuyorlar. İşte böyle. Bunu onlara anlatmak ister misiniz? Aceleyle size sevgilerimi iletiyor, kısa süre içinde sizinle akşam yemeği yemek istediğimi belirtiyorum, sevgili Philippe

RB

1 Ernest-Ernest, *Sexe et grafiti*, Paris, A. Moreau, 1979.

COLLÈGE
DE
FRANCE

CHAIRE DE SÉMIOLOGIE LITTÉRAIRE

Paris, le lundi

Cher Philippe,

J'ai retrouvé ce matin sur ma table "l'objet" et cela m'a fait plaisir : le plaisir d'un livre, d'un texte, d'un "objet" et d'un ami. J'ai hâte d'entendre la cassette. Tout cela, je le sais à l'avance, fait bouger la littérature, sans la perdre.

Merci. Je vous embrasse

RB

Pazartesi[1]

Sevgili Philippe,

Bu sabah masamın üstünde "obje"yi buldum, haz duydum: Bir kitaptan, bir metinden, bir "obje"den ve bir dosttan alınan haz. Kaseti[2] bir an önce dinlemekte acele ediyorum. Bütün bunlar, edebiyatı, onu kaybetmeksizin kıpırdatır, önceden biliyorum bunu.

Teşekkürler. Öpüyorum sizi

RB

1 Nisan 1979.

2 *La Seconde vie de Shakespeare – Paradis*, Cercles, Sontexte dizisi, 8 Nisan 1979.

Vendredi

Cher Philippe,

Vos mots sont toujours décisifs pour moi parce qu'ils m'aident à travailler. Ce que vous me dites, d'un signe, du texte que j'appelle "Vaine Soirée" sera peut-être le déclic qui va me faire sortir du marasme et projet où je me trouve depuis 6 semaines. Nous en parlerons puisque nous nous voyons Dimanche (20 h au Select). Pour vous prouver à me rendre, 48 heures, mon texte, je voudrais juste menues modifications.

Merci, Philippe,
votre ami

Roland

Nous travaillons maintenant sans filet
Cordial et précieux l'ami qui du
bas nous regarde, nous suit et tient
la corde du trapèze.

Cuma

Sevgili Philippe,

Söylediklerinizi benim için her zaman kesin çünkü çalışmama yardımcı oluyorlar. "Vaine soirée"[1] ("Boşa geçmiş bir akşam") olarak adlandırdığım metinle ilgili bana söylediğiniz şey 6 haftadır içinde bulunduğum proje durgunluğundan belki de beni çıkaracak tetikleme olacaktır. Pazar günü (saat 20'de Le Select'te) görüşeceğimize göre konu üstünde konuşuruz. *48 heures* (48 Saat) adlı metnimi bana geri verebilir misiniz, birkaç küçük değişiklik yapmak isteyecektim de.

Teşekkürler, Philippe,
Dostunuz
Roland

Şimdi artık trapezde ağsız çalışıyoruz. Aşağıdan bize bakan, bizi izleyen ve trapezin ipini tutan dost ne kadar da değerlidir.

1 "Vaine soirée": "Délibération" başlıklı makalenin birinci bölümü, *Tel Quel*, sayı 82, Kış 1979 (R. Barthes, *Œuvres completes*, cilt V, s. 676-681).

URT
64240 HASPARREN

Mardi 13 Août

Cher Philippe,

Je n'oublie pas ce Colloque pour Tel Quel. J'y ai mon moment, sans doute. Finalement j'aimerais faire quelque chose sur "Tenir un Journal". Cela va être fini, mais je ne sais si cela pourra aller. Si vous venez à Paris, comme moi (j'y reprends cette après-midi), faites-moi signe (325.70.35), de toutes manières, cela me ferait un vrai et nécessaire plaisir de vous voir.

Votre ami

Roland

Pazartesi 13 Ağustos

Sevgili Philippe,

Tel Quel için olan metni[1] unutmuyorum. Bunu sık sık düşündüm, başaramadım. Sonunda "Günlük tutmak" ile ilgili bir şey yapmaya çalışıyorum. Biter ama bu iş yürür mü bilmiyorum. Paris'e dönerseniz benim gibi (bu öğleden sonra yeniden Paris'e hareket ediyorum) haberdar edin beni (325.70.35); her durumda sizi görmek benim için gerçek ve gerekli bir sevinç olacak.

Dostunuz
Roland

1 "Deliberation", *agy*.

EKLER

Çin İşkencesi

Küçük delegasyonumuz 11 Nisan 1974'te Pekin'e vardığında Lin Biyao ve Konfüçyüs'e karşı yürütülen Mao'cu kampanya doruk noktasına ulaşmıştır; propaganda konusunda da bilindiği gibi Çinliler virtüözdür. Zavallı Barthes! Elli dokuz yaşındadır, bu yolculuğa onu biraz ben zorladım, kendisi yaşamının Epikuros'çu ve Gide'ci bir evresindeydi, Japonya'da özgürlüğünü sevmişti, karışıklık içinde her türlü nüanstan uzakta kaldı. Kurnaz Lacan'a gelince o Paris'teki Çinliler tarafından "*Tel Quel*'in kıdemlisi" olarak görülmekten sıkılmıştı (ama yine de "kıdemli" bir saygı belirtisiydi, Lacan'ın bir Uzun Yürüyüş yaptığı anlamına geliyordu ve durum kendi ülkesinde sürekli eleştirilen Barthes için de geçerliydi). Lacan o günlerdeki metresinin vize alamamasını bahane ederek son dakikada yolculuğa katılmaktan caydı. Çin'e vize almanın başlı başına bir mesele olduğunu bir düşünün. Ama ben bu işi halletmiştim.

Kıdemli Barthes alınmıştı, ama *Carnets du voyage en Chine*'in (*Çin Yolculuğu Defterleri*) kanıtladığı gibi baştan sona kahramanca davrandı, zorla katılmak durumunda bırakıldığı o bıktırıcı fabrika ziyaretleriyle ilgili ciddi ve sonu gelmez notlar alarak, basmakalıp düşüncelerin bloklar halinde sağlamlaştırılmasından (kendisi bunları mide bulandıracak kadar yinelenen söylem *brikleri* [kalıp sözler] olarak adlandırır) hemen ölesiye bunalmış bir halde, yolculuğun sonuna kadar yine de kahramanca davrandı. Barthes'ın migreni vardır, uykusuzluk çeker, usanmıştır, çok yorgundur, görkemli heykelleri görmek için bazen arabadan inmek istemez. Zaten beni de giderek usandırıcı bulacaktır, çünkü Çin satrancı oynamak, lise öğrencileriyle pingpong oynamak, yerel bir traktörü rastgele kullanmak ya da yeniden yetiştirilmiş felsefe profesörleriyle ateşli tartışmalar yapmak benim canıma minnetti. Bu yolculuk konusunda ben çok eleştiriye uğradım, bu da normal bir şey. Gerçekte Pekin'de bisikletle sık sık dolaşırken ve kırk yıl içinde (yani günümüzde)

Çin'in nasıl olacağını sürekli düşünmeye çalışırken basit bir takınağım vardı: Çinlileri, eski Sovyetler Birliği Ruslarıyla aralarının bozulmasında her ne pahasına olursa olsun desteklemekti bu. Çin bir Sovyet sömürgesi olarak kalmak zorunda mıydı? Hayır elbette. Totaliter rejim mi, dahası Stalinci mi? Elbette, ama bu dev ülke bu durumdan *kurtulabilir* miydi? İddia buydu, hâlâ da iddiadır. O dönemde ittifaklar büyük ölçüde alt üst olmuştu, Nixon Pekin'e gitmiş, Lin Biao Moğolistan yolunda uçak kazası sonucu yaşamını yitirmişti, ve hâlâ kaosun tepesinde bir yaprak gibi sallanan kan dökücü yaşlı Mao, Malraux'nun ne de olsa on yıl önceki yaşlı Mao'su vardı. Barthes benim abarttığımı düşünüyordu, haksız da değildi, ama yine de o kadar haklı sayılmazdı.

Trende çoğu kez hayranlık uyandıran manzaraya bakmadan ne okuyordu? *Bouvard et Pécuchet*'yi. Ben de Tao'cu klasikleri okuyordum. Barthes kaligrafiler dışında, tehlikede olan bin yıllık bir dil ve kültürle hiç ilgilenmiyor gibidir. Propaganda onu bunaltır, halkı çok "sevimli" bulur, ama hiç kimseyle kişisel ilişki kuramama karşısında tam bir şaşkınlık yaşar. İlişkiler mi? Olanaksızdır, size bir başka gezegenden düşmüş "uzun burunlar", egzotik hayvanlarmışsınız gibi bakan kalabalıklar (en azıdan sekiz yüz kişi akşam Şanghay rıhtımlarında bizleri izliyordu) karşısında olanaksızdır. *Carnets du voyage en Chine* (*Çin Yolculuğu Defterleri*) bunu göstermektedir: Çin Barthes için "cinsel bir çöldür". Ve kaygı giderek artar: "Peki ama cinselliklerini nereye saklıyor bunlar?" Partner bulmakta en küçük bir şans yoktur: "Yanımdaki şu oğlan da kim? Gündüzleri ne yapar? Odası nasıldır? Ne düşünür? Cinsel yaşamı nasıldır?, vb. Küçük beyaz ve temiz bir yaka, incecik eller, uzun tırnaklar..." Görkemli Longmen Budist mağaraları karşısında, Barthes surat asar, hiçbir şeye bakmak istemez ve çılgınca not alır: "ve bütün bunlarla ben bir tek Çinli'nin bile pipisini görmemiş olacağım. Oysa bir halkın cinselliği bilinmezse onunla ilgili ne bilinir ki?" İleriki bir tarihte Barthes yazdıklarını yeniden okuduğunda bu üzüntü anlatan kabalık yüklü cümleyi korur muydu, korumaz mıydı bundan emin değilim. En küçük bir "pipi" (tuhaf biçimde çocuk diline özgü sözcük kullanılmış) görmeden üç hafta geçirmek bir işkence

miydi? Sonra söze yeniden başlar: "Cinsellik: Bu konudaki giz olduğu gibi kalır – kalacaktır da".

Opera'da (kadın akrobatların hareketleri dışında sıkıcıydı) Barthes'ın, yakınındaki Çinli gençlerden birine ısrarla baktığının görülmesinden diplomatik olay çıkar korkusunun doğabileceği doğrudur. Eyleme geçmek belki de devrimci, ama pek arzu edilmeyen bir tutum olurdu, yoksa havaalanından hızla uğurlama gerçekleşirdi. Bir başka inci de şu korku çığlığıdır: "Hiç kuşkusuz, bu ülkede kızların sayısı çok fazla. Her yerdeler". Çok fazla kız var, çok fazla çocuk var. Barthes için Çinli kadın programda yoktur, oysa özellikle bu dişi üşüşmesi, "gökyüzünün yarısı"[1] en ilgi çekici olaydı. Barthes, Julia Kristeva'nın sorunla ilgili yazıyor olduğunu görmekten rahatsız mı olmuştu acaba? *Des Chinoises* (Çinli Kadınlar Hakkında) da, bu günlerde Çin'de yayımlanmadan önce, polemiklere yol açmaktan geri kalmadı. Ama Barthes, bu güç artışında yalnızca "anaerki"ni, "çocuk muamelesi yapma"yı, "çocuk muamelesi gören çocuklar uygarlığı"nı görür. Ondaki ani rahatlama Pekin'den tekrar geçildiğinde anlaşılır: "Alışveriş beni canlandırıyor".

Mythologies'nin çok uzun süre üniversite tarafından terörist bir düşünür olarak kabul edilen yazarı Barthes her şeyden önce, annesinin ölümüne ayrılmış duygulandırıcı *Journal de deuil*'ün (*Yas Günlüğü*) ortaya koyduğu gibi aslında kırılgan biriydi. Oysa gerçek Barthes, büyük Barthes, bu müsveddelerde ve fişlerde değil de özenle oluşturduğu kitapları *L'Empire des signes* (*Göstergeler İmparatorluğu*) ya da *La Chambre claire*'dedir (Aydınlık Oda). Çin'e bu olasılıktan uzak şöyle bir uğramanın ardından bozuşma gelmemişti! *Sollers écrivain*'i (Yazar Sollers) okuyun.

Le Nouvel Observateur
29 Ocak 2009

1 Çin kültüründe kadını belirten deyiş. (ç. n.)

Barthes'ın Antifaşizmi

Roland Barthes'ı siyasal açıdan öveceğim; siyasal diyorum çünkü eskiden adına Fransa denen bu ülkedeki karışıklığın tam da ortasındayız, burası ileri derecede bir çürüme durumunda ve burada, geçmeyen ve faşizm diye adlandırılması gereken biçimde geri gelen bir geçmişin gayet iyi belirmekte olduğu görülüyor. Bildiğim kadarıyla Barthes çok erkenden sezgisel –bu sezginin altını çizmek gerekir– olarak Fransız faşist olayını anlamış tek Fransız yazarıdır. Barthes'ın politikasına başvurulmazsa, ister komünist ya da tam faşist olsun, veya her ikisi arasında kalmış olsun, farklı totaliter biçimler altında olup biteni anlamayı beklememek gerekir. Barthes çok genç yaşta olayın bilincindedir, bunun elimizdeki kanıtı da Louis-le-Grand Lisesi'ndeyken kurduğu küçük gruptur. 1934 yılındayız, Barthes on dokuz yaşında, faşist ayaklanmaların olduğu yıl, hemen lisedeki birkaç arkadaşıyla antifaşist bir grup kurarak tepki gösteriyor. On dokuz yaşında biri için dikkat çekici bir tutum. Ancak kendi bedeni çok önce, onu derinlemesine allak bullak etmiş olan "faşist beden"den bir şeyler anlamıştır. Ben "faşist beden" dediğimde, bunun ne olduğunu anlamak için haberlerde sürekli olarak görülen şeye, olağanüstü bayağılığa, hiçbir zaman gerçekten incelenmemiş ve her zaman bizlere söylenen şeyle üstü örtülmüş bu temel üstünde gelişen popülizme bakmak yeterli olur.

Bedeni için de aynı şey söylenebilir, çünkü Barthes hastalıkla, veremle genç yaşta, erkenden, demek ki toplumdan belli bir uzaklıkta yaşamak durumunda kalmıştır. Öte yandan bir de edebiyata ve doğrudan dilin kendisine karşı beslediği tutkuyla yaşamıştır. Demek ki Barthes'ın politikasından ne anlamak gerektiğini bilmek için, haklı olsalar bile anıların ötesine geçmek gerekir. Önce Gide'dir karşımıza çıkan, sonra da dildir. Ne demektir bu? İşte size çok dikkatli olan ve toplumun yalan söylediğini algılayan bir beden. O zaman da sistematik olarak ve akla çok yatkın biçimde –Barthes

bir Aydınlanmacı Protestandır– söz konusu toplumun bir daha ortaya çıkış biçimi incelenecektir. Bu da *Le Degré zéro de l'écriture* (*Yazının Sıfır Derecesi*) ve *Mythologies* (*Çağdaş Söylenler*) gibi büyük yapıtlara yol açar. Peder Pierre'in portresi bir başyapıttır. Magazin dergisi *Elle*, semptomlarıyla tam olarak ilginç bir dergi gibi betimlenir. Barthes çok titizdir, dev bir belge arşivi vardır, burada üst düzeyde toplumbilim söz konusudur, bunun da artık karmakarışık gazete yorumlarında okunanlarla hiçbir ilgisi yoktur. Aynı zamanda moda sisteminin bir vizyonu da görülür onda. Moda akını, furyası içinde toplum kendi yalanını nasıl giydirir? Sonradan "gösteri toplumu" diye adlandırılacak olan şeyin habercisidir tam olarak Barthes. Debord, ona gönderme yapmamıştır, hatta ona karşı güvensizlik içindedir ve belki de onu hiç okumamıştır. Ama Barthes, toplumu bir gösteri olarak ustaca düşünen ilk kişidir. Her an, kuşkusuz para ile aşılan sürekli bir gösteri olarak. Barthes'ın, belli bir biçimde, Brecht'çi ve Marksist olduğu hiç unutulmamalıdır. Onunla sık sık Marx'tan söz ederdik, bu altıgen biçimli ülkede, hiç kimsenin, özellikle de komünistlerin asla Marx'ı okumadığını –tıpkı Katoliklerin Kutsal Kitap'ı okumadıkları gibi– göstermeye çalışan Althusser ile birlikte Marx'ı tek okuyanlar bizleriz derdik.

Demek ki Barthes Gösterinin acımasız çözümlemesinin öncüsüdür, bu da olağanüstü ustalıklıdır. Sanırım yaşasaydı bugün *Mythologies*'yi yeniden yapardı. Portreler, siyasetçilerin kendilerini gösterme biçimi, televizyonun işleyiş tarzı, hep aynı şeylerin yinelenmesi. Haberin içinin boşaltılma biçimi... Bir başka zamandayız. Barthes'ın yazdığı zaman hâlâ ağır bir zamandır, sosyalist gerçekçiliğin açıktan alaya alınabildiği bir zamandır. Barthes'ın durumundaki ilginç özellik, gelecek için herhangi bir umutla beslenen eleştirisinin asla ideolojik olmayışıdır. Bu rol Sartre'ındır, yakın zamanda yeniden yayımlanan *Situations*'u yeniden okumak yeter. Barthes'ta böyle bir şey yoktur. Onun önemli özgürlüğüdür bu. Herkese gençliğinden itibaren, bir yandan ya da öteki yandan, SSCB'den ya da faşizmden yana olması buyrulur. Bu da bütün manzarayı bozar. Barthes, hiçbir zaman bugün söylendiği gibi toplumsal bütünleşmeden yana olmamıştır. Giderek özgünlükler ona çeki-

ci gelecektir, insanların nasıl konuştuğunu dinleyecek, çoğu kez düşünmeden nasıl tepki gösterdiklerine, herkesin klişelerle nasıl istilaya uğradığına kulak verecektir. "Klişecilik" söz konusudur, işte düşman budur. Siyasal düzlemde yeni bir söz yoktur, bugün bu görülmektedir, oysa Barthes 1980'de ölmüştür.

Barthes şu harika buluşu yapmış ve Babil kulesine [la tour de Babel] göndermede bulunarak buna "babil" ["gevezelik"] demiştir. Ama Babil kulesi Kutsal Kitap'la ilgili çok büyük bir mittir, "babil" ise başka bir şeydir: Barthes çene çalmayı [*bavardage*] hiç sevmezdi. Her zaman seve seve dinler, mektuplara yanıt verir ama "gevezeliğe" [*babil*] katlanamazdı. Onunla akşam yemeği yemelerimizin çene çalmak için olmadığına tanıklık edebilirim. İki kişi var, kendileriyle olan ilişkilerimde bana olağanüstü görünen, bunlar Barthes ve Lacan'dır, onlarla konuşmak başka bir şey anlamına gelirdi. Zaten bir politik Lacan'dan da söz etmenin haklı bir nedeni vardır. Bütün bunlar zaman açısından çok uzaklarda gibi görünüyor. Ama hiç öyle değil. Onlar ile pek gözde olan, moda olan, siyasetle gerçekten ilgilenmeyen entelektüeller arasındaki mesafe açılıyor. Bu entelektüeller siyasal ideolojilerle ilgilenirler, bunun da siyasetle hiç ilgisi yoktur. Siyaset şimdiki haldeki somut davranış bilgisidir. Toplumla araya konması gereken mesafe de söz konusudur. Araya mesafe koyma. Bu tutum Barthes'ın her şeye ve her bireye yönelttiği bakış için temeldir. Kendisi bir şiddet, cehalet, fanatizm, hızlı ve sürekli artan okumamışlık zamanı olan günümüz için çok güzel bir formül uydurur. Bütün kitaplardan, Latince'den, Yunanca'dan, Voltaire'den ne hızla vazgeçilebildiğini görmek Barthes'ı şaşırtırdı, bu durum cahil insanların korkunç megalomanlığına neden olur. Bu da onun "şaşkınların küçümsemesi" dediği şeydir, büyük ama kendinden emin bir zavallılıktır. Onun döneminde "şaşkınların küçümsemesi" işin içindedir, elbette, ama çok ağır, totaliter sistemlere karşı savaşmak gerekir. Faşist sözcüğünü korumak gerekir, yoksa bir karışıklık doğar. Faşist bir faşizm olmuştur, komünist bir faşizm olmuştur, bundan böyle bir islamofaşizmden de söz edilebilir. Barthes bu konuda ne derdi bilmiyorum, ölüleri konuşturmamak gerekir, bana göre Barthes ölü değil çok canlıdır.

Faşizmden söz ettiğimize göre onun pek çok yoruma yol açan "Dil faşisttir" cümlesi bilmezden gelinemez: Bu beni şaşırtan çok çarpıcı bir açıklamadır. Konuşmaya zorlamak dilin bizzat kendi olgusudur. Bu da çok siyasal bir şeydir. Uzun süredir bir gözetim toplumuna girmiş bulunuyoruz, bu durum çok düşündürürdü Barthes'ı. Konuşmaya zorlanma olgusu engellenmemize yol açacaktır. Barthes, her zaman, görüş sahibi olmaya zorlanmaktan, şu yandan ya da bu yandan olmaya zorlanmaktan ibaret olan bu güç dengesinin karşısında yer alır. Kendisi gizli kalmayı, geri durmayı çok severdi. Bu noktada siyasal açıdan, ideolojinin her türlü dile getirme üstünde yapabileceği etkiye giriyoruz. Barthes, kibarca bana izin verse de, aşırıları dikkatle inceleyen biri değildi. Kafka'nın, şeyleri Barthes'ın hiç girişmeyeceği kadar aşırı biçimde dile getirdiği bir cümlesi vardır: "Gerçek hiçbir şeyi yok etmez". Ancak yok edilmiş olanı yok eder". Barthes, bunu çok güçlü biçimde hissediyordu, tıpkı ölüm sorununa çok duyarlı olduğu gibi. Annesinin ölümü bir felâket olmuştu, *Journal de deuil* (*Yas Günlüğü*) son derece duygulandırıcıdır. Bütün bunlar, eğer annesi onun eşcinselliğini öğrenmiş olsaydı ortaya çıkacak dramla iki katına yükselirdi. Bu Barthes'ın belli bir politik sınırı olarak adlandırılabilecek şeydir. Ancak, *gay* militanlar arasında kendisinin sık sık kınandığı gibi, militan olmuş olmalıydı anlamına gelmez bu, tam tersi söz konusudur. Barthes'ın kendi eşcinselliğiyle ilgili benimsediği anlayış değildir bu, her zaman bu durumda çoğu kez tatmin olmamış bir arzu havası vardır. Ama bu politik bir sorundur ve eşcinsel evlilik, prokreasyon, vb. ile tam da bu alana girilmiş olunur. Aynı konuda kendisi ne derdi acaba? Bilmiyorum, ama günümüz toplumunun gölgede kalan bu bilgilendirme ve haber verme yöntemleri arasından kendine yalan söyleme biçimiyle kesinlikle çok ilgileneceğini biliyorum.

Söyleşileri derleyen
Josyane Savigneau
Le Monde
"Roland Barthes, l'Inattendu", dizi dışı, 2015.

"Barthes öldüğünde o kadar üzülmüştüm ki, ne bir şey söyleyebildim ne de yazabildim... Cenaze törenine de gitmedim."

(Sollers)

Philippe Sollers'in değişik tarihlerde yazdığı Roland Barthes'la ilgili dört yazı ile Barthes'ın 1964-1979 arasında Sollers'e gönderdiği otuz beş mektuptan oluşuyor bu kitap.

İki yazarın arasında epeyce yaş farkı vardır. Barthes Sollers'e çok değer verir, yazılarıyla onu hep kollar, Sollers ise Barthes'a hayrandır. Aralarındaki sarsılmaz dostluğun, bu kitapta, Sollers'in yazılarına, Barthes'ın da mektuplarına yansıdığı açıkça görülür.

"Sık sık sizi düşünüyorum burada, bu Göstergeler İmparatorluğunda."

(Barthes)